

מדשן ביתך

גליון
מס' 512

פנינים ורעיונות נפלאים לפרשת השבוע
מאוצרו של הרב יוסף זריצקי שליט"א

תזריע מצורע
תשפ"ה

חיים בלעו במלעות לשון הרע. לכן סמכה התורה לאמור: כשם שאתם נזהרים במאכלות אסורות, כך תזהירו בלשון אסורה... כשם שנוהרים על מה שמכניסים לפה, צריך להזהר על מה שמוציאים מהפה.

[א.ה. וכך דורש הרמב"ם בהלכות דעות [פרק ד' הלכה ט"ו] על הפסוק במשלי [כ"א - כ"ג] "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו" - "שומר פיו" מלאכול רע "ולשונו" מלדבר אלא בצרכיו].

רבי שלמה קלוגר זצ"ל בספרו "אמרי שפר", ביאר ע"פ המדרש (תנחומא סימן א) 'התינוק הזה עד שלא יצא ממועי אמו, הקב"ה מצוה עליו: מזה אכול ומזה לא תאכל, וזה לכם הטמא. ומשהוא מקבל עליו במועי אמו את כל המצוות שבתורה, אח"כ נולד. שנאמר 'אשה כי תזריע וילדה זכר'. ביאר הגאון הגדול שהמדרש התקשה מה ענין סמיכות פרשת 'אשה כי תזריע, לסוף הפרשה הקודמת, פרשת שמיני שבה הוזהרו ישראל מאכילת שקצים ורמשים הטמאים? וכדי ליישב זאת כתב המדרש שהקב"ה מזהיר את הולד במועי אמו מה יאכל ומה לא יאכל, ואם מקבל עליו כל זה - נולד, אך אם אינו מקבל עליו עול קיום המצוות הללו - אינו נולד אלא נעשה נפל.

ועדיין תמה רבי שלמה קלוגר: מאחר שמשיביעים אותו במועי אמו שישמור את כל התורה, מדוע מזהירו הקב"ה בפרטות דווקא על איסור אכילת שקצים ורמשים יותר מכל מצוות התורה? יישוב נאה אמר על כך רבי אלימלך אשכנזי זצ"ל גאב"ד מעלבון, כתוב בירושלמי (ברכות ט, הלכה ב) 'אליהו שאל לר' נהוריי: מפני מה ברא הקב"ה שקצים ורמשים בעולמו? אמר לו: לצורך נבראו, בשעה שהבריות חוטאין הוא מביט בהן ואומר: מה אלו שאין בהם צורך הרי אני מקיימן, אלו שיש בהן צורך לא כל שכן. היינו, שהקב"ה מקיים בעולם את האדם החוטא מחמת הקל וחומר משקצים ורמשים שמקיימם אף על פי שאין לו בהם צורך בעולם. אולם קל וחומר זה לא שייך אלא במי שנוהר שלא לאכול שקצים ורמשים, כיון שאינו אוכלם מוכיח הוא במעשיו שאין לו בהם צורך בעולם, אבל האוכל שקצים ורמשים הרי אצלו לא שייך הקל וחומר, שהרי לשיטתו יש להם צורך בעולם - כדי לאוכלם. על כן משיביעים אותו קודם לידתו שלא יאכל שקצים ורמשים, כדי שתהיה לו זכות קיום בעולם, אף אם ישל בחטא.

לאור זאת ביאר להפליא הגר"א אשכנזי זצ"ל, את דברי המדרש (ויקרא רבה י"ד, ב) 'אשה כי תזריע - הדא הוא דכתיב (איוב ל"ו, ג) 'אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק', ולכאורה מהו הקשר בין שני הפסוקים שהמדרש הסמיכם זה לזה? אך לדברינו מובן הדבר, שכאשר הקב"ה יוצר את האדם - אשא דעי - מביאו להתבונן ולהזהירו, למרחוק - עוד טרם ביאתו לעולם, ביחוד על איסור אכילת שקצים ורמשים, והוא בשביל - 'ולפועלי אתן צדק' - שעל ידי זהירותו במצוה זו יוכל הבורא להצדיק את פועלו, דהיינו: את המשך קיומו של האדם בעולם, וללמד עליו זכות שיוכל להתקיים בעולם אף אם יעבור ח"ו על רצון הבורא יתברך.

בשנה רגילה קוראים את פרשיות שמיני תזריע ומצורע לאחר חג הפסח, אבל בשנה מעוברת קוראים פרשיות אלו לפני חג הפסח. פרשיות אלו עוסקות בענין הפה. כותב ה"בני יששכר" [מאמרי חודש ניסן], ניסן בגימטריה מאה שבעים - פה בגימטריה שמונים וחמש, פעמיים פה בגימטריה מאה שבעים - והקשר בין "פה" ל"ניסן", כי עיקרו של חודש ניסן הוא חג הפסח, ועבודת ה' של פסח היא בפה. אך צריך להבין מדוע צריך פעמיים "פה" בפסח? עונה על זה רבי צדוק הכהן מלובלין בספרו "מחשבות הרוץ", בצוואר יש לנו שני צינורות: הצינור האחד נקרא קנה, שאתו אנחנו נושמים ומדברים. הצינור השני נקרא וושט, שאתו אנחנו אוכלים. בחג הפסח כל המצוות נעשות באמצעות הפה, אכילת מצה, אכילת מרור ושתית ארבע כוסות, בזה אנחנו משתמשים בוושט. בנוסף, יש לנו את סיפור יציאת מצרים, פעולה שאנו עושים באמצעות הקנה. בהלכות שחיטה, קוראים רבותינו לקנה והושט בשם "סימנים" שאותם צריך השוחט לבדוק. הקנה והושט הם הסימנים של היהודי, על פי מה שהוא מכנים לפה ועל פי מה שהוא מוציא מהפה, יכולים לדעת מי הוא אותו יהודי, לכן הם נקראים סימנים, וזוהי העבודה שלנו בפסח.

"דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר" (י"ב - ב)

מדוע הסמיכה התורה פרשת אשה כי תזריע וילדה זכר לסוף פרשת שמיני שמוזכר בה מאכלות אסורות, הרמב"ן באגרת הקודש כתב, לומר לך, שאם ההורים אוכלים מאכלות אסורות, הרי הם גורמים בזה שבניהם הנולדים יהיו פגומים בטמטום הלב.

מסופר כשהגר"א מוילנא היה בן שש, שאלו אותו אם יכול לקשר בין הפסוק האחרון שבפרשת שמיני "להבדיל בין הטמא ובין הטהור וכו'", לבין תחילת פרשת תזריע "אשה כי תזריע וילדה זכר". וענה, הגמ' ביומא [פ"ב] מביאה מעשה בשתי נשים מעוברות שהריחו דבר מאכל ביום הכיפורים, לאחת לחשו שיום כיפור היום ונגעה, ונולד ממנה ר' יוחנן, והשניה שהאכילו אותה ביום כיפור, יצא ממנה רשע, שבתאי אוצר פרי. וא"כ, זה הקשר בין שתי הפרשיות: "להבדיל בין הטמא ובין הטהור", היינו בין ר' יוחנן ושכמותו ובין שבתאי אוצר פרי ושכמותו, על ידי הבדלה "בין החיה הנאכלת" ביום כיפור או כל מאכל איסור "ובין החיה אשר לא תאכל", הכל תלוי בידה של "אשה כי תזריע וילדה זכר", שבמעשיה תכריע את גורל הילד הנולד.

רבי ישראל סלנטר מבאר, למה נסמכה פרשת "תזריע" שרוב רובה ענייני נגיעים ומצורעים, לפרשת "שמיני" שרוב רובה ענייני מאכלות אסורות? אלא, משום שהנגעים באים בעיקר על עוון לשון הרע. צא וראה: בעוד שרוב בני אדם נזהרים באכילת מאכלות אסורות, ובודקים שבעה ושבעים שלא יבלעו חלילה תולעת קטנה, הרי מאידך אין הם נזהרים בכבודו של הזולת, ואיש את רעהו

"דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע" (י"ב - ב)

אמר רב שמלאי, כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף. [רש"י]

דברי המדרש צריכים ביאור מבאר רבי יצחק מוילנא זצ"ל בספרו "קהלת יצחק" הביא ממו"ה צבי הירש מגיד מישרים ומורה צדק דק"ק ווילנא, שביאר ע"פ הגמ' בסנהדרין (ל"ה) 'אדם נברא בערב שבת מפני מה? שלא יהיו צדוקים אומרים שותף היה לו להקב"ה במעשה בראשית, וכתוב במדרש (ילקוט פ' שמיני רמז תקל"ו) וז"ל: 'זאת החיה אשר תאכלו', וזה לכם הטמא', 'את זה תאכלו', א"ל הקב"ה הזהר את ישראל שלא יאכלו דברים רעים, שלא יטען יצחק לומר דברים טובים אסר הקב"ה עי"ש, נמצא דעיקר הטעם של המינים האסורים הוא מפני שהם רעים לאדם.

ולפי זה יכול האדם לומר - הן אמנם בבריאת מעשה בראשית לא היה האדם שותף להקב"ה, והראיה שהוא נברא אחר כל מעשה בראשית, אבל בידיעת מעשה בראשית יכול להיות שותף, והוא גם כן יכול לידע איזה חיה ועוף שטוב לאכול ואיזה רע ומוזיק לאדם, כי הוא בקי בחכמת הטבע ובחכמת הרפואה, ויודע שבשר החיה הזאת או העוף הזה טוב מאד לבריאות האדם, ולא נמצא בו שום דבר רע שיוכל להזיק לו, וא"כ יכול לאכול מהמינים שצוה ה' שלא לאכלם, לזאת בא רב שמלאי לומר שלא כן הדבר, אלא יצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, באה להורות שהאדם לא היה שותף עם הקב"ה במעשה בראשית כנ"ל, ולכך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף, לרמז ג"כ שהאדם אף אינו שותף להקב"ה בידיעת ובתורת בהמה חיה ועוף. ואף שנראה לאדם שמן החיה הזאת נוכל לאכול, יוכרח לקיים מצות השם יתעלה שצוה שלא לאכול, והטעם ידוע ונראה להקב"ה בלבד והאדם לא יוכל להיות שותף בידיעה הזאת.

"החתם סופר" מבאר, שלא יחשוב שהוא שליט על הבריאה ומותר לו לפרוץ את כל הגדרים, להתגאות ולהתנשא בליבו ולומר: אדמה לעליון. לכן הקדימה התורה דיני בהמה לפני דיני האדם, ללמדנו שאדם יכול להגיע למדרגות הגבוהות ביותר, אבל לעומתם המצורעים והטמאים, שהושחתו והזדהמו ע"י עוונות, הם נחותי דרגה, יותר גרועים מבהמות ויותר גרועים מחיות טרף, וטומאתם היא חמורה יותר (בהמה לא מטמאה מחיים, ואדם כן, נבלת בהמה מטמאה רק במגע ובמשא, ואדם מטמא באוהל). כמו שהאדם מסוגל לעלות מעלה מעלה ע"י כח הבחירה שבו, כך הוא מסוגל ע"י אותו הכח לרדת לעמקי שאול תחתית.

"דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע" (י"ב - ב)

הפרשה הקודמת מסתיימת בפסוק "להבדיל בין הטמא ובין הטהור", ופרשתנו מתחילה ב"אשה כי תזריע וילדה זכר וכו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו". אומר רבי יונתן אייבשיץ, מצוה זו, מצוות מילה, באה להבדיל "בין הטמא ובין הטהור", בין ישראל לעמים.

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (י"ב - ב)

"אחור וקדם צרתני" [תהילים קל"ט - ה], אם זכה, אומרים לו אתה קדמת במעשה בראשית, ואם לאו, אומרים לו יתוש קדמך, שלשול קדמך. [ויק"ר י"ד - א].

מדוע חז"ל ציינו דווקא שני בעלי חיים אלו, יתוש ושלשול, ולא שאר בעלי חיים? מתרץ רבי ברוך שמעון שניאורסון ראש ישיבת טשעביץ, אמנם יצורים

אלה שונים בתכליתם משאר היצורים. לגבי יתוש, הגמ' בגיטין [נ"ג:] אומרת, בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה, ולמה קוראים לה בריה קלה, שהיא רק אוכלת ואין לה יציאות. חז"ל הגדירו את קלותו ופחיתות ערכו של היתוש, בזה שאין בכוחו להוציא את הפסולת מגופו, וא"כ כולו פסולת, לעומת שאר בעלי החיים שמבררים ומוציאים את הפסולת, ממה שנצרך והחיוני לקיומם. ועל השלשול נאמר בתהילים [נ"ח - ט] "כמו שבלול תמס יהלוך" - כמו השלשול שהוא נמחה בצואה. [א.ה. לכאורה שבלול ושלשול הם שני דברים שונים] הרי לנו, שתכונתם המיוחדת של היתוש והשלשול היא שאין להם את היכולת לברור את הטוב מן הרע, היתוש אינו בורר כלל וכל הפסולת נותרת בגופו, ואילו השלשול נמחה בעת הביורר.

כל תכלית האדם בעולם הזה היא לברר ולהגדיל את הטוב מהרע, ולהביא את הטוב לידי תיקון. וזה מה שאמרו חז"ל, אם לא זכה האדם, כלומר, לא זיכך עצמו ולא בירר את הטוב מהרע, ולא תיקן את הטוב שבו, אומרים לו יתוש קדמך, שלשול קדמך.

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (י"ב - ב)

"אחור וקדם צרתני" [תהילים קל"ט - ה], אם זכה, אומרים לו אתה קדמת במעשה בראשית, ואם לאו, אומרים לו יתוש קדמך, שלשול קדמך. [ויק"ר י"ד - א]. שואל ה"משך חכמה", איך שייך לומר "אתה קדמת למעשה בראשית", הרי באמת אדם נברא האחרון ביום השישי? ומתרץ, מדוע בכור נוטל פי שניים? כי על ידו נעשה אביו, אבא. כך גם "בני בכורי ישראל", ישראל עשו כביכול את הקב"ה אב בעולם, הכירו ייחודו בעולם וכל ישראל נקראים בנים בכורים, ויש להם זכות בכורה כי מפרסמים אלקותו יתברך. וזה כוונת המדרש, אם זכה אדם, ועל ידי מעשיו מתאהב שם שמים, אז הוא קודם לכל מעשה בראשית כדין בכור, ולכן אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, ואם לא זכה, אומרים לו יתוש קדמך.

הרב שך [הו"ד בספר "שלי אורות"] מבאר את המדרש על פי משל למלך שבא לבקר באחת מערי ממלכתו. לפני שהגיע, כל העיר עברה ניקוי ושמירה, השרים באו במלווים ומורי הדרך, אחריהם באה שיירת המכובדים ופמליית המלך ורק לבסוף בא המלך בכבודו ובעצמו. אף אחד לא יחשוב שאלו שבאו לפני המלך חשובים יותר, כולם יודעים, שכל מי שמגיע ראשון הוא יותר טפל לפמליית המלך.

והנמשל, האדם שנברא ביום השישי לאחר כולם, הגיע לעולם כאשר הכל כבר היה מוכן לכבודו, כל הבריאה נבראה רק בשבילו ובזכותו, ולכן האדם הינו ראשון למעשה בראשית. אבל כל זה רק בתנאי שהאדם זוכה להבין את התכלית האמיתית שלשמה הוא בא לעולם, ואז באמת הריהו בבחינת "קדם צרתני". אבל אם לא זכה, והוא לא מתנהג כ"נזר הבריאה" אלא ככל בעל חיים אחר, אז הוא בבחינת "אחור צרתני", דהיינו, אומרים לו: במה הנך מתגאה, הלא יתוש קדמך, היתוש נברא לפניך. ולא עוד, אלא שלאמיתו של דבר אתה יצור חלש, שהרי אתה סובל מקור ומחוס, שלא כמו היתוש ובעלי חיים אחרים שאינם סובלים מכך, ואם כן במה תתגאה עליהם.

ממשיך הרב שך: כידוע, קיימות בבריאה ארבע דרגות, דומם, צומח, חי ומדבר, והיה מקום לומר שכשם שכל בעלי החיים שווים במהותם אלא שלכל אחד מהם ישנם תכונות שבהם הוא מתבלט ביותר, כגון "גבורה" באריה, "עוזות" בנשר, "פקחות" בשועל וכדומה, כך גם היה אפשר לומר שהתכונה המאפיינת

את האדם היא היותו "מדבר", אך אין היא גורמת לו להיות שונה ונעלה מבעלי החיים האחרים.

אך השקפת התורה שונה בתכלית, אכן, לכל אחד מבעלי החיים ישנה תכונה אופיינית ומיוחדת, אך עם כל זאת, כל בעלי החיים לא נבראו כיצורים עצמאיים, אלא כולם כפופים ליצור הנעלה ביותר - ה"מדבר". על האדם נאמר "ויפח באפיו נשמת חיים", ואומרים חז"ל, "הקב"ה נפח באדם חלק אלוך ממעל, לכן האדם הוא "נזר הבריא" וכל הבריא טפלה אליו.

לעומת השקפת התורה, ישנה השקפה נגדית, הגורסת שהאדם נברא בשביל העולם, הוא צריך לפתח אותו ולקדם ולשכלל את כל המרכיבים המצויים בו. למשל, האדם צריך ללמוד את אומנות הטיסה כדי שיוכל הדבר אחר כך להיות לטובת האדם. זהו גלגל החוזר ללא כל תכלית ומטרה: אני צריך לפתח את העולם כדי שאוכל להנות ולקחת מן העולם, ואם אקח מן העולם אפתח אותו יותר, אני לוקח ממנו כדי להחזיר לו, וחוזר חלילה. לפי השקפה זו, יכול האדם להתמלא סיפוק וקורת רוח רק כאשר הוא לוקח מן העולם ואחר כך חוזר ונותן לו. לפי השקפה זו, אין אדם שונה מבעל חיים, כשם שבעלי חיים זה כוחו ברגליו וזה כוחו בשיניו, כך, לדעתם, האדם כוחו בשכלו ולא יותר. אבל השקפת התורה שונה, והאדם החי על פיה יודע את מעלתו ומעמדו הרם בבחינת "תמשיליהו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו" [תהילים ח' - יז], כי אז הוא משקיף על העולם מגבוה. אדם המבין ומכיר את התכלית האמיתית של הבריא, הוא האדם המאושר עלי אדמות, אדם כזה מאושר בכל הזמנים ובכל המצבים.

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (י"ב - ב)

אמר אחד מהמגידים, כאשר אני עומד בפני קהל, אני בבחינת "זכר", המשפיע, והם ה"נקבה", המושפעים. אבל אם אני אומר להם מראש שאני רוצה כסף, אז אני ה"נקבה", כי אני עומד להיות מושפע והם המשפיעים, הם ה"זכר". רמז לדבר, "כי דורש דמים (כסף) אותם זכר" [תהילים ט' - יג].

עני המתפרנס מהצדקה הוא "נקבה", כי הוא מושפע, מקבל, וזה שנותן הוא "זכר". אומרת התורה, אשה, עני המתפרנס מהצדקה שהוא נקבה, "כי תזריע", אם בכל זאת למרות מצבו הוא נותן לאחרים, אז "וילדה זכר", יותר לא יהיה עני ויהפוך להיות נותן - "זכר".

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (י"ב - ב)

הגמ' בנדה [ט"ז:] אומרת, אותו מלאך הממונה על ההריון, לילה שמו, ונוטל טיפה ומעמידה לפני הקב"ה ואומר לפניו, רבש"ע, טיפה זו מה תהא עליה, גיבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני. והגמ' בנדה [ל"ה:] אומרת, אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גיבור ועשיר וחכם. לפי זה ביאר רבי חיים מבריסק מה שאמר הקב"ה לירמיהו "בטרם אצרך בבטן ידעתך ובטרם תצא מבטן הקדשתך נביא לגויים נתתיך" [ירמיה א' - ה], ולכאורה מדוע בטרם יצירתו כבר צריך לבחור בו כנביא? אומר רבי חיים, כיון שנפל בחלקו של ירמיהו להיות נביא בישראל, וכיון שאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על מי שהוא גיבור עשיר וחכם, על כרחך שההכנה לנבואה נעשית קודם יצירת הוולד, ואז נגזר עליו אם יהיה גיבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני, וזהו שנאמר "בטרם אצרך מבטן ידעתך".

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (י"ב - ב)

הגמ' בנדה [ל:] אומרת, כשהתינוק במעי אמו מלמדין אותו כל התורה, כיון שיצא לאויר העולם, בא מלאך וסטר על פיו, ומשכחו כל התורה כולה. לכאורה מה מטרת הלימוד אם מיד משתכח? מתרץ האלשיך, אנו מתפללים בכל יום "ותן חלקנו בתורתך", איזה חלק יש לנו בתורה? אלא, כל הנשמות עמדו על הר סיני, ולפיכך מבקש כל אחד ואחד את חלקו בתורה. והוא שאמרו לגבי לימוד התורה "יגעת ומצאתי תאמין" [מגילה ו'] "מצאתי" דווקא, כמוצא אבידה שהיא שלו ואבדה ממנו. ולכן אם לא היו מלמדים את התינוקות במעי אמו, איך יוכל אחר כך למצוא את חלקו על ידי יגיעתו, לכן מלמדים אותו "כל התורה", היינו את כל חלקו שלו, של נשמתו, בתורה, בכדי שאחר כך יוכל לעמוד והתייגע. כדי למצוא את "אבידתו", בא מלאך וסטר על פיו, ומשכח תלמודו, שאם לא כן לא יצטרך לעמוד ולהתייגע, ונמצא בטל ענין שכר ועונש. ולפי"ז מסביר הגר"א מוילנא את דברי המדרש [תנחומא עקב ו'], "כל הלומד תורה ואינו משמר אותה, נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו". ביאור דברי המדרש, אם אינו מקיים ומשמר את התורה, כי אז תפקידו מצטמצם בלימוד התורה גרידא, וכיון שכבר עשה זאת כאשר למד את התורה בעודו במעי אמו, על כן דיו בכך ונוח לו שתיהפך שלייתו על פניו, ולא ייצא לאויר העולם. אולם אם גם מקיים ומשמר את התורה שלמד, כי אז לא די בלימוד שלמד במעי אמו, אלא עליו להוסיף ולהתקיים כדי שיוכל להשלים את כוונת הבריא ומטרתה: לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך.

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (י"ב - ב)

הגמ' בב"ב [ט"ז:] מספרת, שלרבי שמעון ברבי נולדה בת, ודעתו נחלשה. אמר לו אביו, רבייה באה לעולם. אמר לו בר קפרא, נחומים של הבל ניחם אותך אביך, כי אי אפשר לעולם בלי זכרים ובלי נקבות, אלא אשרי מי שבניו זכרים, או לו למי שבניו נקבות.

מסביר הגר"א מוילנא את הדו שיח בין בר קפרא לרבי שמעון. לכאורה עדיף שתיוולד בת, כי אפילו יש עשרה זכרים ומאה נקבות, יכול כל זכר להתחתן עם עשר נקבות, ואם נולד עוד זכר אי אפשר לומר ש"רבייה באה לעולם", אלא רק הוא נוסף בעולם, שהרי הזכרים שהיו כבר בעולם יכלו להתחתן עם כל הנקבות, וא"כ אין העולם צריך לאותו זכר שנולד עכשיו. לעומת זאת, אם נקבה נולדת, ישנה רבייה חדשה בעולם, ולכן תמיד יותר טוב שנולדת נקבה. אבל לאבא עצמו טוב יותר שנולד לו בן זכר, כיון שזכר אחד יכול להתחתן עם כמה נקבות ויכול להוליד מכל אחת ואחת, אבל כשנולדת לו נקבה, אין לו זרע אלא רק מן הנקבה הזאת ולא יותר.

וזה ההסבר בדברי הנחמה שניחמו אביו "רבייה באה לעולם", כלומר, לעולם באמת טוב כשנולדה נקבה, שהרי בכך יש רבייה ומתחדש דבר שלא היה עד עכשיו. ועל זה השיבו בר קפרא "תנחומין של הבל ניחמך אביך", כיון שהטובה היא רק לעולם, אבל לך לעצמך כאב, טוב יותר אילו נולד בן זכר, כי אז יכול הזכר לשאת נקבות רבות, ויהיו לו בנים מרובים ויקים לך זרע רב. לכן "אשרי מי שבניו זכרים, אוי לו למי שבניו נקבות".

בימי ה"אהבת ישראל" מוויז'ניץ זצ"ל ריחפה גזירת גיוס על הצעירים ואיימה על קהילות הקודש ברוחניות ובגשמויות. האימפריה האוסטרית-הונגרית החמירה

בתנאי הגיוס, ולא נמצא מנוס מלהילקח לצבא. בא יהודי אחד לפני האהבת ישראל' ובמר לבו התבטא בפני הרב כי כבר עדיף לו שתיוולד לו בת ולא בן, שעל בנות ישראל לא היתה הגזירה. לשמע הדברים השיב הרבי: יש עצה אחרת נגד גזירת הגיוס, והיא קבלת עול תורה. שהרי להדיא שנינו (אבות ג' - ה) 'כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות'. ומצא לכך רמז על פי הפסוק מהפרשה, 'אשה כי תזריע', 'כי תזריע' בגימטריא 'עול תורה' [717], ומאחר שמקבלים עול תורה, ממילא שפיר 'וילדה זכר', יכול להיוולד אף זכר, לברכה ולמזל טוב. (קדוש ישראל [רוט]. פרק כ אות קלט, ח"ב עמ' תלג)

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (י"ב - ב)

כותב החיד"א, 'כי תזריע וילדה זכר' - ר"ת "זכות", כי צדקת הבנים על פי רוב בזכות האשה. והראיה, יעקב בחתונתו עם לאה חשב שהיא רחל, "ויהי בבוקר והנה היא לאה", וא"כ חס ושלוש שראובן נתהווה במחשבת רחל. וכן ישי, כסבור שהתחתן עם שפחתו, והיתה אשתו, ונולד דוד. אלא הכל תלוי בצדקת האשה ובטהרת מחשבותיה, ולאחא אמנו ואמו של דוד המלך זיכרו מחשבותיהן וקידשו רעיונותיהן בטהרה, ולכן היו הבנים קדושים, זכות אימותיהם עמדו להם.

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (י"ב - ב)

שואל ה"משך חכמה", בפסוק זה התורה מתייחסת אל הנוול בלשון זכר ונקבה "אשה כי תזריע וילדה זכר" וכן לקמן [פסוק ה] "ואם נקבה תלד", לעומת זאת בפסוק ו' שינתה התורה בלשונה ומתייחסת לנוול בלשון בן ובת "ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת", מדוע שינתה התורה מזכר לנקבה לבן ולבת? ומתרץ, הדין הוא כל שלא עברו שלושים יום באדם, הרי זה בחזקת נפל. לכן, כאן במלאות ימי טהרה, שלושים ושלושה ימים בזכר ושלושים וששה ימים בנקבה, שכבר יצא מספק נפל, הרי זה "בן ובת", אבל בשעת הלידה נקראים רק "זכר ונקבה", שעדיין הם בחזקת ספק נפל, ונפל אינו בן, כמו שכתוב במסכת נזיר [י"ב:].

רבי שלום שבדרון בספרו "לב שלום" מתרץ, התורה הקדימה וכתבה "ובמלאות ימי טהרה", לרמז לנו שהיא הנותנת, כל עוד האדם לא חי בקדושה ובטהרה, והוא חי כבהמה, הרי הוא ג"כ מוליד כבהמה, ובהמה הרי אין שום ענין להזכיר בן ובת, שאצלם אין משמעות לכך, אלא זכר ונקבה. אבל "ובמלאות ימי טהרה", כאשר אדם מנהיג אורח חייו בקדושה וטהרה, אז התורה מעידה עליו, שלא רק זכר ונקבה הולידו, שהרי גם בהמה מעמידה וולדות, אלא הזכר נקרא "בן" והנקבה "בת".

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (י"ב - ב)

במדרש תנחומא מובא [פרשת פקודי פ"ג] שתינוק בשנתו הראשונה כולם אוהבים אותו ומחבבים אותו, ואלו דברי המדרש, כי בעולם הזה מתחלפים על האדם שבעה עולמות. בעולם ראשון כשהוא בן שנה, הוא דומה למלך, שהכל שואלים בשלומו, ומתאוים לראותו, מחבבים ומנשקים אותו.

בעולם השני הוא דומה לחזיר הנובר באשפות, וכך אף הילד בגיל שנתיים נמצא בכל מקום לכלוך וטינופת.

בעולם השלישי דומה, הוא לגדי המרקד לכאן ולכאן, במרעה טוב לפני אמו, וכך התינוק מתענג לפני אביו ואמו ומרקד לכאן ולכאן ומשחק - והכל שמחים בו.

בעולם הרביעי הוא דומה לסוס המהלך ברחובות. וכאשר הוא מגיע לפרקו, בגיל שמונה עשרה, הוא משתבב בבחורות כמו סוס שרץ ומשתבב. בעולם החמישי הוא דומה לחמור, אשר מניחים לו אוכף על גבו, כך לבני אדם מניחים עליהם אוכף, נותנים לאדם אשה, הוא מוליד בנים ובנות, חוזר והולך לכאן ולכאן, ועליו להביא מזון ופרנסה ולכלכל אותם, וכל זה בהיותו בן ארבעים שנה.

בעולם השישי הוא דומה לכלב, שהוא חצוף נוטל מזה ונותן לזה ואינו מתבייש. בעולם השביעי בשנות הזקנה, הוא דומה לקוף. דמותו משתנית מכל הבריות, הוא שואל על כל דבר ודבר, ואוכל ושותה כמו נער, ומשחק כמו תינוק. בשלב זה הוא שוב לימי עלומיו בדעת ולא בשום דבר אחר. ואפילו בני ביתו, מלעיגים עליו ומקללים אותו ושונאים אותו. וכאשר אינו יכול לדבר, הם אומרים: "הניחו לו כי הוא נער זקן, ודומה לקוף בכל עניניו ודבריו, התינוקות מלעיגים עליו ומשחקים בו ואפילו ציפור דרור מעירה אותו משנתו.

המהר"ל צינץ בספרו "מלא העומר" מבאר את הסיבה שהאנשים אוהבים תינוקות קטנים על אף שהם לא קרובי התינוק, ועל אף שהתינוק זר להם לגמרי הם נמשכים ומחבבים אותו? ומסביר, המשנה [אבות פרק ג' משנה י'] אומרת, "כל שרוח המקום נוחה הימנו רוח הבריות נוחה הימנו", וכיון שתינוק זה לא טעם טעם חטא, א"כ רוח המקום נוחה ממנו, וממילא גם רוח הבריות נוחה ממנו.

בספר "פניני הגרי"ז" מסופר: הרב מבריסק אמר: מדוע ילדים קטנים תמיד שמחים? ותרץ, כל הבריא שמחה, וכיון שהילדים הקטנים קרובים לבריא, לכן הם שרויים בשמחה, וככל שהם גדלים ומתרחקים יותר ויותר משורש הבריא, גם השמחה הולכת ופוחתת.

ידיעה נוספת מובאת במדרש שם שתינוק בשעת לידתו בוכה, מדוע? כותב המדרש על מה שאבד מקום הנחה והרווחה ועל העולם שיצא ממנו באותה שעה.

ואחרי דברי המדרש שהובאו לעיל בו מתוארים מסכת חייו של אדם במשך כל שנות חייו בעולם הזה, מובנים מאוד דברי המדרש מדוע הוא בוכה, כי אם זה האדם ואלו התהפוכות שהוא עתיד לעבור במהלך חייו, האם לא יבכה בשעת הלידה?

"אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים" (י"ב - ב)

אם האשה יולדת זכר, טמאה שבעה ימים, ואם נקבה, טמאה ארבעה עשר יום. ורמז לדבר כתב בספר "אגרת הטיול", המילה "זכר" מתחילה באות ז', המילה נקבה מתחילה באות נ'. האות ז' היא השביעית, והאות נ' היא האות הארבע עשרה.

"וטמאה שבעת ימים" (י"ב - ב)

מדוע אמרה התורה שאשה תהיה טמאה בלידתה? אומר האדמו"ר מקוצק, כל מקום שיש קדושה והיא נעלמת, טמאה באה למקום שהיתה בו קדושה. כתוב בגמרא בתענית [ב:], ששלושה מפתחות הקב"ה לא מסר לידי שליח, ואחד מהם הוא מפתח חיה, כלומר, כשאשה יולדת, הקב"ה נמצא בתהליך, ואין לך קדושה יותר גדולה מכך, וכשהלידה מסתיימת, השכינה הלכה ובאה הטמאה.

וכבר שאל ה"אור החיים", למה כשיהודי מת הוא טמא, ואילו הגוי לא? כי היהודי היה קדוש, וכשהוא מת נעלמה הקדושה ובאה כל הטמאה, כמו שהזכרנו נמשכים לחבית דבש שהתרוקנה, כך הטמאה דרכה להידבק במקום שהיתה בו קדושה.

לאחר שיצא, אמר עליה שירה, שנאמר [תהלים י"ב - א] "למנצח על השמינית מזמור לדוד", על מילה שניתנה בשמיני.

מבאר ה"חתם סופר" גמרא זו על דרך הדרוש. בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ, כשבא לרחוץ מעוונותיו ולעשות תשובה, ראה שלפי דרגתו אין בידו ולו מצווה אחת שעשאה בשלימות מוחלטת, כדי לקיים את רצון הבורא, עד שנזכר במצוות מילה שאותה מקיים התינוק ביום השמיני כשעדיין אין בו דעה, ונתיישרה דעתו, כיון שיש בידו מצוה שנעשתה בשלימות בלי שום פניות. מוסיף ה"חתם סופר", שלפי"ז אפשר לדרוש מה שאמרו חז"ל בגמ' סוטה [ה:], שתלמיד חכם צריך שיהיה בו שמינית שבשמינית ממידת הגאווה. שאף תלמיד חכם אינו יכול להתגאות במצוות שעשה בימי חייו, כיון שאי אפשר שעשאה בשלימות מוחלטת, אלא רק "בשמינית שבשמינית", במצוות מילה שהיא נעשית ביום השמיני. וזו גם המצווה השמינית כמו שכתב ה"פרדס יוסף" ע"פ הרמב"ם בהלכות מלכים [פרק ט' הלכה א'] "על ששה דברים נצטווה אדם הראשון. א'. על עבודה זרה. ב'. ברכת ה'. ג'. שפיכות דמים. ד'. גילוי ערוה. ה'. גזל. ו'. דינים, הוסיף לנח אבר מן החי. וכך היה הדבר בכל העולם, עד אברהם. בא אברהם ונצטווה יתר על אלו במילה". א"כ, ברית מילה היא המצווה השמינית שניתנה ע"י הקב"ה לבני אדם. לכן אמר דוד המלך "למנצח על השמינית", על המצווה השמינית.

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב - ג)

מכאן הגמ' דורשת [שבת קל"א:] שמילה דוחה שבת.

שואל ה"אור החיים", מדוע ציונה התורה על המילה רק כאן, והרי כל ענין המילה ודיניה כבר נאמרו בפרשת לך לך. ואם תאמר, שבאה התורה להודיע שיש למול ביום ולא בלילה, וגם להודיע שיש למול אפילו בשבת, כמו שהגמ' בשבת [קל"א:] דורשת "וביום" אפילו בשבת, וא"כ זה עצמו קשה, מדוע לא הביאו פרטי דינים אלו בפרשת מילה שנאמרה בפרשת לך לך? ומתוך, אברהם אבינו לא היה מצווה על השבת, אבל הוא שמר את השבת כמו שהוא שמר את כל התורה כולה, ואם היה צריך לקיים מילה בשבת, היה עושה, שהרי על המילה הצטווה ועל השבת לא הצטווה, ולכן לגבי אברהם אבינו לא היה טעם לצוות דין זה של מילה דוחה שבת, ולכן אם דין זה היה כתוב בפרשת לך לך, היה מקום לטעות ולומר שדין זה הוא דווקא באברהם אבינו שלא היה מצווה על השבת וקיים את השבת בלי שהצטווה, ולכן לגבי מילה דוחה את השבת, אבל אנחנו שמצווים על השבת, לא היינו יודעים שדין זה תקף גם לגבינו, והיינו אומרים ששבת דוחה את המילה. לכן כתבה זאת התורה כאן, להשמיענו שגם לנו המצווים על השבת, מילה דוחה את השבת.

פעם אחת דיבר רבי גרשון חנוך העניך מראדזין זצ"ל עם רבי חיים מבריסק זצ"ל וביקש הראדזינר להוכיח לו מגמרא מפורשת, שאי אפשר להבין בה את הפשט אם לא בדרך החסידות. הנה שנינו בגמ' 'רבי אלעזר בן עזריה אומר: מה מילה שהיא אחד מאיבריו של אדם - דוחה את השבת, קל וחומר לפיקוח נפש שדוחה שבת. שאל הרבי ר' גרשון העניך - בשלמא אם היתה נשקפת סכנה כשלא ימול והתורה מתירה מול בשבת - בשביל כך יכולים ללמוד מזה קל וומר לפיקוח נפש לכל גופו של אדם, אבל בנוגע מילה - הרי לא מדובר בשום סכנה ולא מובן מה ההשוואה בין מילה לפיקוח נפש?! אלא על כרחך, אין זאת אלא

בספר "מקור ברוך" שואל, מדוע מספיקים שבעה ימים לקבוע שהילד בחזקת בריא ומלים אותו ביום השמיני, ובפדיון הבן יש צורך לחכות שלושים יום? ומתוך, על פי רוב, אם הילד חי שבעת ימים, סימן שהוא בר קיימא ולא נפל, רק אצל מיעוט קטן אי אפשר לקבוע זאת לפני שלושים יום. ולכן, במצוות מילה הולכים אחרי הרוב, שרוב הילדים אחרי שבעה ימים בחזקת בריאים הם, אבל בפדיון הבן שיש בו ספק ממון, נתינת חמישה סלעים לכהן, צריכים לחכות שלושים יום, שאז הוא וודאי בר קיימא ולא רק בחזקת רוב, כי לא הולכים בממון אחר הרוב.

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב - ג)

הרמב"ם ב"מורה נבוכים" [ג' - מ"ט] שואל, מדוע נקבעה המילה ליום השמיני? ומסביר, שבשעת הלידה עדיין לא התחזק רגש האהבה והחיבה של ההורים כלפי התינוק, ואינה דומה אהבת אב ואם לתינוק בן יומם, כאהבתם בגיל שנה, ואינו דומה אהבתם אליו בהיותו בן שנה, לאהבתם אליו כשהוא בן שש. ככל שגדל פרק הזמן שהם מגדלים אותו, כך גדלה אהבתם וחיבתם עליו. לכן לו היתה מצוות המילה נדחית לגיל שנתיים ושלוש, כי אז היה מקום לחשוש לביטול המילה מרחמי האב ואהבתו לבנו.

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב - ג)

כותב "בעל הטורים", מניין התיבות והאותיות בפסוק זה הוא כמניין התיבות והאותיות בפסוק "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם", ללמד שמילה דוחה שבת.

אומר רבי מרדכי גיפטר, צא ולמד עד כמה גדולה מצוות מילה, שאי אפשר לקיים אותה אלא אם כן עבר עליו שבת, ואע"פ כן מצוות מילה יש בכוחה לדחות את השבת.

ויש לתמונה, שהרי כאן יש כ"ג אותיות, ומשא"כ בפסוק של 'ויכלו' יש רק כ"ב אותיות, ואין המספר תואם. ומרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל תירץ, שכוונת הבעל הטורים לכתוב "ויכולו" עם וי"ו אע"פ שבתורה נכתב בכתב חסר, אפשר גם למנות כמו הקריאה.

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב - ג)

הגמ' בפסחים [ד.] אומרת, שמפסוק זה לומדים שכל היום כשר למילה, אבל זריזין מקדימים למצוות, שנאמר "וישכם אברהם בוקר". אומר החיד"א ב"נחל קדומים", הנה, אם עושים את הברית בתחילת היום השמיני, נמצא שעברו מאה שמונים שעות מאז הלידה - עשרים וארבע שעות כפול שבעה ימים + שתיים עשרה שעות של הלילה השמיני. יצחק אבינו, שהיה הראשון שנימול לשמונה ימים, חי מאה שמונים שנה, כנגד אותן מאה שמונים שעות.

התוספות בשבת [ק"ה:] מביאים בדרך רמז על פי הפסוק [בראשית כ"א - ח] "ויעש אברהם משתה ביום הג-מל את יצחק", ביום ה"ג (בגימטריה שמונה) מל את יצחק ואז עשה משתה.

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב - ג)

הגמ' במנחות [ג:] אומרת, בשעה שנכנס דוד למרחץ וראה עצמו ערום, אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה! וכיון שנזכר במילה שבבשרו, נתיישרה דעתו.

מפני שאם לא ימול בשמיני יש סכנה ברוחניות, וממילא יכולים אנו ללמוד מקל וחומר - ומה אם בגלל סכנה באיבר אחד מותר לחלל שבת, סכנה של פיקוח נפש בכל הגוף ודאי שידחה שבת! ומכאן הוכיח הרבי ר' גרשון העניך זצ"ל שסכנה ברוחניות וסכנה בגשמיות הם בעלי משקל דומה לעניין הלכה, ואי אפשר להבין דבר כזה אם לא על פי חסידות, והסכים הגר"ח לדבריו וקיבלם בתשואות חן. [הובא בספר "אסופות רבי חיים הלוי" (שכת י"ג)]

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב - ג)

מנהג ישראל לברך את התינוק מיד אחרי הברית: "כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים", בספר "תוכחת חיים" מסביר את הברכה. כשמכניס אדם את בנו, מהדר הוא בדרך כלל לקחת מוהל מומחה, וגם מוציא ממון רב לסעודת הברית. אבל כשהילד גדל, והאב צריך לחנכו וללמדו תורה, הוא מקמץ במשכורתו של המלמד, ואינו מתעניין עד כמה הוא באמת מומחה. וכאשר הילד גדל, והאב חייב להשיאו אשה, נותן האב את עינו בכלה המשודכת, וכל המרבה לספ(ו)ר הרי זה(ו) משובח(ת). ובאמת אין הדבר כן, וחובה מוטלת על האב, שכשם שהוא מכניסו לברית, כן יכניס אותו לתורה, לחופה ולמעשים טובים.

בספר "תולדות אדם" מסופר, כאשר ערך רבי זלמן מוואלוז'ין את סעודת הברית לבנו, ניגש אליו אחד מן הקרואים ואמר לו: מנהג העולם שבעל הברית פונה אל הקרואים, ומבקשם שלא יקפידו עליו אם לא נהג איתם כפי כבודם הראוי, ומן הראוי שגם עכשיו יעשה כך. פנה ר' זלמן אל הקרואים ואמר: אל תכעסו עלי אם לא הכנתי סעודה הראויה לפי כבודכם, אך מה אעשה והתורה לא נתנה לי מספיק זמן אלא שמונה ימים בלבד. אבל אי"ה עוד אוכל לתקן הדבר ולהכין סעודה בעבורכם, כפי הראוי לכם, בשמחת נישואי בתי, וכמו שהגמ' בכתובות אומרת, נותנים לבתולה י"ב חודש, ואם כן, אז יהיה לי מספיק זמן להכין את הסעודה כמו שצריך.

בספר "פניני הגרייז" מובא: בברית מילה של אחד מנכדיו של מרן הגרייז מבריסק, ישב הרב בסעודה ליד אחד מגדולי ישראל, שאמר בהתרגשות: אה! כזו ברית חשובה... הגיב הרב ואמר, ברית היא מצוות עשה שיש בה כרת שנכתרו עליה שלוש עשרה בריתות, ואין שום חילוק והבדל מי מקיים אותה, אם איש פשוט או גדול בישראל, וכי מה אפשר להוסיף על מצווה, וגם אם אני נמצא, הרי אליהו הנביא נמצא. והמשיל זאת לסנדלר, שאמר שאם הוא היה הקיסר, הוא היה עשיר ממנו, שמלבד כל אוצרות המלוכה, עוד היתה לו משכורת של הסנדלרות...

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב - ג)

שואל ה"חתם סופר", בפרשת הפסח נאמר לגבי עבד "וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו", וכן לגבי גר נאמר "וכי יגור איתך גר ועשה פסח לה' המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו". מדוע דווקא לגבי "אשה כי תזריע" נאמר "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", ואילו לגבי עבד וגר לא נאמר "בשר ערלתו"? ומתריץ, התורה באה ללמדך, שאצל ישראל גם ערל שטרם נימול בשר ערלתו הוא כבר בבחינת "מהול" והוא אינו אלא "ערל בשר", אבל "ליבו מהול מערלת הלב אל ה'", ולכן עליו רק למול את בשר ערלתו. לעומתו, הגוי הוא בבחינת

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב - ג)

הגמ' במנחות [נ"ג]. אומרת, "יבא ידיד בן ידיד ויבנה לידיד בחלקו של ידיד ויתכפרו בו ידידים". מסבירה הגמרא, "יבוא ידיד", זה שלמה המלך, בן אברהם אבינו, "ויבנה ידיד", יבנה את בית המקדש, "לידיד", להקב"ה, "בחלקו של ידיד", בחלקו של בנימין, "ויתכפרו בו ידידים", עם ישראל. כולם כונו בתנ"ך "ידידים". "ידיד" זה שלמה המלך, שכתוב [שמואל ב' י"ב - כ"ה] "ויקרא את שמו ידידה". "בן ידיד", בן אברהם אבינו, שכתוב [ירמיה י"א - ט"ו] "מה לידידי בביתי". "ויבנה ידיד", זה בית המקדש, שנאמר [תהילים פ"ד - ב'] "מה לידידות משכנותיך". "לידיד", זה הקב"ה, שנאמר [ישעיה ה' - א'] "אשירה נא לידידי". "בחלקו של ידיד", זה בנימין, שכתוב [דברים ל"ג - י"ב] "לבנימין אמר ידיד ה' ישכן לבטח עליו". "ויתכפרו בו ידידים", אלו ישראל, שכתוב [ירמיה י"ב - ז'] "נתתי את ידידות נפשי בכל אויביה".

שואל הרב וולבה בספרו "בין ששת לעשור", מדוע היה צריך לכתוב בדרך של חידה? ומבאר, חז"ל רצו להראות את הקשר והיחס בין הקב"ה לעם ישראל שהיחס הוא לא ייחס של פחד וקנאה, אלא של ידידות שעוברת מאברהם אבינו, דרך בנימין, שלמה המלך ובית המקדש עד לכלל ישראל, שכולם נקראים ידידים לקב"ה. ועל ידידות זו יש לנו שלוש אותות: שבת, מילה, תפילין. מילה, ילד יהודי שנולד, ביום השמיני מכניסים אותו בבריתו של אברהם אבינו, ומה מברכים? "אשר קידש ידיד מבטן וחוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש על כן בשכר זאת א-ל חי צורנו, צוה להציל ידידות שארנו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו", דהיינו, כבר בהיות התינוק בן שמונת ימים, נכנס בברית הידידות.

שבת, נאמר בזמירות השבת "מה ידידות מנוחתך את שבת המלכה", ובסעודה שלישית שרים "ידיד נפש אב הרחמן".

תפילין, שם לא נאמר לשון ידידות, אלא דבר הרבה יותר גדול, "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" [דברים כ"ח - י], ואמר רבי אליעזר הגדול, אלו תפילין שבראש [ברכות ו.], מכאן, שהסגולה של התפילין היא הגדולה ביותר, עד שכל עמי הארץ מפחדים מפניך.

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב - ג)

כשמכניסים את התינוק, אומרים ברוך הבא, מפני ש"הבא" בגימטריה שמונה, וזהו ברוך הנימול לשמונה, כמניין "הבא" [אבורהם].

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב - ג)

נפסק להלכה שבשעה שבברכת המזון של ברית מילה לא אומרים "שהשמחה במעונו", שהרי לתינוק נגרם כאב בשעת הברית. לעומת זאת, מי שנפלה לו ירושה במות אביו, חייב בברכת שהחיינו. נשאלת השאלה, כלום אין הבן היורש שרוי בצער, מדוע יברך שהחיינו למרות שיש כאן צער? מתריץ בספר

"ערל", וגם אם ימול "בשר ערלתו" עדיין יישאר ערל. הדרך היחידה למול ולחפכו ל"מהול", היא ע"י גיורו ואז נהיה כשאר ישראל. לכן לגבי ישראל נאמר "ימול בשר ערלתו", כי המילה שעדיין נוקק לה היא מילת הבשר בלבד, לעומת זאת אצל עבד וגר לא כתוב "בשר ערלתו", כי שניהם זקוקים למילה ממש ולא רק מילת הבשר, ורק אז יכולים לאכול הפסח יחד עם שאר ישראל.

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב - ג)

הגמרא במסכת מגילה [י"ג:] דנה בסדר הברכות בתפילת שמונה עשרה, והגמ' שם מבארת שברכת רפאנו תיקונה שמינית בברכות, משום שמצות המילה הצטוונו לקיימה ביום השמיני, "ומתוך שניתנה מילה בשמינית, שצריכה רפואה - לפיכך קבעוה בשמינית".

הקשה רבי שלמה זלמן אויערבך, ראש ישיבת "קול תורה" [הו"ד בספר מזמור לתורה ובספר "כמוצא שלל רב"] הרי כל המחלות צריכות רפואה, ולמה תלו זאת דוקא במילה? ותרין, כידוע, המחלות הבאות על האדם הם כגמול וכעונש על חטאיו ולהביאו לתיקונו, והנה, לעתיד לבא שהעולם יגיע לתיקון השלם ולא יהיה יצר הרע, לא יהיה מושג של חטא בבריאה, וממילא לא יחלו כלל, ובאותו הזמן הדבר היחיד שיצטרך לרפואה הוא המילה - ביום השמיני. ומכיוון שכך, נקבעה ברכת "רפאנו" כברכה השמינית, על שם העתיד לבוא במהרה בימינו...

רבי יהונתן אייבשיץ נשאל על ידי כמרים: מדוע אומרים היהודים בתפילתם "רופא חולי עמו ישראל"? מדוע אינכם מתפללים על החולים כולם, ראה מכאן שהיהודים לא רוצים שחולי הנכרים יתרפאו. ענה להם: חס וחלילה, אלא שהגמ' במגילה [י"ג:] אומרת, שברכת "רפאנו" היא הברכה השמינית שבתפילת העמידה, היא כנגד המילה שניתנה ליום השמיני וצריכה רפואה, ורפואה זו ייחודית לעם ישראל, כי כל הגויים ערלים, לכן חותמת הברכה ב"רופא חולי עמו ישראל". שמענו ונחה דעתם. אמרו לו תלמידיו, אותם דחית בקש, לנו מה תאמר? אמר להם, אין פשוט מזה, הגויים עוסקים ברפואות ומשליכים עליהם יהבם, ואנו עוסקים בהם כשהשתדלות גרידא, ויודעים שהרפואה ביד הבורא! ומידה כנגד מידה, הם אכן מתרפאים בדרך הטבע, ואילו רפואתנו ביד הבורא יתברך, וכתפילת הנביא [ירמיהו י"ז - י"ד] "רפאנו ה' וארפא הושיעני ואושע כי תהילתי אתה".

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב - ג)

בספר "להתעוד באהבתך" מביא: כתוב בשו"ע [הלכות מילה סימן רס"ג - ב], אשה שמלה בנה ראשון (שנתנה למול את בנה, ש"ך) ומת מחמת מילה, שהכשילה המילה כוחו, ומלה גם את השני ומת מחמת המילה, הרי הוחזק שבניה מתים מחמת מילה ושוב לא מלים את שאר בניה.

הגמ' בקידושין [כ"ט.] אומרת, חייב אדם ללמד את בנו אומנות, וכל שאינו מלמדו אומנות מלמדו ליסטות, דעל ידי שאין לו כסף הולך ללסטם את הבריות. ויש להבין מדוע לא מקיימים דין זה היום, ואין שולחים את הבנים ללמוד אומנות? התירוץ לזה נמצא בסיפור הבא: רבי אלחנן וסרמן בביתור בארה"ב חיוק מאוד את היהדות שם, וגם הרבה באו לשמוע לשמוע לעצתו - בין אלו שבאו להתיימן, היה יהודי "יקה" שביקש לדעת, כיון שבנו כבר בן חמש עשרה ו"יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ", ובא לשאול בעצתו, או יותר נכון לומר לר' אלחנן מה בדעתו לעשות, ולבקש את הסכמתו. ר' אלחנן ידע היטב שעליו לברור תשובתו, כיון שבגרמניה היתה מקובלת השיטה של "תורה עם

דרך ארץ", ולכן ענה לו בעקיפין. ודאי וודאי שטוב תורה עם דרך ארץ, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה, הכל אמת, אבל... מה דעתך על הענין של הכנסת בנו של אדם בבריתו של אברהם אבינו, האם זו מצווה? בוודאי שזו מצווה גדולה להכניס בן בבריתו של אברהם אבינו, מה השאלה? הן אמרו חכמינו, גדולה מילה ששקולה כנגד כל המצוות שבתורה [נדרים ל"ב.], והלא כל כלל ישראל עומד על היסוד של בריתו של אברהם אבינו. אבל, המשיך ר' אלחנן, מה הדין אם קרה חלילה שמתו אחיו מחמת מילה, הלא אז אסור למול.

אמנם בגמ' ביבמות [פ"ד:] יש מחלוקת אם מספיק שימותו שנים או צריך שימותו שלושה, על כל פנים אם התברר שישנה חזקה כזו - אסור למול, זוהי ההלכה, וכל כך למה? כי כבר מתו אחיו מחמת מילה. הרי שאפילו במצוה כה גדולה וכה חשובה, אם מתו אחיו מפני שמתו אותם, אסור למול את זה שנולד עכשיו, ואם אביו כן ימול אותו, הוא יעבור עבירה. א"כ, הלא לא תאמר שמצוות מילה פחותה וקלה מעניין זה של לימוד אומנות ומלאכה לבן, והיום אנו חיים בדור ובמצב של "מתו אחיו מחמת מלאכה". כששולחים ילד ללמוד מלאכה, הוא עלול להתקלקל, והנוק שנגרם דומה לפחות לעניין של "מתו אחיו מחמת מילה", והלא ראינו בימים אלו שזוהי תופעה שכיחה שבנים מתקלקלים כשהם יוצאים מחוץ לכותלי בית המדרש. כך אמר לו ר' אלחנן.

אבל יהודי זה שבעצם לא בא לשמוע, אלא בא להשמיע ולקבל חיוק לדעתו, שלח את בנו ללמוד מלאכה, וכמה אומלל ומסכן היה אותו איש, כי בנו לא הוציא את שנתו, כי באמצע השנה, חלה הבן ונפטר, ונתקיים בו "גזירה שיצאה מלפני השליט", וכיון שאמר ר' אלחנן שזה דומה למתו אחיו מחמת מילה, נתקיים הדבר ביהודי זה. ואם נכונים דברים אלו לדורו של ר' אלחנן, ק"ו לדורנו. זו התשובה לאותם "חכמים" שטוענים לצאת ל"שוק העבודה".

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב - ג)

הגמ' בנדה [ל"א:] אומרת, מפני מה אמרה תורה מילה לשמונה? שלא יהיו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים. שואל רבי יוסף חיים זוננפלד בספרו שו"ת שלמות חיים [א"ח סימן נ"א], מדוע שיהיה האב עצב אם ימולו את התינוק לפני שמונה ימים? ומתוך, ליולדת בתוך שלושה ימים מותר לאכול אפילו ביום הכיפורים. משלושה עד שבעה שואלים אותה אם מרגישה שצריכה לאכול, ואם אומרת שצריכה נותנים לה לאכול. מכאן רואים, שעד שבעה ימים מלידתה נמצאת היולדת במצב של סכנה, והואיל והתורה "דרכיה דרכי נועם", אמרה תורה שלא להכניס את התינוק במצב של סכנה כל זמן שגם האמא נמצאת במצב זה. לכן אמרה התורה, ביום השמיני שבו היולדת כבר אינה במצב של סכנה, ניתן לערוך את הברית לדרך הנולד. זהו פשט בדברי הגמ' "שלא יהיו אביו ואמו עצבים", אם ימול התינוק בתוך שבעה ימים ללידתו, יצטרך אביו לטפל בשני חולים. והוסיף ר' יוסף חיים זוננפלד, רמז לכך שעד היום השמיני נחשבת האשה עדיין לחולה ואינה יכולה לברך "הגומל", ניתן למצוא בפסוק ב"בראשית" [כ"א - ה] "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמול את יצחק", "יום הגמול" הוא היום השמיני שבו יכולה האשה לברך הגומל כיון שכבר יצאה מכלל סכנה.

"בכל קודש לא תגע" (י"ב - ד)

אזהרה לאוכל כמו ששנויה ביבמות. [רש"י]

רש"י מביא את דברי הגמ' ביבמות [ע"ה.] שפסוק זה עוסק באיסור אכילת דבר טמא ולא באיסור נגיעה. ויש להבין, אם אכן הכוונה רק לאיסור אכילה, למה כתבה התורה בלשון נגיעה?

ביאר ב'חידושי הרמ"ז' לרבי משה זאב מזוזה מלבוב זצ"ל עפ"י המובא מהאר"י הק' [עין הדעת טוב], כי ענין טומאת היולדת וקרבנה יש בזה משום תיקון לחטא עין הדעת. ועל פי דבריו יש לבאר, אדם וחוה נצטוו שלא לאכול מעץ הדעת, ואילו היא פתחה ואמרה אל הנחש [בראשית ג-ג] 'אמר אלוקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמותון'. הרי שחוה הפכה איסור אכילה לאיסור נגיעה, ומזה נגרם כל החטא, ונשתלשלו הקללות לעולם. שעליו נגזר 'בעצבון תאכלנה', ועליה 'בעצב תלדי בנים', ומזה באו פרשות נידה ויולדת וטומאתן [ע"י עירובין ק:]. לכן כנגד זה, אמרה תורה כאן 'לא תגע', כשהכוונה היא לא לאכול.

"בכל קודש לא תגע ואל המקדש לא תבוא עד מלאות ימי טהרה" (י"ב - ד)
בעל ה"נועם אלימלך" היה דורש על פסוק זה. כל אדם חייב לדעת שאינו יכול להיקרא בשם "קדוש" ובוודאי שלא יהיה בבחינת "מקדש", מקום להשראת השכינה, כל זמן שלא מילא את ימי הטהרה, דהיינו שלא טרח ולא עמל במשך שנים רבות כדי לטהר עצמו מעוון. בלי טהרה לא תתכן קדושה. והנה, בברכת התורה אנו אומרים "והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפנינו". מה פירושה של המילה "בפנינו", לשם מה היא נכנסה בברכת התורה, הרי היה די לבקש, והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך.

הסביר ה"שפת אמת" ואמר: התורה היא הדבר המתוק ביותר שיש בעולם, אלא שלפעמים קורה שהאדם חולה, ואז גם אם יתנו לו הדבר המתוק ביותר, הוא לא ירגיש זאת. כך גם בתורה, אם האדם חולה בבחינה רוחנית, הוא לא ירגיש את טעמה המתוק מדבש. ועל כך אנחנו מתפללים להשי"ת ואומרים שייתן את עריבות התורה בפנינו, כלומר שלא נהיה חולים, אלא נוכל להרגיש את המתיקות הנמצאת בתורה.

נציין גם ש"ק ה"אמרי אמת" מגור פירש את "והערב נא... בפנינו", ואמר שאנחנו מתפללים שנוכה תמיד לערב את דברי תורה בתוך דברי החולין שאנחנו מדברים בפנינו, ושלא תהיה לנו שיחת חולין אחת בלי דברי תורה. (ספר "ברכי נפשי")

מסופר על בחור שהגיע אל רבי אהרן לייב שטיינמן וטענתו בפיו שאינו מרגיש טעם בלימוד התורה, ענה לו הרב שטיינמן, דבש זה דבר מתוק? כן בוודאי ענה לו הבחור, האם יש מצב שדבש הוא לא מתוק שאל הרב שטיינמן, וענה, כן, מי שפיו מלא פצעים הדבש לא רק שאינו מתוק אלא אף שורף לו את הפה, כך היא התורה, כדי שהיא תהיה ערבה בפנינו, הפה צריך להיות נקי ללא ניבולי פה ודיבורים אסורים, ומי שפיו מלא בדיבורים אסורים באמת אינו מרגיש טעם ועריבות בלימוד התורה.....

"ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת וכו'" (י"ב - ו)
שואל ה"כלי יקר", מה הסיבה שימי טומאה של זכר פחות משל נקבה? כי כשנולד זכר יש שמחה יותר מנקבה, האם שמחה ומתחרטת על השבועה שנשבעה, לכן היא מקדימה להביא את הקרבנות, וימי טומאה וטהרה שלה פחות.

"ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת וכו'" (י"ב - ו)
שואל ה"משך חכמה", מדוע יולדת עשירה מביאה קרבן לחטאת דווקא עוף ולא כבש? ומתרץ, כל הסיבה שמביאה בכלל קרבן חטאת, אומרת הגמ', כי

בשעה שמצטערת בלידה נשבעת שלא תשוב אל בעלה, לכן מביאה דווקא יונה, כי זו נשארה נאמנה לבן זוגה ואינה עוזבת אותו לעולם.

"ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת וכו'" (י"ב - ו)
בכל מקום מקדימים תורים לבני יונה, והסיבה לכך משום שהתור הוא עוף גדול יותר מאשר היונה. אומרת התורה, אם אתה מביא קרבן עוף, לכל הפחות תביא עוף יחסית גדול, שיהיה יותר מכובד. גם היונה כשרה, אבל לכתחילה יש להביא תורים. שואל "בעל הטורים", א"כ מדוע בפסוק שלפנינו העוסק בקרבן יולדת הסדר הפוך "ובן יונה או תור לחטאת", קודם בן יונה ורק אח"כ תור? ותרץ, וז"ל, לפי שאינו מביא אלא אחד, ואם ימצא יונה לא יקח תור, לפי שבן זוגו מתאבל עליו ואינו מזדווג לאחר.

בספר "נשמת כל חי" מבאר את העניין: ליונים יש תכונות נאמנות, שלא מחליפים את בן זוגם עד שבן זוגם מת. לעומתם, התורים נאמנים עוד יותר, וגם לאחר שמת אחד מבני הזוג, הם אינם מחליפים את בן הזוג, אלא שומרים לו אמונים עד יום מותם. ולכן ציוותה התורה, במקרה ומביאים זוג, ישנה עדיפות להביא תורים, שהם גדולים יותר ועושים את הקרבן למכובד יותר, ורק אם אין בנמצא תורים, יביא בני יונה. אבל כאשר מביאים לקרבן עוף יחיד, אחד מבני הזוג, אם יביאו יונה - בן הזוג שלו ימצא בן זוג אחר, ואילו אם יביאו תור, יישאר הבן זוג בודד ללא שתהיה לו אפשרות להקים משפחה עד סוף ימיו, לכן יש לרחם עליו, ולהעדיף להקריב יונה.

רואים מכאן איך שהתורה דואגת לא לגרום צער לתור שהוא לא ישאר לבד, ואף שמדובר כאן לצורך קרבן.

בחסידות ויזניץ החופות נערכות בחצר ביתו של האדמו"ר. באחת החופות, מיד לאחר החופה ניגש האדמו"ר רבי ישראל מוויזניץ שליט"א לאבי החתן וביקש ממנו שיתקשר אליו בסוף השמחה, אפילו בשעה מאוחרת מאוד, ובאותו ערב לפני שהרבי הלך לישון הוא ביקש מאנשי ביתו להעיר אותו אם הטלפון מצלצל. בארבע לפנות בוקר אבי החתן מתקשר לרבי ושאל מה הרבי רצה כל כך להגיד לו. הרבי אמר לו שהוא רק רצה להתעניין איך היתה החתונה. לאחר שהרבי שמע מאבי החתן את כל הפרטים (תזמורת, אורחים, מנות וכו') איחל לו 'מזל טוב'. באותו זמן היה תמוה מאוד לאנשי ביתו כל מה שאירע בדקות אלו, והעלו את תמיהתם בפני האדמו"ר, הרבי הסביר להם כך: אבי החתן כעת חיתן את בנו האחרון, ולפני שנה הוא התאלמן, א"כ עכשיו הוא חוזר מהחתונה לבית ריק, ואין לו למי לספר את כל החוויות שאירע בערב המרגש, לכן רציתי להשתתף איתו בכל חוויותיו וביקשתי ממנו שיתקשר אלי באותו ערב כדי שיהיה לו למי לספר.

זה נקרא לחשוב ולהרגיש מה השני צריך, ויש ללמוד ולחשוב תמיד מה בן אדם יכול לעשות כדי שהשני ירגיש עוד יותר טוב.

"ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעולה או בן יונה או תור לחטאת והקריבו לפני ה' זאת תורת היולדת לזכר או לנקבה ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים" (י"ב - ו - ח)

כתוב במדרש [תנחומא תצוה א'] אמר רשב"י, בוא וראה שאין חביב לפני האדם יותר מבנו, והוא בכל זאת מל אותו. וכל כך למה? א"ר נחמן ב"ר שמואל, כדי

לעשות רצון בוראו. הוא רואה בנו שופך דם ממילתו, ומקבל עליו בשמחה. א"ר חנינא, ולא עוד, אלא שהוא מוציא הוצאות, ועושה עליו אותו היום של שמחה מה שלא נצטווה. והוא מה שהכתוב אומר [תהלים ע"א - י"ח] "ואני תמיד אייחל והוספתי על כל תהלתך". ולא עוד, אלא אדם הולך ולווה וממשכן עצמו ומשמח אותו יום.

כתב ה"שפת אמת", מכאן ראיה שצריך לעשות את "סעודת הברית" דווקא ברחבות רבה! בכדי להמשיך פרנסה לכלל ישראל, שהרי בתורה כתוב "זאת תורת היולדת" מיד לאחר הקרבן של "יולדת עשירה", לומר לך "זאת תורת היולדת", כך צריכים להתנהג.

וכן אמר האדמו"ר רבי שלום מבעלז, מכאן ראיה מהתורה, שמן הדין ומן הראוי שתהיה פרנסה ברחבות לישראל. שהרי התורה מתחילה "אשה כי תזריע וכו'", ומסיימת "זאת תורת היולדת", ואח"כ ממשיכה "ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים וכו'". למה התורה הפסיקה ב"זאת תורת היולדת" וממשיכה "ואם לא תמצא ידה די שה", הלא גם זה שייך לתורת היולדת? אלא, התורה אמרה לנו "זאת תורת היולדת", כך צריך להיות המצב של יולדת! שתשיג ידה לקרבן עשיר, כי על פי התורה כל יולדת צריכה שיהיה לה מה שצריכה בריווח. אלא שאם יתרחש לפעמים ש"לא תמצא ידה", זה כבר לא זאת התורה.

הוסיף על זה בנו מהר"י מבעלז, יש להבין מה שמובא בטור [או"ח סימן רמ"ב], שישאל את אביו הרא"ש אם הוא בכלל של עשה שבתך חול, היות ויש לו מעט משלו, ואביו לא ענה לו. נראה, שהרא"ש לא רצה לקבוע הלכה לבנו שיהיה במצב של התרוששות, שלא יהיה לו להוצאות השבת. חפצו היה שתצא ממנו הלכה על שבת ברחבות, ושיתענג על כל טוב.

אך מעיר על זה ה"שפת אמת", שהעולם עושים ההיפך, שלגבי סעודת ברית אמרו חז"ל "אדם הולך ולווה וממשכן עצמו", ואנו רואים שהציבור מיקל בסעודה קטנה, ואילו לגבי נישואין כתוב בספרים את המליצה הידועה על הפסוקים [דברים כ"ד - ה - ו] שנכתבו בסמיכות "כי יקח איש אשה חדשה" ומיד אחר כך "לא יחבול רחיים ורכב", לומר לך, שלא ימשכן עצמו בעבור הוצאות הנישואין, והציבור בכל זאת נוהגין לקחת הלוואות ולהיכנס לחובות מרובים.

"ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעולה או בן יונה או תור לחטאת והקריבו לפני ה' וכו' ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר עליה הכהן וטהרה" (י"ב - ו - ח)

רבי יוסף שאול נתנון בספרו "דברי שאול" שואל, מדוע בקרבן יולדת עניה כתוב "וכפר עליה הכהן וטהרה", ואילו לפני זה בקרבן יולדת עשירה לא כתוב שהכהן הוא המטהר אותה אלא רק "וכפר עליה וטהרה"? ומתוך, בקרבן של יולדת עשירה, היא צריכה להביא כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת, בהם אין לכהן יכולת החלטה איזה מביניהם יהיה לחטאת ואיזה לעולה, כי התורה קבעה שהכבש יהיה לעולה ובן היונה או התור לחטאת. אבל בקרבן יולדת עניה, היא מביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד מהם לעולה והשני לחטאת, ומי מחליט איזה יקרב לעולה ואיזה לחטאת? הכהן הוא זה שמחליט, ולכן כתוב "וכיפר עליה הכהן", הוא זה שמכפר עליה.

רעיון מעין זה כותב גם הנצי"ב, כתוב בפסוק "ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים" ולא כתוב ולקחה לה. ואילו גבי זב וזבה כתוב [וי"ו - י"ד] "וביום השמיני יקח לו שתי תורים", "וביום השמיני תקח לה שתי תורים" [וי"ו - כ"ט]? כתוב "וכיפר עליה הכהן", הוא זה שמכפר עליה.

רעיון מעין זה כותב גם הנצי"ב, כתוב בפסוק "ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים" ולא כתוב ולקחה לה. ואילו גבי זב וזבה כתוב [וי"ו - י"ד] "וביום השמיני יקח לו שתי תורים", "וביום השמיני תקח לה שתי תורים" [וי"ו - כ"ט]? כתוב "וכיפר עליה הכהן", הוא זה שמכפר עליה.

"לבן או לבת" (י"ב - ו)

כותב החיד"א, ימי הבן נחלקים לשנים - קטן וגדול, ואצל הבת יש ארבע זמנים, וסימן נקבה, נערה, קטנה, בוגרת, האשה.

"תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת" (י"ב - ו)

שואל האדמו"ר מסוכטשוב, מדוע היולדת מביאה כבש לעולה ויונה או תור לחטאת? והתירוץ, בגלל חטאה ששמעה בקול הנחש, ואכלה מעץ הדעת והתקללה "בעצב תלדי בנים", שיהיו לאשה חבלי לידה. וקרבן היולדת אשר באה ככפרה על השבועה שהיא קופצת ונשבעת בשעת צער הלידה, הוא גם כפרה ותיקון לחטאה הקדמון של חוה שגרם לזה הצער. חטאה של חוה כפול היה: חטאה במחשבה - הרהרה אחרי דברי ה', נהנתה מדברי הנחש והאמינה בו ("ותרא האשה"), וחטאה במעשה ("ותקח האשה"), לכן מביאה היולדת שני קרבנות, עולה המכפרת על הרהורי הלב, וחטאת על המעשה.

"והקריבו לפני ה' וכפר עליה וטהרה ממקור דמיה" (י"ב - ו)

מילוי המילה "דמיה" אומר ה"בן איש חי", יוצר את המילה "תלמודי" - ד-לת מ-מ י-וד ה-י. אומרת התורה "וטהרה", כיצד? בתנאי שזה "מקור דמיה" - "מקור" זה נסתר, היא תהיה טהורה בתנאי שיהיה זה מתלמודי. אבל מי שינהג רק לפי פשט הפסוקים, לא יוכל להיטהר לעולם.

"זאת תורת היולדת לזכר או לנקבה" (י"ב - ו)

"זאת תורת היולדת לזכר או לנקבה ואם לא תמצא ידה די שה וגו'" (י"ב - ו - ח) יש להקשות, למה נכתב זאת תורת היולדת בטרם נסתיימה פרשת היולדת, והיה ראוי לכתוב זה אחר ואם לא תמצא ידה וגו'.

מתוך ה"בני יששכר", בזמן שאין בית המקדש קיים, אז נשלמה פרים שפתינו, וע"י שעוסקים בתורת הקרבנות כאילו מקריבין הקרבנות, ואין חילוק בין עניים ועשירים, כי גם העני יכול להקריב קרבן העשיר ע"י שילמד פרשת קרבן עשיר. לכן אחר שמבוארים דיני קרבן היולדת העשירה, כתיב זאת תורת היולדת לזכר או לנקבה, כלומר שבזמן שהקרבן בא ע"י העסק בתורת היולדת, אז זאת היא תורת היולדת ותו לא מיד, כי לא שייך אז פרשת ואם לא תמצא ידה, כי בלימוד התורה הכל שווין, בין עני ובין עשיר.

רבי חיים ברלין מתוך בשם הנצי"ב בהקדם דברי הגמ' בכריתות [ט:] שלומדת, שעל כל לידה ולידה חייבת האשה להביא קרבן. הקרבן הוא כידוע, כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת. ואם האשה ענייה, שני תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת. אבל מצינו, שבזמן שבית המקדש היה קיים והעלו מוכרי הקינים את מחיר העופות, עד שלא השיגה ידן של הנשים העניות להביא את קרבנותיהן, עמד רבן שמעון בן גמליאל ונשבע שהוא יוריד את מחיר העופות. מה עשה? יצא ולימד שהאשה שיש עליה חמש לידות, שהיא מביאה קרבן

אחד, ואין השאר עליה חובה. שואלים המפרשים, איך הורה רשב"ג נגד ההלכה? אומר רבי חיים ברלין בשם הנצי"ב, רשב"ג למד זאת מפרשתנו, כי אם נתבונן בפסוקי התורה, נראה שכאן שינה הכתוב ממטבע לשונו הרגיל. הפסוק הזה "זאת תורת היולדת", שהוא מקור ההלכה של חיוב קרבן על כל לידה ולידה, לא נאמר בסוף הענין כמו בשאר המקורות, אלא באמצע, אחרי קרבן העשירה, ואחריו בא הפסוק "ואם לא תמצא ידה די שה", קרבן הענייה. מכאן אתה שומע, שהריבוי של קרבן מיוחד על כל לידה ולידה מ"זאת תורת", אינו אלא בעשירה, אבל לא בענייה, שאין זה חובה עליה, וכהלכה הורה רשב"ג.

ואם לא תמצא ידה (י"ב - ה)

בקרבת יולדת יש הבדל בין עניה לעשירה. ה"תפארת ישראל" נותן סימן לקרבת שיש בהם הבדל בין עשיר לעני, ר"ת שבטים, א'. שבועת העדות. ב'. ביטוי. ג'. טומאת מקדש וקודשיו. ד'. יולדת. ה'. מצורע.

"ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת" (י"ב - ה)

לא הקדימה הכתוב אלא למקראה, אבל להקריבה חטאת קודמת לעולה. כך שנינו בזבחים בפרק כל התדיר [צ']. [רש"י]

התוס' [זבחים צ. ד"ה למקראה], תמחו על כך, אדרבה, אם סדר הקרבתן הפוך מה ענין יש שתהא נקראת חטאת לפני עולה, ותירץ שם ה"ר חיים שההקדמה באה כדי לומר שצריך להקדישה תחילה, שיקדיש העולה קודם החטאת אבל להקריב - חטאת קודמת.

ה"חתם סופר" מתרץ, בכל התורה מובן מדוע יש להקדים פסוקי חטאת לפני פסוקי עולה, כפי שהוא סדר הקרבתן, שהרי הקורא בתורה פרשת קרבת נחשב לו כאילו הקריב ממש [מנחות ק"י], ואם כן גם הקורא צריך להקריב לפי הסדר. אולם בפרשת יולדת, שלגבי זכרים לא שייך לומר עליהם 'כאילו הקריב קרבן יולדת', והרי תלמוד תורה הוא רק בזכרים [קידושין כ"ט:], לכך שוב קריאת פרשה זו אינה אלא כקריאה בעלמא ולא כאילו הקריב קרבן, דייק רש"י ואמר 'לא הקדימה הכתוב אלא למקראה'. היינו, שבמקום שאין הפסוק משמש במקום הקרבה, אלא רק למקראה בעלמא, בו הפך הכתוב מדרכו בכל מקום והקדים הכתוב עולה לחטאת, כפי סדר חשיבותן ולא כפי סדר הקרבתן.

"והקריבו לפני ה' וכפר עליה וטהרה" (י"ב - ז)

"וכפר עליה הכהן וטהרה" (י"ב - ה)

יש לדקדק, מדוע לגבי קרבן עשיר כתוב "וכפר עליה וטהרה", ואצל קרבן עני כתוב "וכפר עליה הכהן וטהרה". מבאר בספר "מתוק האור" של רבי שלמה לוינשטיין שליט"א מביא בשם ה"שואל ומשיב", העשיר מביא קרבן כבש לעולה ותור או בן יונה לחטאת, וא"כ הדבר מבורר שהכבש הוא לעולה והתור הוא לחטאת ואין צריך כהן שיברר הדברים, משא"כ בקרבן עני שמביא ב' תורים או ב' בני יונה שאחד לעולה ואחד לחטאת, שאין מבורר מי לחטאת ומי לעולה אלא על ידי הכהן, לכן הדגישה התורה בקרבן עני 'וכפר עליה הכהן וטהרה', שזה בא על ידי הכהן שביירר החטאת והעולה.

"אחד לעלה ואחד לחטאת" (י"ב - ה)

לא הקדימה הכתוב אלא למקראה, אבל להקריבה חטאת קודם. [רש"י]

בספר "קרבן עני" שואל, לכאורה הקושיה במקומה עומדת, אם מקריבין את החטאת קודם לעולה, מדוע הקדימה התורה כאן עולה לפני החטאת? ומתריך,

שהעולה באה לכפר על הרהורי הלב, על המחשבה, וחטאת על עבירה בפועל, במעשה. כאן אצל היולדת, עיקר הקרבן הוא העולה, כי עיקר החטא היה במחשבה, כאמרם ז"ל, בשעה שכורעת לילד, קופצת ונשבעת [נדה ל"א:], ולכן בדין שתקדים עולתה על כל פנים בקריאה, ולכן כתוב "אחד לעולה ואחד לחטאת".

"אחד לעלה ואחד לחטאת" (י"ב - ה)

הגמ' בזבחים [צ']. אומרת: אמר רבה, למקראה הקדימה הכתוב, ומפרש רש"י: שתהא נקראת בענין בתורה - תחילה, אבל בעבודתן להקריבה חטאת קודמת. שואלים התוס', מה חידש רש"י בזה שקוראין לפי סדר הכתוב? בספר "אבני אזל" מסביר, הגמ' במנחות [ק"י]. אומרת, כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, בתורת אשם כאילו הקריב אשם. אם עוסקים בפרשת הקרבת, כאילו הקריבו אותם. וזהו "למקראה", כשעוסקים בתורת הקרבת, עולה קודמת כפי הסדר בתורה שעולה לפני חטאת, אע"פ שבעבודה מעשה החטאת קודמת. ולפי זה מובן מה שמובא בשולחן ערוך [סימן א:], טוב לומר עולה ומנחה שלמים וחטאת ואשם, וכתב על זה ה"מגן אברהם", נשאלתי מדוע כתוב "לומר עולה וכו' וחטאת", הרי קיימא לן שחטאת קודמת לעולה. אבל אם למקראה הקדימה התורה, אין קושיה, כי כך הוא הדין ללמוד ולהתעסק בפרשת עולה קודם.

"אדם כי יהיה בעור בשרו" (י"ג - ב)

בלשון הקודש יש לאדם ארבע שמות: איש, גבר, אנוש ואדם. ומובא בזוהר, שהתואר החשוב במעלה הוא אדם, "אתם קרויים אדם", "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ותחסרהו מעט מאלוקים". ובפרשת נגעים נזכר רק השם אדם, כי נגעים באים על עוון לשה"ר [ערכין ט"ז:], ועוון זה קיים אף אצל אנשי רמים ובעלי מעלה.

עוד יש מבארים מדוע פתחה התורה את פרשת הנגעים דווקא ב"אדם" - לומר ולהורות, שגם אם טובת הציבור מחייבת לפעמים את הוצאת הטמא אל מחוץ למחנה - כדי להרחיקו מן החברה - צריכים בכל זאת להמשיך להתייחס אליו כאל אדם, ואסור לחשוב שאם מצורע הוא, הריהו חשוב כמות.

"אדם כי יהיה בעור בשרו" (י"ג - ב)

הגמ' ביבמות [ס"א]. אומרת "אדם", אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם, ללמדך שאין עכו"ם מטמאים בנגעים. שואל ה"אור החיים", לכאורה מעלתם של הגויים גדולה משל ישראל, שהם לא מטמאים בנגעים? ומתריך, שלכן יש את הלשון - "בעור בשרו", ללמדך שאין טומאת צרעת באיש הישראלי אלא בעור בשרו, בחיצוניות, אבל לא בפנימיותו של ישראל. לעומת זאת, הגויים אמנם אינם מטמאים בנגעים חיצוניים, כי טמאים הם בפנימיותם.

"אדם כי יהיה בעור בשרו" (י"ג - ב)

בספר "מושב זקנים" טעם ודעת" כותב: תורת הנגעים - תורת התשובה היא. כולה רמזים לדרכי התשובה ולאורחותיה. "אדם כי יהיה בעור בשרו וכו'", אדם כי יחטא ודבק בו החטא, "והובא אל אהרן הכהן וכו'", עליו לסור אל חכמי ישראל, כדי שיטהרוהו מחטאו. "אם בהרת לבנה היא", שלא "האדים" והשתרש עונו כל כך, "ועמוק אין מראה מן העור", שלא העמיק ברשעו.

"והסגיר הכהן", מוכיחו החכם בסתר ומורהו דרכי תשובה, כדי שייטיב דרכיו ויתקן מעשיו. "והנה הנגע עמד בעיניו", אבל אם עדיין לא שב מחטאו? כי אז "והסגיר וכו' שנית". "ואם פשה תפשה", לא רק שלא שב מחטאו, אלא עוד מוסיף להחזיק ולהתחזק ברשעתו, "וטמא הכהן", יוכיחו ויגלה קלונו ברבים", שמוא מחמת החרפה והכלימה ישוב מחטאו ויטהר.

"אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת" (י"ג - ב)

המשנה במסכת נגעים [ג - ב] דנה מה הדין לגבי חתן, כשמוגלים שיש לו צרעת מיד עם סיום החתונה. אומרת המשנה, נותנים לו לקיים את שבעת ימי המשתה, ובתקופה זו הוא נחשב לטהור. רק לאחר מכן, עם סיום שבעת ימי המשתה, הוא נטמא. שאלו את ה"אמרי אמת", איך יכול להיות שיהיה לחתן צרעת, הלא לחתן מוחלים על כל העבירות? ותירץ, מוחלים לו רק על עבירות שבין אדם למקום, אבל לא מוחלים לו על עבירות שבין אדם לחבירו. על מה באה הצרעת? על לשון הרע, שזו לא רק עבירה שבין אדם למקום, אלא גם בין אדם לחבירו, ולכן צריך לרצות ולבקש מחילה מחבירו.

"אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת" (י"ג - ב)

מובא בחז"ל [ערכין ט"ז:] שעונש הצרעת מגיע על חטא "לשון הרע" או על גסות הרוח, אשר גם היא מתבטאת בדרך כלל ע"י הלשון. והנה, הלשון היא אבר שאין בו עצמות כלל וכל כולו בשר. ואמר ה"בן איש חי", זו כוונת הכתוב "אדם כי יהיה בעור בשרו", מי שיש חטא בעור בשרו, כלומר, באיבר שיש בו רק עור ובשר, והוא הלשון, יגיע לכך שתהיה בו "שאת או ספחת או בהרת".

"אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת" (י"ג - ב)

כתב הרמב"ם [פי"א מהלכות מקוואות ה"ה עד י"ב]: "דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן, ואין מדברים שדעתו של אדם מכרעתו, והרי הן מכלל החוקים. וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא, שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים, אלא גזירת הכתוב היא, והדבר תלוי בכוונת הלב. ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל. ואעפ"כ רמז יש בדבר, כשם שהמכווין לבו לטהר, כיון שטבל טהור, ואף על פי שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכווין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור. הרי הוא אומר "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם". השם ברחמי הרבים מכל חטא עון ואשמה יטהרנו אמן".

ובספר "מעיינה של תורה" כתב: הנגעים הללו שהתורה מונה אותם בתור מטמאי אדם, אין להם כל שייכות למחלות הצרעת הידועות לרופאים. אלה מחלות מיוחדות, בלתי טבעיות, הנשלחות מן השמים על האדם בתור עונש וכפרה על עוונותיו. ההוכחה הברורה ביותר שהנגעים הללו אינם בגדר מחלות טבעיות מקריות, הוא זה, שעל ידי הסגרת הנגע לשבוע או לשבועיים, הריהו משתפר או מתרפא לגמרי, בו בזמן שגלוי וידוע כי כל מכה טבעית עשויה להחמיר ולהבאיש כשסוגרים אותה בחדר סגור ללא אויר ושמש. אך מכיון שהנגעים הללו הם סימנים בלתי טבעיים מאת ההשגחה לעורר את האדם שיחזור בתשובה על חטאיו, הרי גם שיטות הריפוי הן אחרות ובלתי טבעיות. לכן אנו לא מוצאים בדורנו מראות נגעים, כי הנגע הרי נגרם כתוצאה מזה שיש באדם חטא וחלק הקדושה שבו אינו יכול לסבלו, והוא דוחקו אפוא החוצה ע"י

היווצרות נגע, שהוא באמת מטמא, אבל זה היה רק בדורות הקדומים, כאשר חלק הקדושה שבאדם מישראל היה חזק ועצום אפילו אצל החוטאים, והיה בכוחו לדחוק החוצה את מעט הטומאה, אבל בדורותינו אנו, אין כח קדושה עצום כזה ולכן אין נגעים.

"אדם כי יהיה בעור בשרו וכו' והובא אל אהרן הכהן" (י"ג - ב)

הגמ' בערכין [ט"ז:] אומרת, נגעים באים על לשון הרע. שואל בעל ה"קיצור שולחן" ערוך בספרו "אפרין", לכאורה הרי גם אומות העולם נגועים בחטא של לשון הרע, ומדוע לא מצינו שנענשים בנגעים? ומתרץ, אומות העולם דינם שונה מעם ישראל, ה"אחדות" שיש ביניהם אינה מחוייבת המציאות, והיא אינה חלק ממהותם. ולא עוד, אלא גם כאשר יש ביניהם אחדות כביכול, אין זו אחדות של אמת, אלא אחדות חיצונית. ולכן, חטא לשון הרע, שעיקר רעתו הוא ה"פירוד" שגורם, אינו מזיק להם, כי גם אם יהיה ביניהם פירוד, לא תשתנה מהותם של אומות העולם בכך. לעומת זאת, עם ישראל שנשמתו חצובה ממקור אלוך ממעל, ה"אחדות" היא חלק ממהותו, ואחדותו היא אחדות אמת. ומכאן ניתן ללמוד את חומרת חטא לשון הרע שמפר את האחדות וגורם לפירוד, לכן ציוותה התורה "בדד יושב מחוץ למחנה מושבו", ודרשו חז"ל [ערכין ט"ז:], הוא הבדיל בין איש לאשתו, לפיכך אמרה תורה "בדד יושב".

הגמ' ביבמות [ס"א:] אומרת, "אתם קרויים אדם ואין הנכרים קרויים אדם". וכל כך למה? לפי שאיש ואנוש ישנם בלשון רבים - "אנשים", ואילו "אדם" לעולם יבוא רק בלשון "יחיד", להורות וללמד כי רק בישראל שייך מושג של "אחדות". וזה שאמרה תורה "אדם כי יהיה בעור בשרו", דהיינו אם לא נהגתם כ"אדם" ועל ידי מעשיכם גרמתם לפירוד ונענשתם בנגעים שבאים על כך. תקנתכם היא "והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבני הכהנים" המסמלים את השלום והאחדות, ותלמדו מדרכם ותטיבו מעשיכם.

בספר "טללי אורות" מספר: בשנת תרע"ב התקיים בעיר קייב משפטו של ר' מנדל בייליס, שהעלילו עליו שרצח כביכול תינוק נוצרי לשם ניצול דמו לאפיית מצות. כל העולם היהודי הזדעזע וחרד לגורלו של בייליס, שהיה גורלו של כל העם היהודי. רבי מאיר שפירא, ראש ישיבת חכמי לובלין, פנה אז לרבה הראשי של מוסקבה הרב מנא"ה, וסיפק לו חומר להפריך את טענות הקטגוריה, שה"תלמוד" הוא המסית הראשי להרוג נוצרים. ה"הוכחה" הראשית של הקטגוריה היתה מהגמ' ביבמות [ס"א:], מאמרו של ר' שמעון בר יוחאי "אתם קרויים אדם ואין עובדי כוכבים קרויים אדם", כלומר, שרק היהודים הם בני אדם, בני גזע עליון, ואילו אומות העולם לא. אמת מיוחדת זו, אמר מהר"ם שפירא, התכונה הטבעית בתכונות העם היהודי, גנוזה במאמר זה. הנה, כלל הוא "כל ישראל ערבים זה בזה" [שבועות ל"ט:], ואם כן, גורלו של יהודי אחד, כמו מנדל בייליס למשל, נוגע לכל העם היהודי כולו החרד לגורלו ועושה את כל המאמצים להסיר מעליו את הקולר. מה, למשל, היה היחס של העולם הגוי אילו היה נשפט על עלילה דומה גוי אחד באיזו ארץ נידחת? רק בני העיר שבו מתגורר אותו גוי היו מגלים ענין בעלילה. בני המדינה היו מגלים לכל היותר קצת סקרנות, ואילו אנשים שמחוץ לגבולות המדינה, בוודאי שלא היו מתעניינים כלל. זהו אפוא ההבדל בינינו לבינם: "אתם קרויים אדם", בעוד של"איש" יש לשון רבים, הרי ש"אדם" יבוא לעולם בלשון יחיד. ואכן, אם נשפט בעם ישראל בייליס אחד, מיד ניצב כל העולם היהודי לצידו כאיש אחד בלב אחד וכאדם אחד. "ואין עובדי כוכבים קרויים אדם", הם קרויים "אנשים" אבל לא "אדם".

"אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים" (י"ג - ב)

ארבע פעמים מוזכרת המילה "אדם" בתנ"ך. א. כאן. ב. "אדם כי יקריב מכם קרבן" [ויקרא א' - ב]. ג. "אדם כי ימות באוהל" [במדבר י"ט - י"ד]. ד. "אדם ובהמה תושיע ה'" [תהלים ל"ו - ז]. בספר "גבורת שלמה" כתב, שזה בא לרמוז על הכתוב ב"ילקוט שמעוני", בגמרא [ירושלמי מכות ב, ו - ז]: שאלו לחכמה: מה משפט החוטא? וענתה: "חטאים תרדוף רעה", [הרי שהחכמה קובעת מיתה לחוטא]. ועוד שם: שאלו לנבואה: חוטא מהו עונשו? אמרה להן: "הנפש החוטאת היא תמות", שאלו לתורה: מה משפט החוטא? ואמרה: יביא קרבן ויתכפר לו, שאלו להקב"ה: חוטא מהו עונשו? אמר להן: "יעשה תשובה ויתכפר לו", והיינו דכתיב: "על כן יורה חטאים בדרך" - יורה לחטאים דרך לעשות תשובה.

כותב בספר "גבורת שלמה", ארבעת התשובות רמוזות בארבעת הפסוקים שכתובים בהם המילה "אדם". הנבואה אמרה "אדם כי ימות באוהל". החכמה אמרה "אדם כי יהיה בעור בשרו..." - ייסורים. התורה אמרה "אדם כי יקריב מכם קרבן" - קרבן. הקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר לו, וממילא "אדם ובהמה תושיע ה'", שגם הבהמה לא צריכה למות (כלומר, אפילו את הבהמה לא צריך להקריב, אלא התשובה מספיקה).

"אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת" (י"ג - ב)

בהרת היא סוג הצרעת הקשה שבכולן, מניין? אנו לומדים זאת ממרים, אשר הצרעת שבה לקתה היתה בהירה כשלג, ונאמר עליה בתורה: [במדבר י"ב - י"ב] "והנה מרים מצורעת כשלג וכו' אל נא תהי כמות". אם כן, מדוע נמנית הבהרת אחרונה מבין כל סוגי הצרעת?

מתרין רבי זלמן סורוצקין בספרו "אזניים לתורה" סדר זה בא ללמדנו על רחמיו של הקדוש ברוך הוא, אשר מעניש את האדם מן הקל אל הכבד. אם לא חזר בתשובה לאחר צרעת קלה, מגיעה צרעת קשה יותר. כפי שאומר הרמב"ם שם: מביא על החוטא נגעי בתים, אם לא חזר בתשובה - מתקרבת הצרעת אליו יותר, ומופיעה כנגעי בגדים. אם טרם למד החוטא את הלקח - מגיעה הצרעת אל גופו.

"שאת או ספחת או בהרת" (י"ג - ב)

כתב בספר "ילקוט דוד" רמז למראות נגעים בשמותם: שאת, ספחת, בהרת, צרעת, נוטריקון: שלג, סיד, ביצה, צמר.

"שאת או ספחת או בהרת" (י"ג - ב)

יש שלושה דברים עיקריים בגללם באה הצרעת לאדם. גאוה, צרות עין ולשון הרע. גאוה ראינו אצל נעמן שר צבא ארם, צרות עין ראינו אצל גיחזי ולשון הרע ראינו אצל מרים. אומר ה"כלי יקר", שלושה דברים אלו רמוזים במילים שאת, ספחת ובהרת. המילה שאת מרמזת על התנשאות הגאותות, המילה ספחת מרמזת על הרוצה לספח לעצמו דברים (צר עין). המילה בהרת מרמזת על המלבין פני חברו על ידי לשון הרע [מלבין = בהרת].

"והיה בעור בשרו לנגע צרעת" (י"ג - ב)

בעלון השבת "אש דת" שואל, אין "והיה" אלא לשון שמחה [ויקרא רבה י"א - ז], א"כ, על מה השמחה? האם השמחה היא מפני שמישהו קיבל צרעת? ומתריך, אם אדם מקבל צרעת זה סימן שעדיין מטפלים בו, וזה טוב. משל לשני אנשים

שהגיעו לבית חולים לטיפול במשקל עודף ועישון, לאחד אמרו להיכנס מיד למשטר דיאטה והחלו עמו בטיפול, ואילו לשני אמרו הרופאים לצאת לגינה, לעשן ולהמשיך לאכול. מי מהם במצב יותר טוב? מובן שהחולה שהחל לקבל טיפול, מן השני כבר התייאשו.

"והיה בעור בשרו לנגע צרעת" (י"ג - ב)

בספר "פנינים משולחן גבוה" מביא בשם ר' נח מיינדס פרפרת נחמדה. נגעים, כידוע, באים על לשון הרע. האונקלוס מתרגם "נגע - מכתשא", ובגימטריה "על לשון הרע". וכן "צרעת" עם הכולל בגימטריה "על לשון הרע".

"והיה בעור בשרו לנגע צרעת" (י"ג - ב)

רבי אליהו לאפיאן היה אומר, תיבת "נגע" ו"ענג", שוות הן באותיותיהן, אלא שבזו ה"עין" בתחילה, ובזו ה"עין" בסוף. וזהו שכתבה התורה "והנה לא הפך הנגע את עיניו" [י"ג - ג] "שהעין תהיה בהתחלה. החכם עיניו בראשו, הוא רואה מראש את חיוביו, ונשמר ללכת בדרך הישר, לכן חייו וחיי ביתו "ענג" הן. אמנם, מי שאינו שם "עינו" בתחילה, אזי ראשית דרכו מביאה את ה"נגע" בביתו, ואח"כ בבגדיו ובביתו, רק בסוף הדרך "עינו" רואה את טעותו, ומכיר את האמת. עוד יש להוסיף, "צרעת" אותיות "עצרת", שיעשה תשובה ויהיה לו חג.

"והיה בעור בשרו לנגע צרעת" (י"ג - ב)

מצינו במעשה דוד ויהונתן, שביקש יהונתן להודיע לדוד ששאל רוצה להורגו, וסיכמו ביניהם שיודיעו על ידי סימני החיצים. שואל הגר"א מוילנא, מדוע היו צריכים לדבר ברמזים ולא לומר לו בפירוש שחייב בסכנה? מתרין הגאון, גם במקום שהותר לדבר לשון הרע ורכילות, וגם אם מצוה לספר, חייבים לצמצם ולומר רק כפי ההכרח, לכן אם אפשר למסור ידיעה רק ברמז, צריך למסור ברמז ולא יוציא הדברים במפורש בפיו.

"והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן" (י"ג - ב)

גזירת הכתוב הוא שאין טומאת נגעים וטהרתן אלא על פי הכהן. [רש"י] מפני מה נמסרה תורת הנגעים דווקא לכהנים, אומר ה"משך חכמה" כי הנגעים הם בגדר "מחלה מדבקת", וההתעסקות בהם היא ענין שבסכנה, לכן יש צורך בהשגחה פרטית מיוחדת, כדי שהעוסק בהם יינצל מפגיעתם הרעה של הנגעים. לכן בחרה התורה בבני אהרן הכהנים, לפי שהם מובדלים משאר ישראל, ומושגחים בהשגחה פרטית יתירה.

בספר "טעם ודעת" מתרין, לפי שדרכם של מספרי לשון הרע, שמדברים בגנותם של תלמידי חכמים, ומטילים דופי בצדיקי ובמנהיגי הדור, וכדברי הרמב"ם [סוף הלכות צרעת]. לכן ראוי שיובא המצורע אל הכהנים משרתי ה', שהם מורי ההוראה ועמודי העבודה, וכיניע עצמו אליהם לכפר על חטאיו, ועל ידי זה ינצל גם להבא מאיסור זה. ועוד מוסיף שם, בחובת הלבבות [שער הבחינה פ"ז] מובא, שהמדבר לשון הרע על חברו, נוטל ממנו עוונותיו. יתכן, כי זו הסיבה שמצוי כל כך שמדברים לשון הרע על תלמידי החכמים, והוא מדרכי השגחתו יתברך לנקות את חסידיו מחטאיהם, שמגלגל עוונותיהם על ראשם של הרשעים מספרי לשון הרע.

סיפרו **לרבי צבי הירש, רבה של קראקא**, על כמה מופשטי העם שבעיר שמדברים עליו לשון הרע ורכילות ומבזים אותו בעיני הבריות. קם ר' **צבי הירש** ביום השבת, ובדרשה שנשא, פנה אל הקהל ואמר: דוד המלך קובל בתהילים [ס"ט - יג] "ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר", מדוע מזכיר דווקא אותם? ואילו צדיקים היו מספרים עליו לשון הרע, היתה דעתו נוחה מזה? אלא, אמרו חז"ל, שאחד המספר לשון הרע על השני, לוקח ממנו השני את שכר המצוות שלו, ואילו הוא לוקח את עבירותיו. ועל זה התלונן דוד המלך, אילו היו לפחות המספרים לשון הרע שומרי תורה ומצוות, היה בזיונו יוצא בשכר מצוותיהם שהיו נוקפות לזכותו, אבל אם "ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר", שעמי ארצות, גסי הרוח ושותי שכר עוסקים בזה, מה רווח יבוא לו מכך? מה ייקח מהם?...

"והובא אל אהרן הכהן" (י"ג - ב)

כתוב לעיל [י"ב - ח] "ואם לא תמצא ידה די שדה", ומה כתוב אחר כך [י"ג - ב] "אדם כי יהיה בעור בשרו", מה ענין זה אצל זה? אומר המדרש: אומר הקב"ה, אני אמרתי לך להביא קרבן לידה ואתה לא עשית כך, חייך שאני מצריכך לבוא אצל כהן. שואל **רבי אריה ליב צינץ** בספרו "**מלוא העומר**", הלא קרבן לידה הוא חובתה של האשה, ולמה אפוא נענש על כך הבעל? ומתקן, הדין הוא שאם הבעל הוא בעל יכולת, חייב הוא להביא לאשתו קרבן עשיר כמבואר בגמ' בבא מציעא [ק"ד], אבל אם הוא מסרב להביא לה, ולה אין כסף - "ואם לא תמצא ידה די שדה" ונאלצה להביא קרבן עני, נענש הבעל מידה כנגד מידה, הוא ביקש לחסוך לה, הוא נענש ונהיה מצורע, שהדין שהוא צריך להביא קרבן כבש אפילו הוא עני.

"לנגע צרעת" (י"ג - ב)

ב"לקוט שמעוני" [כ"טצא תתקל"ג] ממחיש כמה קשה לשון הרע, שבגללה בא על האדם נגע הצרעת [ערכין ט"ז]. מעשה באיש בליעל, שהיה נכה רגליים. והנה למרות נכותו, הצליח להנהיג כנופית פורעים אלימים, שגרמו להרס וחורבן בכל רחבי מדינתו, והיו אומרים אנשי המדינה אלו לאלו: אם כעת, בעודו נכה רגליים ומוגבל בתנועותיו, נוקיו של בליעל זה גדולים כל כך, אילו היה בריא ומסוגל לנוע בחופשיות, הרי שנזקיו היו גדולים פי כמה וכמה. כך היא הלשון, שעל אף שהיא מוגבלת בתנועתה, ואינה מסוגלת לצאת מתוך הפה, בכוחה להרוס ולהחריב, ולגרום לנזקים עצומים.

ולמה עוד דומה לשון הרע? לכלב רע, הקשור בשלשלת ומסוגר בשלושה כלובים, האחד בתוך השני. והנה למרות כל זאת, מטילות נביחותיו פחד ואימה בלב בני האדם. אם כן, אילו לא היה קשור ומסוגר כלל, מי יודע אלו נזקים היה מעולל בחוץ. כך היא הלשון, שקשורה בקציה אל הגרון, ומסוגרת בתוך הפה, מאחורי השיניים ומאחורי השפתיים, ואף על פי כן נזקיה נוראים ועצומים. אילו לא היתה קשורה ומסוגרת כלל, מי יודע אלו עוד נזקים היתה מעוללת.

"והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים" (י"ג - ב)

גזירת הכתוב הוא שאין טומאת נגעים וטהרתן אלא על פי הכהן. [רש"י]

שלמה המלך אומר בקהלת [י' - י] "זה לעומת זה עשה האלוקים". כתוב ה"מקדש מרדכי", אף במצורע כן, לעומת המצורע, אשר מפקיר את לשונו וחוטא לזולת, טהרתו תלויה במוצא פיו של הכהן, שעליו נאמר "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא" [מלאכי ב' - ז]. וזהו

ביאור דברי הגמ', על אותו כהן אשר אמר "הגיעני כזנב הלטאה", בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול [פסחים ג:]. ולכאורה מה ענין יחוסו של הכהן ללשון המוגנה שהוציא מפיו? אלא, מהות הכהן היא "פה קדוש", ולכן אם דיבר בלשון שאינה מעולה, זה סימן שאינו כהן והריהו פוגם ביחוסו.

"וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן ומראה הנגע עמוק מעור בשרו נגע צרעת היא וראהו הכהן וטימא אותו" (י"ג - ג)

"מראה הנגע עמוק מעור בשרו נגע צרעת היא", כותב ה"שואל ומשיב", יסוד גדול הורתה לנו כאן התורה! כל זמן שהנגע הוא בתוך בשרו של אדם בחומר, בתאווה, אין אסון גדול כל כך ויש עוד תקווה שיתרפא. אבל אם הנגע עמוק וחודר אל מעבר לבשר, אל "המחשבה", מחשבת טומאה מינות ואפיקורסות, תקנה כבר יותר קשה ומסובכת. ועל כן מזהירה התורה [י"ג - מ"ה] "טמא יטמאנו הכהן בראשו נגעו", אם הנגע בראש, תצטרך להשקיע מאמץ גדול יותר.

לפי זה, היה אומר **רבי שמעלקא מניקלשבורג**, מובנת הגמ' בזבחים [ע"ט]. שאומרת, כל איסורין שבתורה בטלין בשישים, מין במינו באלף לא בטל. אם אדם חוטא בהרבה איסורים בגלל תאוה, יש עוד תקווה שכשיזקין ויגיע ל"שישים" ויעשה תשובה ולא יהיה בו עוד כח לחטא, ייבטלו ויפסקו חטאיו! אבל "מין במינו", שעה שאדם חוטא בגלל מינות, בגלל אפיקורסות, אז "אפילו באלף לא בטל", אפילו יחיה אלף שנים, יוסיף ויישאר בחטאו, שכן "בראשו נגעו", יש לו כבר בעיה בראש.

בעלי המוסר אומרים, אם האדם חוטא בילדותו, החטא אינו מורגש בו, שלא חטא אלא בגופו, אבל נפשו ונשמתו טהורות. אבל אם הגיע אדם לידי זיקנה וכבר הלבנו שערותיו ועוד טומאתו בו, סימן שלא רק בגופו שלט הנגע, אלא שגם בפנימיותו הושרש החטא, והנגע עמוק יותר מעור בשרו, לכן "וטמא אותו הכהן".

"וראה הכהן את הנגע וכו' וראהו הכהן" (י"ג - ג)

בתחילת פרשת נגעים מלמדת התורה כיצד נקבע שאדם טמא בצרעת. האדם מובא אל הכהן: "וראה הכהן את הנגע וגו' וראהו הכהן וטימא אותו". ויש להבין מדוע כפלה התורה באותו פסוק, בתחילתו ובסופו, את פעולת ראיית הכהן "וראה הכהן" "וראהו הכהן".

המלבי"ם מביא בפירושו לתורה את הסיבה לכפילות. פעמים אנחנו משתמשים בפועל "אני רואה ש..." אבל אנחנו לא באמת מתכוונים שראינו, אלא שעל ידי התבוננות בשכל אנו מבינים את מה שהולך לקרות. מודגישה התורה: כאשר מגיע אדם עם צרעת אל הכהן, הכהן אמנם צריך להתבונן בראיית השכל מה נמצא לפניו, אבל לפני שהכהן מחליט האם הנגע טמא או טהור, מוכרח להיות "וראהו הכהן", לראות בעינו בפועל בצורה הפשוטה ביותר. ללא מטאפורות.

ההורים שעמדו לפני **רבי יוסף חיים זוננפלד** גמגמו במבוכה. בתם באה בקשרי שידוכין בשעה טובה, כעת נפוצו שמועות בישיבה שהחתן לקה לפתע בגמגום. הכלה, שהשמועות הגיעו אליה בהפתעה, ממאנת בשידוך ורצונה לבטלו. "לו היה תלוי בנו", מלמלו ההורים, "אולי היה על זה לדבר, אבל הבת מסרבת. ואנו רוצים באושרה ובשמחתה. מה עושים?.. פיקח שבפיקחים היה **רבי יוסף חיים זוננפלד**, הוא ידע קודם לכן שדודו של החתן - **רבי יוסף שימשלביץ**, אחד מגאוני ירושלים - שוכב חולה בביתו, כעת עשה הרב **זוננפלד** חשבון במוחו:

לבטח הלך החתן ללמוד עם דודו בבית, עקב כך לא הופיע החתן מספר ימים בישיבה. מיישהו סיפר שהחתן לא הגיע ללמוד, אחר צירף את זה למשפט לא ברור ששמע מפי החתן והלך והפיץ את ה"עובדה" הבאה: החתן לקה בגמגום והוא מתבייש להופיע בישיבה... "עוד לא התפללתי תפילת ערבית", הפתיע הגר"ח את ההורים, "בה אנחנו מבקשים מאת הבורא ונתקנו בעצה טובה מלפניך. רצוני להתפלל הערב ולבקש מה' שיחונן אותי בעצה טובה עבורכם. אנא, בואו אלי מחר ונראה אם יש פתרון לבעיה". למחרת שבו ההורים לביתו של הרב זונפלד, ושמעו הצעה פשוטה בגאונותה: תתחפש הכלה לערבייה המציעה שירותי כביסה - דבר נפוץ באותם ימים - תדפוק על דלת בית הרב שימשלביץ שם לומד החתן, כאשר פניה מכוסות ברעלה ולא ניתן לזהות אותה, תציע את עצמה ככובסת, תאזין ללימודו של החתן ודיבורו ותראה כי אך שקר ענו בו. שעתיים ישבה הכלה בביתו של הדוד, ידיה מכוסות בגדים, אוזניה מאוזנות ללימוד הרהוט והברור ועיניה לחות מהתרגשות על שכמעט הרסה לעצמה את השידוך בשל לזות שפתיים של "נשמות טובות". הסיפור הזה הוא דוגמה מצוינת לכך שאסור להאמין לשמועות לפני שרואים בעצמנו. המחשה חיה להדגשת התורה "וראה הכהן" - בעיני השכל, אבל לפני שהוא מטמא, מוכרח להיות "וראה הכהן". בעיניים.

ה"משך חכמה" מתרץ, "וראה הכהן את הנגע" - פשוטו כמשמעו, שיראה את הנגע אם יש בו סימני טומאה, כגון שער לבן ועוד. אבל ישנה עוד ראייה אחרת אם ראוי לטמא, שאינה קשורה בנגע, אלא באיש ובזמן. כגון, חתן, שנותרים לו כל שבעת ימי המשתה, וכן ברגל, שנותרים לו כל ימות הרגל שלא לערבב שמחתו, והתורה "דרכיה דרכי נועם", וזה "וראה", יראה אותו, את איכותו ומצבו, אם ראוי לפי הזמן והמצב לטמא.

ולפי ההסבר הנ"ל, אפשר גם להבין את דברי הגמ' בשבועות [ו:] שאומרת, כהן שסומא באחת מעיניו, אסור לראות את הנגעים. כי כל נגע, בין של יחיד בין של רבים, צריך בחינה "בשתי עיניים", בעין אחת צריך לראות את הנגע, ובשניה את הסיבות שגרמו לכך. ואילו כהן שהוא "סומא באחת מעיניו", שהוא רואה רק את הנגע, רק את הצד השלילי ואינו חודר אל הסיבות והנסיבות, ואינו טורח למצוא צד זכות, כהן כזה הריהו פסול.

רבי פנחס מנחם מפליץ מתרץ, בתחילה ציוטה התורה על הכהן שיראה את הנגע עצמו, אם הוא טמא, ובהמשך אחרי שקבע שאכן עומד לפניו מצורע, אין לו להסיק מסקנות על האיש בגלל הנגע שבו, אלא עליו לראות את כל האיש המנוגע - דהיינו שעליו לראות את כל מעלותיו וחסרונותיו, ולא די לו בזה שיראה את הנגע בלבד, ולכן פתח הכתוב במילים וראה הכהן את הנגע, אך מסיים וראהו הכהן היינו ראה את כל האדם.

"ושער בנגע הפך לבן" (י"ג - ג)

בספר "נפש דוד" לרבי דוד טעבלי שואל, מדוע לבן הוא סימן טומאה, והרי ביום כיפור לבן סימן טהרה הוא, ולשון זהורית שהלבינה היה סימן טוב. וגם בנביא ישעיהו כתוב [א - י"ח] "אם יהיו חטאים כשנים כשלג ילבינו", והרבה מקומות שלבן מראה על טהרה וזכות ולא על טומאה? והתירוץ, הגמ' בערכין [ט"ז:] אומרת, שצרת באה על צרות העין, וצר עין אינו נותן צדקה בשמחה וטוב לבב, ועל ידי זה מתבייש העני, והגמ' בבבא מציעא [נ"ה:] אומרת, המלבין פני חבירו, כאילו שופך דמים - ולכן עונשו מידה כנגד מידה, שתבוא עליו צרעת

לבנה. ולכן הוא סימן טומאה, ולכן גם מביא המצורע שתי ציפורים לטהרתו, כי העופות מכירים בצרי עין, וכמו שאומרת הגמ' [סוטה ל"ח:], אמר ר' יהושע בן לוי, אפילו עופות מכירים בצרי עין שנאמר "כי חנם מזורה הרשת בעיני כל בעלי כנף" [משלי א' י"], שהעופות אינם רוצים ליהנות ממזונותיהם.

"חכמי המוסר" אמרו זאת בקצירת האומר, באה התורה ללמדנו, שגם אם כל מעשי האדם הם בבחינת 'לבן' וכולו קדוש וטהור, אלא שבמעשיו ובדיבורו הוא פוגע ביהודי הרי שאז 'טמא יקרא' [פסוק מ"ה], למרות כל ה'לבן' שיש בו.

"נגע צרעת הוא" (י"ג - ג)

הגמ' בערכין [ט"ז:] אומרת, הצרעת באה על חטא לשון הרע. פעם אחת אמר ה"חפץ חיים" לשומעיו, צאו וראו כמה איום ונורא כוחה של הרכילות. דבר זה למדים מהדואר. אדם הרוצה לשלוח מכתב לחבירו, עליו להכין מעטפה ולרשום עליה את שמו של חבירו ושם משפחתו, כתובתו המדויקת, שם העיר ושם המדינה, אחרי כן, עליו להדביק בול. והיה אם טעה בכתובת או בשם, או במחירו של הבול, העברתו של המכתב מתעכבת, ואפילו לא טעה ועשה הכל כשורה, עדיין אין הוא יכול להיות בטוח שהמכתב בוודאי יגיע, שהרי הרבה מכתבים אובדים בדרך. ובגלל מורכבות הענין, העמידה הממשלה משרד מיוחד האחראי על העברת המכתבים, ובו עובדים אלפי אנשים, כשלהשתמש צי כלי רכב. היפוך הדברים הוא ברכילות, אומר ה"חפץ חיים", אם נכשלת ודברת דבר רע על פלוני, אע"פ שלא הזכרת את שמו אלא ברמז, ולא הזכרת את מקום מגוריו ולא את שם עירו, ולא שילמת לאיש דמי העברה ואין מי שממונה על כך במיוחד, אע"פ כן אתה יכול להיות בטוח שהדברים הרעים שאמרת על פלוני סופם להגיע לאוזניו של פלוני! זה כוחה של רכילות.

"נגע צרעת הוא" (י"ג - ג)

יאמר לו טמא אתה, ששיער לבן סימן טומאה הוא גזירת הכתוב. [רש"י] יש להקשות, למה דווקא כאן כתב רש"י ששיער לבן הוא גזירת הכתוב, הרי כל דיני נגעים גזירת הכתוב הם. ביאר בספר "דבק טוב" לרבי שמעון אושנבורג זצ"ל [בן דורו של המהר"ל], כי בשיער לבן יכול המצורע לבוא בטענה, הן אמנם נמצא אצלי שיער לבן בתוך בהרת, אך הבהרת לחוד היא, והשיער הלבן שבה אינו אלא מחמת שנודקנתי והחלו שערותי להלבין. ואין לובן זה של טומאה. לכך אמרה תורה כי שיער לבן בבהרת מטמא בנגע מגזירת הכתוב, בלי תירוצים ואמתלאות.

"והסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים" (י"ג - ד)

יסגירנו בבית אחד ולא יראה עד סוף השבוע. [רש"י] כל מפרשי התורה מפרשים את הפסוק כפירוש רש"י, שיש לסגור את האדם והנגע, אפילו שהפסוק אומר "והסגיר את הנגע" ולא את "המנוגע". הטור על התורה מפרש בשם אביו הרא"ש, שבאמת לא סגרו את המנוגע, אלא את הנגע. "והסגיר" פירושו עטפו את הנגע בצבע או במשחה, שיכיר אח"כ אם התפשט הנגע, אבל האדם עצמו לא נסגר כלל.

רבי בנימין פרידמן מבאר (הובא בספר "תפארת אבות"), התורה מלמדת בזה, שהכהן חייב להסתכל רק על המראה בהחלטתו אם זה נגע או לא, ואסור לו להיות מושפע בהחלטתו מהאדם אותו הוא בודק. מכאן גם לימוד לכל דיין שהוא בבחינת הכהן, שעליו להסתכל תמיד רק על הדין לגופו ולא על בעלי הדין.

המשגיח בפוניבו, רבי יחזקאל לוינשטיין, היה אומר, כל ענין טומאת המזרע ותכליתה, היא כדי שיתעורר לתשובה ולתיקון מעשיו. אך כמו אצל כל חוטא, ישנם כמה דרגות ומצבים, בהתחלה הוא מצרע מוסגר, ואם אז יתעורר לשוב, יירפא ויטהר. ואם לא מתעורר לתשובה ועומד עדיין במריו, או אף אם דוחה את תיקון מעשיו לכשיפנה, כי אז נטמא ונעשה מצרע מוחלט, שעשיו הוא כבר שקוע בתחתית המדרגה, וכדי לצאת ממצבו זה רבו הקשיים והמכשולים. ומזה יש להקיש בדרכי התשובה שראויות לאדם לעשות, ומה ההבדל בין מי שממהר לחזור בתשובה, לבין מי שמתמהמה. אם ממהר ומזדרז לתקן מעשיו ולחזור בתשובה, יכול בקלות לשוב ולהיטהר, אבל אם יתמהמה, יכול הוא להידרדר לשאול תחתית, ותכבד עליו העבודה ותקשה עליו הדרך לתשובה כעול וכמשא כבד מנשוא.

"נגע צרעת כי תהיה באדם" (י"ג - ט)

במדרש "שוחר טוב" תהילים [פ"א אות ח'] מביא על הפסוק בתהילים [י"ט - ט"ו] "יהיו לרצון אמרי פי", דוד המלך ביקש שיהיו קורין בהם (בתהילים) ונוטלים עליהם שכר כנגעים ואהלות. לכאורה, מדוע דוד המלך כתב נגעים ואהלות, וכי אין סוגיות חמורות בעניינים אחרים בש"ס? ובספרים תירצו, דדיני נגעים וטהרתם על פי כהן, ואם הכהן עם הארץ ואינו יודע הלכות נגעים, לוקח איתו תלמיד חכם שיאמר לו אם הנגע טהור או טמא, ולפי דבריו יאמר הכהן בפיו טמא או טהור אפילו שאינו מבין בכלל. לפי זה מבוארת בקשתו של דוד המלך, שגם אם אדם אומר תהילים ואינו מבין מה שאומר, ייחשב כאילו כיוון את כוונותיו של דוד המלך בעצמו, כמו כנגעים ואהלות שאין צריך להבין, אלא בדיבור בלבד פועל הכל.

בשם החסיד ר' חיים יצחק שוירץ שמעתי, דוד המלך ביקש שאמירת תהילים תהיה כלימוד נגעים ואהלות, אך ישנם אנשים העושים להיפך, לומדים נגעים ואהלות בקריאה בעלמא כעין אמירת תהילים.

בגמרא בבבא מציעא [ע"א.] מסופר, שדוד המלך התלונן לפני הקב"ה, שלאחר המעשה עם בת שבע, היו אנשים מבזים אותו - "אפילו בשעה שעוסקים בנגעים ואהלות אומרים לי, דוד, הבא על אשת איש מיתתו במה?" נתאר לעצמנו, דוד המלך מדבר לפני קהל, ובאמצע מישוהו קם ושואל, אדוני המלך, מה דינו של הבא על אשת איש? ודוד היה עונה, מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא, אבל המלכין פני חבריו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. לכאורה, מדוע דוד התלונן לפני הקב"ה דווקא בלשון "אפילו בשעה שעוסקים בנגעים ואהלות", מדוע דווקא סוגיות אלו? בספר "פניני קדם" מביא בשם ה"לקוטי שושנים", כיון שנגעים באים על חטא לשון הרע, ואילו בשעה שעוסקים בנגעים ויודעים מה עונשו של המדבר לשון הרע, אע"פ כן לא נמנעו מלדבר עלי לשון הרע. כך גם "אהלות", הרי מדברים על דברים המאהילים על המת, ומזכירים את יום המיתה, ועם כל זאת לא חששו אותם רשעים לעולל זה לדוד המלך.

"נגע צרעת כי תהיה באדם" (י"ג - ט)

הגמ' בסנהדרין [פ"ב:] אומרת לגבי מכת צפרדע שר' עקיבא אמר "צפרדע אחת היתה ומלאה כל ארץ מצרים. אמר לו ר' אליעזר בן עזריה, עקיבא, מה לך אצל אגדה? כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות, צפרדע אחת היתה שרקא להם והם באו". והנה מבואר שרבי אליעזר בן עזריה חולק על ר' עקיבא, אך מדוע

ולמה הוא שולח אותו ל"נגעים ואהלות"? מה ענין צפרדע לנגעים ואהלות? מתוך רבי יחזקאל קצנלבויגן, רבה של קהילת אה"ו, בספרו "מים יחזקאל", הדין בנגעים הוא שאם נגע פושה בעור כולו, האדם טהור. אמנם, אם נגעים רבים מצטרפים ומכסים את האדם כולו, הרי הוא טמא. את מכות מצרים מכנה התורה כנגע: "עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים" [שמות י"א - א]. זהו שאמר רבי אליעזר בן עזריה לר' עקיבא: לך אצל נגעים ותראה שמשם יש סתירה לדברך, שהלא אם זאת הייתה צפרדע אחת שפשתה על פני כל מצרים, אם כן אין זה נקרא נגע - והלא התורה מגדירה את המכה בנגע!... אלא על כרחך שצפרדע אחת שרקא לחברותיה ובאו. ולמרות שבסופו של דבר התפשטה הצפרדע על כל ארץ מצרים, מ"מ זה היה מצירופם של צפרדעים רבים והרי זה נחשב כנגע.

"נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן" (י"ג - ט)

אלישע ריפא את נעמן ע"י שהורה לו לטבול בירדן שבע פעמים [הסיפור של נעמן שר צבא מלך ארם מובא במלכים ב' ה' - א'], מניין ידע אלישע שריפוי של נעמן יהיה ע"י מי הירדן? והתירוץ, מסורת בידו, ששמו של כל אחד מרומז בפסוק שבתורה, שמו של נעמן מתחיל בנו"ן ומסתיים בנו"ן. רק שלושה פסוקים כאלה מצויים בחומש, שהם מתחילים באות נו"ן ומסיימים באות נו"ן, ובכולם גם יש את האותיות עי"ן ומ"ם, של השם נעמן. א'. "נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן". ב'. "נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלוך אליו תשמעון" [דברים י"ח - ט"ו]. ג'. "נחנו נעבור חלוצים לפני ה' ארץ כנען ואתנו אחוזת נחלתנו מעבר לירדן" [במדבר ל"ג - ג']. משלושה פסוקים אלו, הבין אלישע, כי הצרעת תירפא על ידי נביא, באמצעות מי הירדן.

ומה שאלישע ריפאו בעצמו ולא שלח אותו אל הכהן, מתוך בספר "צור המור", כי דין "והובא אל הכהן" הוא דווקא בישראל שנצטרע שהרי הגמ' ביבמות [ס"א.] אומרת, "אדם" למעט אומות העולם, שאינם קרויים "אדם".

"נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן" (י"ג - ט)

כותב בספר "דרכי מוסר": "נגע צרעת כי תהיה באדם" גם אם הוא עצמו כהן, "והובא אל הכהן", עליו ללכת אל כהן אחר שיבדוק את נגעו. וכל כך למה? כי "כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו" [נגעים סוף פרק ב.]. וכן שנינו [שם], "כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורות עצמו". דהיינו, אין אדם רשאי לבדוק את מומי בהמתו אם ראוייה היא להקרבה אם לאו, שמא יבוא להקל בשל עצמו. דורשי רשומות דרשו: "כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו", טבעו של אדם לראות ולהכיר בחסרונותיו של חברו, אבל בו עצמו, אינו רואה כלל חסרונות. ואכן, אבק דק כי יעלה בו חברו, כבר הוא רואה, ואילו על עצמו, אפילו חסרון גמור אינו רואה, קשה לו לאדם לבקר את עצמו, לראות מומי עצמו ונגעיו. התאוות מעבירות אותו על דעתו, השוחד מעורר עיניו מלראות האמת, סבור הוא שכל מעשיו הרי הם לטובה ולכרחה. לכן זקוק הוא ל"והובא אל הכהן", לשמוע תוכחת מוסר מפי החכמים המוכיחים מפי רבותיו ומחנכיו.

"ואם פרה תפרה הצרעת" (י"ג - י"ב)

שהצרעת באה על צרות עין. [ויק' ר"ד - ה.]. מידתו של הקב"ה להעניש מידה כנגד מידה" כמו שאמרו כל המידות בטלו, מידה כנגד מידה לא בטלה" [בראשית רבה ט' - י"א], איך צרעת קשורה לצרות עין? כשאדם צר עין ואינו משאיל כליו, הקב"ה משלח צרעת בביתו ומוציא כליו

לחזון, והבריות אומרים פלוני שלא היה משאיל כליו ואומר שלא היו לו כלים, הרי יש לו כלים... כשבא השכן, נוקש בדלת ומבקש כלי עבודה, עונה לו "אין לי". כשבאה שכנה לבקש סיר, אומרת אשתו, אין לי. והנה, רק מגיעה הצרעת, וכבר מצווה הכהן להוציא את כל הכלים החוצה. לפתע, כולם רואים את כל הכלים ש"אין לו" ואת כל הסירים ש"אין לה".

"ואם פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת את כל עור הנגע מראשו ועד רגליו" (י"ג - י"ב)

ב'מסורה': 'שתי פעמים 'פרוח תפרח', דין ואידך (ישעיה ל"ה) 'פרוח תפרח ותגל אף גילת ורנן כבוד הלבנון ניתן לה'.

יש להבין את הקשר בין הפסוק לדברי המסורה. הובא ב"ליקוטי כרם שלמה" בשם האדמו"ר מ**באבוב** זצ"ל, לקשר דברי המסורה, הנה אמרו חז"ל (סנהדרין צ"ח.) 'אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או שכולו חייב', והקשו המפרשים, דלכאורה איך יתכן שדור שכולו חייב יזכו לביאת בן דוד? אך הסבר העניין הוא, עדה"כ (מכילתא ז) 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות', דגאולה העתידה תהיה דוגמת גאולת מצרים, ושם היו בני ישראל משוקעים במ"ט שערי טומאה, ולא יכלו להתמקמה שם אף רגע - כדי שלא יהיו נופלים בשער נז"ן, ואז ח"ו לא היתה להם תקומה. ולכן ריחם הקב"ה עליהם והוציאם בחיפזן מגלות מצרים לטהרה ולקדשם. וכן יהיה לעתיד לבוא שאם חלילה יהיה דור שכולו חייב, יבוא בן דוד לגאלם לבל יפלו ח"ו בשער הנז"ן. וזהו המשך דברי המסורה: 'ואם פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת את כל עור הנגע מראשו ועד רגליו, שאם תתפשט ח"ו רוח הטומאה בכלל ישראל מראשי בני ישראל עד לפחותי העם - שהם בבחינת רגלים, ועי"ז יהיה הדור שכולו חייב, אז בהכרח יהיה פרוח תפרח ותגל אף גילת רנן כבוד הלבנון ניתן לה הוד והדר בבית אלקינו', במהרה בימינו אמן סלה.

"ואם פרוח תפרח הצרעת וכו' וטהר את הנגע" (י"ג - י"ב - י"א)

הנה שער לבן באדם הוא סימן טומאה, וכמבואר ברש"י (בפסוק ג) 'ששער לבן סימן טומאה הוא גזירת הכתוב', ואם כן יש להבין מדוע אם כולו הפך ללבן הוא נהפך לטהור, אדרבה היה לנו להוסיף לו טומאה על טומאתו. וכתב מרן ה"חפץ חיים", שיש ללמוד מכאן עד כמה מסובכת מדת הגאולה לפני הקב"ה, ועד כמה רצויה לפניו יתברך שמו מדת ההכנעה והענוה, שהרי מבואר בגמ' ערכין (דף ט"ו ע"ב) שנגע הצרעת בא על עוון לשון הרע, והנה היסוד של לשון הרע הוא משום מחשבות של גאווה, שהמספר חושב לעצמו שהוא יותר גדול וחשוב מהשני ולכן יכול לדבר עליו לשון הרע, ועל זה בא הצרעת שיושב בדד מחוץ למחנה שאפילו שאר טמאים לא יושבים עמו, שזה יביאהו להרהור תשובה על חטאו הגדול ולבבו יכנע ושב ורפא לו. והנה כל זה במצורע שעדיין לא הפך כולו ללבן, אלא שיש לו נגע במקום אחד בגופו, שעדיין יכול לחשוב בלבו מקרה הוא, ולכן הוא טמא ויושב בדד מחוץ לג' מחנות וזה יגרום לו לחזור בתשובה שיבין שמאת ה' היתה זאת, אבל אם כולו הפך ללבן, שפשתה הצרעת בכל גופו, באופן זה כבר נשבר לבו לגמרי, ונכנע לפני הקב"ה, ולכן טהור הוא שאינו זקוק לעונש אחר כי כבר שב בתשובה.

בספר "בית אב" כתב: הנה כתבו המפרשים, שכל ענין הצרעת הוא שמירה והשגחה פרטית לאדם, שמראים לו סימן מהשמים על מעשיו, וכן נותנים לו דרך תיקון ותשובה עד שיהיה "טהור". נמצא אפוא, שנגע הצרעת הוא זכות

שמלמד על דרגתו הגבוהה של האדם, שמסייעין לו מן השמים. ולכן, אדם שפרחה הטומאה בכלו, מראשו ועד רגליו, הרי וודאי איבד זכות זו, ואין לו את השמירה המיוחדת מן השמים, וא"כ אין זה שייך כלל ל"טומאת צרעת" שבה מתקדשים על ידי המעשים שציוותה התורה עד ששבים ונהיים ל"טהור", ולכן "וטיהר את הנגע".

"וראה הכהן והנה כסתה הצרעת את כל בשרו וטיהר את הנגע כולו הפך לבן טהור הוא" (י"ג - י"א)

כתוב בגמרא [סנהדרין ס"ז:] לגבי מכת צפרדע, אמר רבי עקיבא: צפרדע אחת היתה ומילאה כל ארץ מצרים. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: עקיבא מה לך אצל הגדה כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות. צפרדע אחת היתה שרקת להם והם באו. יש להתבונן, מדוע רבי אלעזר בן עזריה שחולק על רבי עקיבא, שולח אותו ל"נגעים ואהלות"? מה העניין צפרדע לנגעים ואהלות?

מבאר רבי יחזקאל קצינלבוים זצ"ל בספרו "מי יחזקאל": הדין בנגעים הוא שאם הנגע התפשט בעור כולו, האדם טהור. אמנם, אם נגעים רבים מצטרפים ומכסים את האדם כולו הרי הוא טמא. והנה, את מכות מצרים מכנה הכתוב "נגעים" "עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים" [שמות י"א - א']. זהו שאמר רבי אלעזר בן עזריה לרבי עקיבא: לך אצל נגעים וטראה שמשם יש סתירה לדברך, שהלוא אם זה הייתה צפרדע אחת שפשתה על פני כל מצרים, אם כן אין זה נקרא נגע, שהרי נגע אחד שהתפשט בכל הרי הוא טהור - והלוא התורה מגדירה את המכה כנגע!.... אלא על כרחך שצפרדע אחת שרקת לחברותיה ובאו, ולמרות שבסופו של דבר פשה הצפרדע בכל מצרים, מכל מקום זה היה מהצטרפות צפרדעים רבים והרי זה נחשב כנגע. (הובא בספר "אוצרות פניני התורה")

"כולו הפך לבן טהור הוא" (י"ג - י"א)

הגמ' בסנהדרין [צ"ז:] אומרת. אמר ר' יצחק, אין בן דוד בא עד שתהפך כל המלכות למינות. אמר רבא, מאי קרא? [מה המקור לאמירה זו?] "כולו הפך לבן טהור הוא". אומר רבי שמשון רפאל הירש הכוונה היא, שכל מלכות תראה את עצמה מין מיוחד, גזע משובח, כולו לבן, עם הנבחר. כשיתפשט הנגע הזה בכל העולם, יהיו ימות המשיח.

בספר "אמרי אברהם" כתב שתיבת כלו נוטריקון למפרע ואהבת לרעך כמוך, דהיינו אם תהפוך את תיבת כלו באהבת הזולת, אזי לבן טהור הוא, וטראה רק מעלתם וטהרתם. והתיבות טהור הוא בגימטריה רל"ב, נוטריקון רחמנא לבא בעי, שזה רצון ה', כי הוא כלל גדול בתורה ואהבת לרעך כמוך.

"ובשר כי יהיה בעורו שחין ונרפא" (י"ג - י"ח)

"או בשר כי יהיה בעורו מכות אש" (י"ג - כ"ד)

סימני מכווה וסימני שחין, שווים הם. ולמה חילקן הכתוב - לומר שאין מצטרפין זה עם זה: נולד חצי גרים בשחין, וחצי גרים במכווה - לא יידונו כגרים". [רש"י]

שואל רבי משה פיינשטיין זצ"ל: מדוע, באמת לא יצטרפו חצי גרים של שחין וחצי גרים של מכווה לכלל גרים של נגע, מאחר וכל אחד מהם הוא נגע כחבירו וסימניו זהים? והרי כלל שנינו [מעילה פ"ד - מ"ג] כל שדיני טומאתם ושיעורם שווה, מצטרפים זה עם זה. וכאן, לא. מה בא הדבר ללמדנו, מה המסר וההדרכה שבהלכה זו?

ותירץ המסר שבפרשת נגעים הוא, אין דבר בעולם שבא במקרה, לא במקרה יש שחין ולא במקרה יש מכוות אש. אלא כל נגע שבא יש לו סיבה מיוחדת למה הוא מגיע, כדי לעורר לחשבון נפש ולתשובה. ולפי אופן הנגע אפשר לדעת על מה יש להתבונן ועל איזו נקודה צריך לחזור בתשובה, בגדרי "מידה כנגד מידה". לדוגמא: אם האצבע ניגפה במכה כואבת, יש לשער שהכאבת למישהו בלשון הרע. אם היד נכוותה באש, רומזים מן השמים לאש של תאוה אסורה. וכן על זו הדרך, וכדי להשריש בנו את ההכרה שהכל מכוון מן השמים ונשלח בדקדקנות ובדיוק, באה ההלכה ששחין ומכווה - אף על פי שסימניהם שווים - אינם מצטרפים זה עם זה, וכל אחד מהם מייצג תביעה אחרת. ואם יש חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה, אות היא שהתביעה כפולה, וחמורה היא כדי להכעיס במרום ולעורר לתשובה, אך לא הגיעה חומרתה לכלל נגעים המטמאים. ומשפטי ה' אמת, צדקו יחדיו!

"ובא אל הכהן" (י"ג - ט"ו)

עד כה נאמר 'והובא אל הכהן' [פסוק ב' ופסוק ט'], שאחרים יביאוהו. אך כאן אמר 'ובא', שכבר בא מאליו, וזה מורה על התקדמות ברפואתו. שהרי ידוע, כי ידיעת המחלה, חצי תרופה, שהמחלה החמורה ביותר היא מי שאינו יודע כלל שהוא חולה, וצריך למשוך אותו בכח אל הרופא. אך כאן כבר יודע המצורע שהוא חולה, ולכן הוא בא מעצמו אל הכהן, וישועתו קרובה, וטיהר הכהן את הנגע, טהור הוא'.

"ואיש או אשה כי יהיה בו נגע" (י"ג - כ"ט)

הואיל ומדובר ברבים, איש או אשה, הוה ליה למימר 'כי יהיה בהם', ולמה אמר 'בו' לשון יחיד.

אמר האדמו"ר רבי יששכר דב מבעלזא זצ"ל, כי בא הכתוב לומר שאם חלילה אין נוהגת האשה כמנהג בנות ישראל הכשרות, אזי דע לך 'בו הנגע', גם בעלה אשם בכך.

"והתגלח" (י"ג - ל"ג)

גימ"ל גדולה, כתב "בעל הטורים", רמז ששלושה צריכין גילוח - גדול, בכל מקום שיש שער, נזיר מצורע ולווים".

מובא ב"פרדס יוסף", בימי ספירת העומר עד ל"ג בעומר לא מסתפרים, ויש הנוהגים לא להסתפר מראש חודש אייר עד לשלושת ימי ההגבלה. לכן הג' גדולה, להזכיר את שלושת ימי ההגבלה. שיטת האריז"ל להימנע מלהסתפר עד ערב שבועות, הדבר רמזו במילה "והתגלח", שהיא עולה בגימטריה ארבע מאות חמישים ושתים - תנ"ב, ר"ת תסתפר בערב נ'.

"והתגלח" (י"ג - ל"ג)

במסורה מופיע שלוש פעמים "והתגלח", כותב ה"משן חכמה", הדבר בא לרמז ששלושה לאוין נידחים לפעמים בתגלחת זו. שער זקנו, וגם אם הוא כהן או נזיר שיש בהם שני לאוין נוספים, כל שלושת הלאוין האלה נדחים בתגלחתו של מצורע.

"והתגלח ואת הנתק לא יגלח" (י"ג - ל"ג)

כתוב בספר החינוך [מצוה ק"ע], "משרשי המצוה, לרמזו שישבול כל אדם אי זה צער ואי זה עונש שיענישוהו השם ברוך הוא ולא יבעט בהם, ואל יחשוב שיהיה

יכולת בידו לבטל אותם ולהעלים מן הבריות, רק יש לו לבקש תחינה מאת הקל ברוך הוא שירפא מחץ מכותיו. וזה השורש יספיק גם כן ללאו דלא יקוץ בהרתו שבסדר כי תצא".

"ואיש כי ימרט ראשו" (י"ג - מ')

כתב החזקוני, לא הזכיר קרחות באשה, לפי שאין ראשה נקרה.

"ואיש כי ימרט ראשו וכו' איש צרוע הוא" (י"ג - מ' - מ"ד)

"כל המידות בטלו, מידה כנגד מידה לא בטלה" [בראשית רבה ט' - י"א]. כתב ה"משן חכמה", נבדל האדם מכל היצורים בכל שכלו ובינתו, ולכן אם חטא האדם בשכלו, על ידי שיבוש השכל במחשבות ודעות זרות, דין הוא שיענש עונש הראוי לו, מידה כנגד מידה. וזה שאמרה תורה "ואיש", שחטא בחטא המיוחד לאיש, "כי ימרט ראשו וכו' איש צרוע הוא טמא הוא", ולכן אם הנגע "בראש", אות הוא כי משובש הוא בשכלו ובדעותיו, ולכן באה עליו הצרעת בקרחתו, מקום המחשבה ומשכן השכל.

"איש צרוע הוא" (י"ג - מ"ד)

הגמ' בערכין [ט"ז]. אומרת, נגעים באין על לשון הרע. אומר הסבא מקלם, חמור עונשו של המצורע, ולא פחות מכך, חמור תהליך טהרתו. אם יאמרו לאדם שעליו להלך כשבגדיו פרומים, ראשו פרוע, ועל שפם יעטה, ועליו לקרוא "טמא טמא", ולא עוד, אלא שעליו להשתלח מחוץ למחנה ולשבת בדד, כדי שלא יהיו שאר טמאים יושבים איתו, הרי טוב ממנו המוות. ואם זהו עונשו של המספר לשה"ר בעולם הזה, שבו שיתף הקב"ה את מידת הרחמים, צא ולמד מה חמור היה עונשו של המספר לשון הרע אם כל עונשו היה בא לו בעולם הבא, ששם יקוב הדין את ההר.

לא זו אף זו, כאשר כבר קיבל את עונשו, מתחיל תהליך טהרתו, שגם הוא כשלעצמו חמור וקשה. והנה, חולה המתייצב לפני רופאו ורואה את המכשירים שמסביבו, עלול החולה להיתקף בבהלה ופחד עוד לפני שהחל הרופא להשתמש בהם. וגם על המצורע, עליו להביא "מכשירים" לטהרתו, שתי ציפורים, עץ ארז, שני תולעת, וגילוח ושני כבשים וכבשה אחת ושלושה עשרונים, סולת ולוג שמן, ונתינת דמים ושמן. על פי "תכשירי רפואה" אלו אפשר ללמוד על "חומרת המחלה". ולכאורה, לאחר שבאו עליו ייסורי הצרעת ודיניה, לשם מה יש צורך ב"מכשירים" רבים אלו? ללמדך, שיש צורך לסלק ממנו את הארס שעדיין נשאר בו לאחר שהצרעת כבר נרפאה. ואם כך הדבר לאחר שכבר נרפא מצרעתו, צא ולמד מה רב היה ארס העבירה לפני שבא עליו הנגע. ואם כן, מה נורא יהיה עונשו אם ימתין להיפרע ממנו בעולם הבא.

וה"חפץ חיים" כתב, ראה עוד, כי בכל מקום מצינו שצריך לחוש לכבוד הבריות ולא לגלות קלונם, ואילו באדם זה לא חששו כלל לכבודו, ואדרבה, ראו שיתפרסם קלון האיש הזה, והכל כדי שיכנע ויתכפר לו. כי הנה, מלפנים, כשאחד היה צריך להביא נסכים לקרבנות הוצרך לילך במעותיו לממונה על השקלים [שקלים פרק ה'], ולהגיד לו לאיזה קרבן צריך נסכים, כי חשבון הנסכים אינו שווה לכל, והיה נותן לו חותם, ובחותם זה היה הולך לממונה על הנסכים, והיה נותן לו מה שצריך. ועל החותמת היה כתוב עליהן "עגל" "זכר" "גדי" "חוטא", כדי שידע כמה נסכים צריך לקחת, הרי שעל המצורע לא חששו כלל לכבודו, וכתבו על חותמו "חוטא", ומזה היה נודע לו כמה נסכים צריך לקרבנותיו.

שואל ה"אור החיים", מדוע כתבה התורה "צרוע הוא" ולא אמרה צרעת היא? ומסביר, "צרוע" הוא שם תואר, והוא נבזה ושפל יותר מאשר אם היתה התורה מעידה עליו כי יש לו "צרעת". ולא בכדי באה התורה ללמדנו כי איש זה, במעשיו הרעים, נמאס בעיני ה', עד שהביא עליו את הצרעת. והנה, שאר הנגעים באים בהצנע, כי הקב"ה חס על כבוד הבריות, גם כאשר הם ראויים לעונש, מענישם הקב"ה באופן שלא יתגנו לעיני כל. אבל איש זה, כיון שנמאס כל כך בעיני ה', הביא הקב"ה עליו נגע מאוס זה אשר פרח בקרחתו ובגבחתו, ונגלה לעין כל, והוא נבזה ומאוס גם בעיני הבריות. וזהו שאמרה התורה "איש צרוע הוא", שפל ובזוי, כי "בראשו נגעו".

"והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא" (י"ג - מ"ה)

יסוד גדול אומר השל"ה הקדוש, וטמא! אדם שמוצא כל הזמן טומאות וחסרונות אצל אחרים, "טמא יקרא", סימן שהוא עצמו טמא!! כי כבר חז"ל הורו לנו "כל הפוסל במומו פוסל". ובאותו סגנון אפשר לפרש את מאמר חז"ל "המוציא מחבירו עליו הראיה", אדם שמתעסק בלמצוא כל היום חסרונות ובעיות אצל אנשים, "עליו הראיה", ראה עליו בעצמו שהוא מלא באותם המומים שמנסה למצוא בזולת.

ה"בית אברהם" מסלונים היה אומר, "והצרוע אשר בו הנגע", אותו אדם שמונע בתוכו ובפנימיותו ר"ל, "בגדיו יהיו פרומים", החיצוניות שלו תמיד מעוטפת ב"פרומקייט", אך "וראשו יהיה פרוע", מבולבל ממוחשבות והרהורים רעים, ומהיכן זה בא? התשובה היא, כי "טמא טמא יקרא", שזן עיניו מקריאה בדברים טמאים.

האדמו"ר מגור בעל ה"אמרי אמת" היה אומר בענין זה, אחד מכלי השיר בבית המקדש היה הנבל, ואמרו חז"ל [לקו"ש תהלים רמז תת"א]: "ולמה נקרא שמו נבל? שהוא מנבל כל מיני זמר". הנבל מגנן כל כך יפה, שכלי הזמר האחרים מתנבלים לעומתו. לכאורה אם כן, צריך לקרוא לו "מנבל" ולא "נבל", שהרי הוא מנבל את האחרים!

אלא - אומר ה"אמרי אמת" - אם הוא מנבל אחרים, הוא בעצמו נבל, וזה שמו!... כך היא האמת "כל הפוסל - במומו פוסל", וטמא - טמא יקרא.

"ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא" (י"ג - מ"ה)

הגמ' בערכין (ט"ז:) אומרת, אמר לו הקב"ה ללשון: כל אבריו של אדם זקופים ואתה מוטל, כל אברים של אדם מבחוץ ואתה מבפנים. ולא עוד, אלא שהקפתי לך שתי חומות, אחת של עצם ואחת של בשר. כותב רבי שלמה קלוגר בספרו "אמרי שפר", הנה אף על פי שיש לו לאדם שתי חומות, השיניים והשפתיים, השומרות ומגינות עליו לבל יחטא בלשונו, בכל זאת נכשל האדם בלשונו, ולכן נענש בנגעים. לכן אמרה התורה "ועל שפם יעטה", לרמז שאם שתי החומות לא הועילו, עליו לעשות עליו חומה שלישית, שתהיה לו לשומר נוסף שלא יוסיף לחטוא בלשונו. ומהי תקנתו? הוא דיבר לשה"ר על השני, לכן תקנתו "טמא טמא יקרא" על עצמו.

המשגיח רבי גד'ל אייזנר ז"ל סיפר בשם הרבי ר' העניך מאלכסנדר זצ"ל, על אותו קצין גרמני שהיה מטפח היטב את שפמו העבות, ומדי כמה רגעים היה מסלסלו באדיקות ובחשיבות יתר. פעם אחת קרה ונצרך למשוש בעטרן

[גרזי'] את אופני מרכבתו, ובתוך כך מבלי משים העביר את ידו על שפמו מעשה הרגל. משסיים, נפנה ונכנס לבית מרזח להיטיב לבו בכוס בירה משובחת. מה רבה היתה תדהמתו, שטעם בה טעם לוואי חמור של נפט. החל מגדף את בעלי הפונדק, ובחמת זעם עזב את המקום. בא לביתו, ואשתו הגישה לו מרק משובח. החל לוגם הימנו, והנה טעם נורא לו. שוב רטן אף כלפיה מפני מה הקדיחה תבשילו. וכך הלאה בכל מאכל ומשקה שהכניס לפיו, מיד עיוות את פניו בסלידה מפני הטעם הנורא. לא חדל הלה מלהתלונן, עד שהסבו את תשומת לבו שהוא עצמו מקור טעם העטרן הנודף אל כל סביבותיו.

והוא מוסר השכל, שכאשר לאדם רע עם עצמו, הוא נותן טעם לפגם ומרבה למצוא חסרונות בכל מי שנקרה בדרכו. וכך יש לפרש גם הכא ברמיזא דחכמתא בדרך צחות, שזהו שאמרה תורה 'ועל שפם יעטה', שכן סיבת בוא הנגעים עליו היא מחמת דיבורי הלשון הרע שלו (ערכין טו:). ואומרים לו, במקום לחפש חסרונות ופגמים אצל כולם, טפל נא קודם בעצמך, וראה כי אתה הוא מקור הרע, ואין החסרון אלא בך. עטה נא על שפמך, נקה ורחץ אותך, ואז באורח פלא תראה כיצד הכל מסתדר.

"וטמא טמא יקרא" (י"ג - מ"ה)

יש לפרש כפילות הלשון "טמא טמא", מדוע כתבה התורה טמא פעמיים. מבאר רבי משה שטרנבוך, המצורע טמא בשתי טומאות, טומאה אחת היא הטומאה שבארץ שנתחייב לצאת מחוץ למחנה וכו', והטומאה הנוספת היא הטומאה בשמים, שהוא רחוק גם בשמים, שהמדבר לשון הרע אין הקב"ה שומע את תפילותיו ותורתו, וכמו שנאמר [תהלים ג - ט"ז] "ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי ותישא בריתי עלי פיך".

ודורשי רשומות דרשו דרש נאה על פסוק זה, "וטמא - טמא יקרא", רק מי שהוא עצמו טמא, קורא על אחרים בשם טמא, שמי שמחרף יהודי כשר בישראל ואומר עליו שהוא טמא, אות הוא שהוא בעצמו טמא.

רבי זלמן סורוצקין מפרש בספרו "אזוניים לתורה" על פי הדברים ששמע מרבי חיים עוזר גרודז'ינסקי: דרך מיוחדת היתה לו ל"חפץ חיים" להישמר מפני דיבור של איסור. שעה שהיה בא אליו אורח, היה מתחיל לדבר איתו דברי תורה ומוסר, ולא היה מפסיק עד שנפרד ממנו, כדי שלאורח לא יהיה זמן להכניס דברי חולין בשיחתם, וכך ע"י מצוות "ודברת בם" היה מקיים "ולא בדברים בטלים" וכל שכן בדברים אסורים. לפי זה אמר ר' חיים עוזר, מה שאמרו חז"ל בחולין (פ"ט.) "מה אומנותו של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאילם, יכול אף לדברי תורה, תלמוד לומר צדק תדברון", ודווקא ע"י שיפתח פיו בדברי תורה, ממילא ישים את עצמו כאילם מדברים בטלים ולשון הרע. וזה הפירוש "טמא טמא יקרא", מלבד הציווי להזהיר אחרים שלא יטמאו מטומאתו, עוד יש כאן תועלת מרובה עבור האיש המצורע, שבאופן זה יתקן את החטא שהביא עליו את הצרעת, כיון שבעבר היה רגיל לפתוח את שיחתו בדברי איסור, לשון הרע ורכילות והוצאת שם רע, לכן עצה טובה שיפתח איתם דווקא בדיבור של מצווה, שיזהיר אותם על הטומאה, וממילא לא יגיעו לדיבור של איסור.

בספר "פנינים משולחן גבוה" מביא מעשה: פעם דרש רבי אלחנן וסרמן בבית הכנסת בברנוביץ, ותקף את הציונים וגרורותיהם, כדרכו במילים בוטות וחריפות ביותר. ניגש אליו אח"כ בחר מתלמידיו ושאל, הרי הגמ' בפסחים (ג:) אומרת, "לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עיקם הכתוב שמונה

אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו שנאמר מן הבהמה אשר איננה טהורה? ענה לו ר' אלחנן בקושיה משלו, ומדוע התורה עצמה כתבה לשון מגונה, וכתבה "וטמא טמא יקרא"? אלא כבר מבואר בדברי "בעל המאור" בפסחים, שכל מקום שצריך להזהיר את ישראל ולהפרישם מן הטומאות, אין זה לשון מגונה, אדרבה, כך היא דרכה של תורה, שהרי אין דין הוראת ההלכה כדין סיפור דברים בעלמא, ולפיכך אין צורך לברור לשון נקיה, מה גם בעת שנמצאים הרבה המטהרים את השרץ, אז בוודאי החובה להכריז בריש גלי כי התורה טימאתו. לכן, כשצריך להבדיל את הטמא מן המוחנה, ציוותה התורה "וטמא טמא יקרא", דווקא בלשון ברורה ונחרצת.

בהזדמנות אחרת הוסיף ר' אלחנן והקשה, מצינו שישעיהו הנביא [י' - ה'] נענש על שאמר "ובתוך עם טמא שפתיים אנכי יושב", מדוע אם כן, על תוכחות קשות אחרת שאמר כמו: "מכף רגל ועד ראש אין בו מתום" [ישעיהו א' - ו'] לא נענש? אלא, בשעה שצריכים להוכיח ולהתריע, חייבים לומר את האמת כהווייתה, ולא בדברים מעורפלים. לכן, על התוכחות שהשמיע לישראל, לא היה מקום להעניש, אבל את הפסוק "ובתוך עם טמא שפתיים אנכי יושב", לא אמר ישעיהו כתוכחה לישראל, אלא בדברו לפני הקב"ה, לכן נענש, שהיה לו להזהיר בלשונו.

ואמנם, מצינו שר' אלחנן הקפיד שידברו בלשון נקיה, ומעשה היה כשישה בלונדון, שנכנס בשבת בבוקר לקדש בבית משפחת שטרנבוך כמנהגו, לפני שהתחיל לקדש, שאל אם כולם נמצאים בחדר. ואחד מילדי הבית אמר לו כי "השפחה" (דינס - באידיש) היהודיה עוד לא נמצאת. מיד תיקנו ר' אלחנן והעיר לו, מצינו בתורה שחילקה בלשונה בין עובדת נכריה שנקראת "שפחה", ובין היהודיה שהתורה קראה לה בשם "אמה העבריה", אף אנו יש לנו לנהוג כבוד בעוזרת היהודיה, ולא לכנותה בלשון הזה.

"טמא טמא יקרא" (י"ג - מ"ה)

מבואר בחז"ל [חולין דף ע"ח.] שהמצורע מבקש מכולם שיתפללו עבורו. שואלים, למה שיתפללו עבורו? שהוא יתפלל לעצמו! כתוב [בראשית כ"א - י"ז] "וישמע ה' את קול הנער" [ישמעאל], ורש"י מפרש שם ולא קול של הגר כי הקב"ה שומע קודם את קול החולה והוא עדיף מאחרים שמתפללים עליו, וא"כ גם כאן יותר טוב שהוא בעצמו יתפלל, ולמה המצורע מבקש מאחרים שיתפללו עליו.

אומר ה"חפץ חיים", היות שהצרת באה לאדם בגלל עוון לשון הרע, אז הפה שלו טמא ולכן הוא לא יכול להתפלל ומוכרח לבקש מאחרים שיתפללו עבורו. ומדויק זאת ממה שאנו מתפללים בסוף השמונה עשרה 'נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה' מבקשים מה' שהוא יעזור לנו לשמור על לשוננו. שואלים, מה הקשר למה שמבקשים אחרי זה 'פתח ליבי בתורתך'? התשובה היא, שכל זמן שחפה נקי אז אפשר ללמוד תורה כראוי וכך יש גם אפשרות להתפלל לה' על תורה והתפילה מתקבלת.

מרבן ראש הישיבה רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל הביא בשיעור את דברי הגמ' [סנהדרין דף כ"ד.] "אמר ריש לקיש פה קדוש יאמר דבר זה?" שאל רבי אהרן לייב זצ"ל, מה הלשון "פה קדוש", ותירץ, יכול לקרוא שבן אדם אומר דבר והוא טועה, אבל מי שיש לו פה קדוש הקב"ה שומר את פיו, יש לו שמירה מיוחדת לא לבוא לידי טעות בדברי תורה, ולכן ריש לקיש אמר על רבי מאיר (שאמר המימרא), הוא שיש לו פה קדוש איך הוא אמר דבר טעות? הרי יש לו שמירה?!

אדם נסע עם רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל וביקש ממנו ברכה על אשה חולה, הרב אלישיב היה בדרך ואמר "עוד מעט אפגוש את החתן שלי רבי חיים קניבסקי זצ"ל ואבקש ממנו להתפלל". אחד מאנשים שהיו שם שאל את הרב אלישיב "הרי הרב גם אדם גדול ומה כוחו של רבי חיים יותר?" ענה לו הרב אלישיב, רבי חיים מלבד גדלותו בתורה, יש לו כח מיוחד בברכותיו, שהכלל הוא מי ששומר את הפה שלו, אז ה' גם שומר את הפה שלו, שכל מה שאומר יתקיים.

רואים שגם לצד הטוב שמי שזהר מלשון הרע, נזהר מאיסור דאורייתא, ושומר את הפה שלו, עי"ז יש לו כח התפילה, ויתקבלו כל תפילותיו. (הופיע בעלון דברי השירה)

"טמא טמא יקרא" (י"ג - מ"ה)

מבואר בגמ' [חולין דף ע"ח.] שהמצורע מבקש מכולם שיתפללו עבורו. ולכאורה זה פלא, הרי למה יש לו צרעת, בגלל שדיבר לשון הרע, וא"כ הרי מגיע לו את העונש של הצרעת, ומדוע שיתפללו עליו?! אנשים היו צריכים להגיד יש לך צרעת כי דיברת לשון הרע, מגיע לך! למה נתפלל עליך??

מתרץ רבי יהודה אריה דינר רואים מפה יסוד, כשהשני מקבל עונש על עוונותיו זה מזה שנוגע אליו, אבל במה שנוגע אליו, אנחנו חייבים לעזור לשני, יכול להיות שמגיע לו אבל זה לא תירוץ בשבילנו, אנחנו חייבים לעזור ולהציל אותו כמה שאפשר.

הרבה פעמים אנחנו אומרים על בן אדם, "פלוגי? מגיע לו שיסבול!" [אפילו שמחים לפעמים], אבל האמת שמה שהוא רע והוא מקבל עונש מן השמים זה לא קשור אליו, הוא מאחינו בית ישראל, ויהודי צריך לדעת שאנחנו חייבים להצדיק את השני, ולעזור לשני לצאת מכל צרה וצוקה.

"בדד יושב מחוץ למחנה מושבו" (י"ג - מ"ה)

הגמ' בערכין [ט"ז:] אומרת, הוא הבדיל בין איש לאשתו, בין איש לרעהו, לפיכך אמרה תורה "בדד יושב". רבי זלמן סורוצקין בספרו "אזוניים לתורה" מרחיב את ההסבר: אדם שמספר לשון הרע, שונא את הבריות ונדמה לו שראובן מקפח את פרנסתו, ושמעון לא נהג בו כבוד, ולכן הוא מרבה לספר בגנותו של ראובן בפני שמעון ובגנותו של שמעון בפני ראובן. ומשנאת הפרט הוא עובר לשנאת הכלל, ונדמה לו שכל העולם כולו לא נברא אלא בשבילו, וכל באי עולם גוזלים וחומסים את השייך אך ורק לו, ולכן היה רוצה שכל בני האדם ימותו במגפה רעה "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". "בשמים פיהם" אחרי ש"לשונם תהלך בארץ" [תהילים ע"ג - ט'] והכל יהיה שלו וברשותו (זו היתה מחשבת קין בשעה שהרג את הבל, שגם הוא לקה בצרעת [ב"ר - פכ"ב]). ואדם כזה היה ראוי למות במגפה לפני ה' כמוציאי דיבת הארץ, אלא שמן השמים ריחמו עליו והחליפו את עונשו בצרעת, הקשה כמוות, וכמו שהמשנה בנדרים [ט"ז:] אומרת, וכדי לרפאותו ממחלת הנפש (שהיא סיבת מחלת גופו), אמרה תורה "בדד יושב מחוץ למחנה מושבו". תינתן לו שאלתו, יטעם האיש הזה טעם של בדידות גמורה... אז בטח יתגעגע אל מין האדם, ויקבל עליו לנשק את עפר רגלו של האיש הראשון, שיתרצה לשבת ולדבר עמו, וישיבתו של הצרוע בדד מחוץ למחנה, מובדל אפילו משאר הטמאים, וכמו שהגמ' אומרת בזבחים [צ"ח:], תלמוד אותו לאהוב את כל בני האדם ואת חברתם, ולחלוק איתם אפילו את פרוסת לחמו. וכשהוא צועק "טמא טמא" להודיע צערו ברבים שביקשו עליו רחמים, הלא ישים אל ליבו שהוא פונה עכשיו אל אותם "הרבים" שהירבה

לקללם ולכנותם בשם רעים וחטאים, ועכשיו הוא מצפה שתקובל תפילתם עליו. כל זה ישים אל ליבו, ושב ורפא לו.

עד כמה משמעותית הישיבה בבידוד נלמד מהמעשה הבא, אחד מן הדברים המאיימים ביותר על כל בחור ישיבה היתה חובת הגיוס לצבא. **רבי מאיר חדש**, אז - בחור צעיר לימים שהגיע לגיל הגיוס, ניסה לחמוק מכך בכל דרך אפשרית, אבל באחד הימים נתפס על ידי חיילי המשמר ברחובות מינסק. "היכן תעודת הזהות שלך?", נבח עליו המפקד. הבחור ניסה להתחמק ולומר כי עדיין איננו בגיל המתאים, וכי כל המסמכים המוכיחים זאת אבדו, אולם המפקד לא התכונן לוותר, הוא הצמיד אליו שוטר, שתפקידו היה להתלוות אליו לפאריז, עיירת הולדתו, ולהשיג את כל המסמכים המעידים על גילו. יד כבידה הונחה על ידו, השוטר שהוזהר נמרצות מפני בריחתו, לא התכוון להיענש במקומו... הוא התלווה אליו בכל אשר ילך כשומר ראש צמוד, ולר' **מאיר** לא נותרה כל ברירה - הוא שב, כעבור זמן קצר למינסק, כשבדיו תעודת הזהות המרשיעה והושם מיד במעצר, עד ליציאת הקבוצה הראשונה של המגויסים החדשים. מיד בכניסתו לבית המעצר הבחין כי הוא נמצא עם קבוצת צוענים. ברגע הראשון הוא נרתע מפניהם, לא היתה זו חברה נעימה ביותר. ובכל זאת - כך ספר לימים - כאשר למחרת נלקחו הצוענים מן המקום, והוא נותר לבדו, העמיקה בו תחושה של בדידות וחברתם היתה חסרה לו...

למדתי - סיים - עד כמה זקוק האדם לחברה! בלית ברירה, אפילו חברתם של צוענים נחשבת עבורו לחברה!

למחרת היום נלקח על ידי שוטר לחנות צילום עבור תמונה לתעודת הזהות. בסיעתא דשמיא הבחין בו מכר תוך כדי הליכה ברחוב ועידכן בכך את הנהלת הישיבה, אשר גייסה את כל הקשרים הדרושים על מנת לשחררו, ברגע האחרון ממש.

"בדד ישב מחוץ למחנה מושבו" (י"ג - מ"ו)

הגמ' בערכין [ט"ז]: אומרת, הוא הבדיל בין איש לאשתו, בין איש לרעהו, לפיכך אמרה תורה "בדד ישב". **הסבא מקעלם** כותב, שאפשר להוסיף עוד טעם בדבר. **הרמב"ן** [בראשית י"ט - י"ז] כותב, כי כל מקום שהטמא הולך ומביט בו ניזק, לכן ציוותה התורה על המצורע "בדד ישב", שטומאתו לא תתפשט ותזיק. צא ולמד מכאן, ק"ו בן בנו של ק"ו עד כמה גדול כח הטומאה וההיזק שיש בחטא לשון הרע עצמו, שעל ידו באה הצרעת כדי לכפר על חטאו.

"בדד ישב מחוץ למחנה מושבו" (י"ג - מ"ו)

אומר **רבי משה מרדכי אפשטיין**, מדיני המצורע הוא שיהיה סגור ומסוגר מחוץ למחנה, גזירה קשה מאוד שיהיה מובדל ממשפחתו וקרוביו, מכריו ומיודעיו, חוץ מייסורי הנגע וספיחיו. והנה, יש עצה למצורע לצאת מבדידותו ומייסוריו, ע"י שיתלוש את סימני הטומאה ויטהר לאלתר, אלא שהתורה אסרה זאת באומרה "השמר בנגע הצרעת לשמור מאוד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלוויים כאשר צויתם תשמרו לעשות" [דברים כ"ד - ה]. מכאן הלכה פסוקה, מצורע התולש סימני הטומאה מעליו, נעשה טהור אבל עובר על לאו "השמר בנגע הצרעת". אלא שבוהו הוא מבחנו, האם יעמוד בפיתוי ויעדיף לסבול בדידות נוראה לזמן בלתי ידוע, אפשר אף לכל ימיו, ובלבד שלא יעבור על איסור תורה, אם לאו. כי אכן, כל הייסורים הנוראים שעוברים עליו מהצרעת ומהבדידות, אינם מתקרבים למה שעתידי לסבול בעולם הבא, אם יעבור על האיסור.

"כל ימי הנגע בו יטמא טמא הוא בדד ישב מחוץ למחנה מושבו" (י"ג - מ"ו)
ראש ישיבת "אור ישראל" **רבי יעקב ניימן זצ"ל** דיבר בישיבת בין הזמנים, ושאל: מה הדין אם ח"ו רוב אנשי העיר מדברים לשון הרע? כולם יקבלו צרעת, וא"כ כל אלו יהיו מחוץ לעיר, וכמובן שישארו כמה בודדים שלא דיברו לשון הרע, והם יישארו לבד בתוך העיר, וכי הם יאמרו "כולם נמצאים מחוץ לעיר, גם אנחנו רוצים להיות שם, אנחנו לא רוצים להישאר לבד בתוך העיר", ודאי שלא יאמרו כן, משום שעדיף להיות לבד במקום טוב, במקום להיות ביחד עם כולם שהם חולים מחוץ לעיר. אמר **הרב ניימן**: הגם שרוב הציבור הם מסתובבים מחוץ לביהמ"ד, עדיף להיות עם הבראים בתוך הבית המדרש וללמוד תורה!!!

"או בשתי או בערב לפשתים ולצמר" (י"ג - מ"ה)

רבי חיים קניבסקי בספרו "טעמא דקרא" שואל, בכל מקום בתורה שנוכרו "צמר ופשתים", הקדים צמר לפשתים, וכן כאן בפרשתנו כתוב "בבגד צמר או בבגד פשתים", ואילו כאן הקדימה התורה פשתים לצמר, ומדוע? אלא, הגמ' בשבת [כ"ז]: אומרת, לפירוש רש"י, שר' יהודה סובר שאונן של פשתן מטמאים בנגעים מיד, ושל צמר דווקא משיטוו. ולכן, כיון שחוטאי פשתן מטמאין לפני צמר, לכן לגבי שתי וערב, הקדימה התורה פשתן לצמר.

"וראה הכהן אחרי הכבש את הנגע והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא באש תשרפנו פחתת היא בקרחתו או בגבחתו" (י"ג - נ"ה)

המשנה באבות [ה' - ט'] אומרת, כל מי שיש בו שלושה דברים הללו, הרי הוא מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה דברים אחרים, הוא מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה, רוח נמוכה ורוח שפלה, תלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה, רוח גבוהה ונפש רחבה, תלמידיו של בלעם הרשע. אומר ה"דברי שאול", הגמ' בערכין [ט"ז]: אומרת, צרעת באה על צרות עין, על עין רעה. אומרת התורה, לאחר שהאדם כבר קיבל את הצרעת בבגד, מצפים ממנו שיעשה חשבון נפש ויחזור בתשובה, כדי שיחזור להיות מתלמידיו של אברהם אבינו. אלא שאין זה כן, "וראה הכהן אחרי הכבש את הנגע והנה לא הפך הנגע את עינו", הוא עדיין עם עין רעה, עדיין עם נפש רחבה, הוא מרגיש שהכל שייך לו, ואם זה כך, "טמא הוא" "באש תשרפנו".

"והבגד או השתי או הערב וכו' וכבש שנית וטהר" (י"ג - נ"ה)

רש"י מפרש "וכבש שנית" לשון טבילה, ואילו הכיבוס הראשון אינו אלא רחיצה. וא"כ, מדוע התורה כתבה את שניהם בלשון כיבוס? אומר **רבי משה פיינשטיין**, כדי להורות, שכשם שהלכלוך הטבעי יש לרחצו ולכבסו כדי להסירו, כך הטומאה נעלמת על ידי הטבילה, ממש כפעולת הכביסה, ואפילו שאינה נראית בעיני בשר ודם, הרי היא בבחינת לכלוך רוחני ממש, ועוד גרועה מלכלוך רגיל, שכן מטמאה היא את כל הנוגע בו.

פרשת מצורע

"וזאת תהיה תורת המצורע" (י"ד - ב)

הצרעת כתובה בתורה, לא כסדר שמקבלים אותה. בפרשת תזריע כתוב קודם צרעת הגוף, אחר כך צרעת הבגד ואחר כך בפרשת מצורע, צרעת הבית. אבל הסדר שבו האדם לוקה בצרעת לא כך, אלא קודם צרעת הבית, אחר כך צרעת הבגד ולבסוף צרעת הגוף, מדוע? כדי להבין את הדברים, צריך להקדים ולבאר מה הוא עונש הצרעת.

הגמרא במסכת ערכין [ט"ז:] אומרת, א"ר יוחנן על שבעה דברים נגעים באים, על לשון הרע, על שפיכות דמים, על שבועת שווא ועל גילוי עריות ועל גסות הרוח ועל הגזל ועל צרות העין. למעלה מהם, ביתו כי הוא מכסה לו להצילו ממטר ומזרם. ומי שהוסר מעליו כל מכסה נקרא פרוץ, ומגולה, לכך כתוב [שמות ל"ב - כ"ה] וירא משה את העם כי פרוץ הוא, וחז"ל דרשו בילקוט שמעוני [מצרע י"ד תקס"ג] שנלקו בצרעת שנאמר בו וראשו יהיה פרוץ [ויקרא י"ג - מ"ה]. לכן הזכיר תחילה נגעי עורו ואחר כך נגעי בגדיו ואחר כך נגעי בתים. להסיר מכסהו אחת אחת עד שיהיה פרוץ ומגולה מכל וכל.

אמנם במדרש רבה [ויקרא י"ז - ד'] הסדר הפוך. כי אמרו אין בעל הרחמים נוגע בנפשות תחילה וכו', לכן מביא בהתחלה נגע על ביתו, לא חזר בו מביא גם על בגדיו, לא חזר בו מביא גם על גופו. ומה שהזכיר תחילה נגעי הגוף לפי שהקב"ה מתרה במכה אחרונה הגדולה תחילה כמו שנאמר לפרעה [שמות ד' - כ"ג] הנה אנכי הורג בנך בכורך וכמו שפירש רש"י שם. כך הזכיר כאן נגעי הגוף בראשונה לאיים על האדם, ממה שהוא מתיירא ביותר אבל לעולם אין בעל הרחמים נוגע בנפשות תחילה כי קל רחום וחנן הוא. כל אלו צורות של כיסויים, ולכן האדם נענש דווקא בנושאים האלה של בית, בגד ועור.

רבינו בחיי [י"ד - נ"ד] מתרץ, לפי שהתורה כל דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום [משלי ג' - י"ז], וכדי שלא יהיו הדברים מסודרים בפורענות הגדלה והולכת, הפכה התורה את סדר הנגעים.

ה"בלי יקר" [פסוק מ"ז] מתרץ, שבעת שמתרים באדם, מזהירים אותו מיד בעונש החמור ביותר, כדי שיידע עד כמה הוא יכול להיענש על עוון לשון הרע, ואז ימנע מלחטוא. ומכיון שמטרת התורה היא להתריע נגד העוונות הגורמים לנגעים, התחילה התורה מיד בעונש הכבד ביותר. אבל אם ח"ו צריך האדם להיענש, מתחיל הקב"ה מן הקל, בנגעי בתים, כדי שיחזור בתשובה.

"וזאת תהיה תורת המצורע" (י"ד - ב)

הגמ' בערכין [ט"ז:] אומרת, כל המספר לשון הרע, נגעים באים עליו. ב"ילקוט מעם לעז" מביא בשם בעל העקידה: "אל תתמהו על מה שאמרו חז"ל המספר לשון הרע לוקה בצרעת, ואנו רואים אנשים שמדברים לשון הרע, והם בריאים ושלמים. דעו, שהצרעת שנאמרה בתורה, היא בגוף או בנשמה, ואם אינה פוגעת בגוף פוגעת בנשמה, וצרעת הנפש גרועה מצרעת הגוף, וכמו שמבואר בזהר הקדוש, שבהיכל יש מקום מיוחד שנקרא "נגע צרעת", ששם מתייסרות הנשמות של מספרי לשון הרע".

ה"חפץ חיים" מתרץ, כיון שהיום אין לנו קרבנות לכפרה, וא"כ אין אפשרות להירפא ולהיטהר, לכן חסה עלינו התורה, ואין נענשים בעונש שא"א לתקנו ולכפר על חטאו.

סיפר **רבי יעקב ניימן** זצ"ל, כאשר סיים מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל את חיבורו הנודע על הלכות לשון הרע, נכנס לבית הרב דלידא זצ"ל כדי לקבל את הסכמתו לספר, גער בו הרב באומרו: "אברך צעיר שכמוך רוצה לחבר ספר על ההלכות החמורות של איסור לשון הרע, הרי זה מגוחך", וסירב לתת לו את הסכמתו. כשיצא ה"חפץ חיים" מבית הרב דלידא, פגש באחיו של הרב שהיה דיין דמתא, אמר לו הדיין: אל תתעצב, כי כך היא דרכו של אחי הרב לגעור ולנונף. מיד נענה ה"חפץ חיים" ואמר: חס וחלילה אין זה נכון, הרב לא גער בי, ואדרבה הרב צדק בדבריו, אכן אין זה ראוי לאברך צעיר לחבר ספר כזה. חזר הדיין ונכנס לאחיו הרב, וסיפר לו אודות צדקותו של ה"חפץ חיים" וגודל

זהירותו מלקבל לשון הרע על הרב, מיד קרא הרב את ה"חפץ חיים" אל חדרו, ונתן לו בשמחה את הסכמתו לספר, ואף רמז זאת בהסכמתו בכותבו: 'והרב המחבר יפה דורש ונאה מקיים'...

"וזאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו" (י"ד - ב)

תורת המוציא רע. [ויקרא רבה פרשה ט"ז].

יש להתבונן מה הענין בטהרת המצורע שלא מצינו בשום חטא טהרה כה ממושכת ומורכבת. בתחילה מסגירים אותו שבעת ימים, אם לא נרפא הוא זקוק להסגרה נוספת של שבעת ימים. אם נולד בו סימן טומאה, בדד יושב מחוץ למחנה, בגדיו קרועים ואינו יושב עם טמאים מטומאות אחרות. אחרי שזכה ונרפא סימני הטומאה והגיע יום טהרתו, עכשיו מתחיל הניקוי, ציפורים ואזוב ושילוח ציפור, כיבוס בגדים, שבעה ימים נוספים של ריחוק ושוב תגלחת, כבשים, סולת, אשם ועולה וכדו' מה ההבנה בטהרה כה ממושכת?

רבי זיידל אפשטיין זצ"ל משגיח ישיבת "תורה אור" הביא את משלו של **רבי ירוחם ליבוביץ** זצ"ל משגיח ישיבת מיר: אם יתנו לאדם להיכנס לחדר הניתוחים של בית החולים, יוכל להתרשם איזה ניתוח הוא ניתוח רגיל ואיזה ניתוח קשה יותר. ככל שהתכונה לקראת הניתוח עצומה יותר, שמכינים המון כלים ותרופות רבות ומכונות הנשמה וכו', מזה יבין שהניתוח הוא ניתוח עם הרבה סיכונים ולכן צריך הכנה מרובה. מזה שהתורה הכינה טהרה כה ארוכה למצורע, נבין מכך עד כמה חמור הוא חטא לשון הרע שכדי להיטהר ממנו צריך תהליך לא פשוט.

הלא חז"ל אמרו זאת במפורש [מדרש תהילים נ"ב - ב'] קשה לשון הרע יותר מג' עבירות, עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, שההורג הרג נפש אחת ואילו המספר לשון הרע הורג ג' נפשות. (לתתך עליון)

"וזאת תהיה תורת המצורע" (י"ד - ב)

הגמ' בפסחים [ק"ח:] אומרת, כל המספר לשון הרע, וכל המקבל לשון הרע, וכל המעיד עדות שקר בחברו, ראוי להשליכו לכלבים, שנאמר "לכלב תשליכון אותו", וכתוב אחר כך "לא תשא שמע שוא" וקרי ביה לא תשיא. על פי דברי חז"ל אלו, הסביר הגר"א **מוילנא** (הובא בספר "פנינים משולחן הגר"א) ביאור נפלא למאמר חז"ל בגמ' שבת [ק"ה:] הנראה תמוה. אמר רב פפא, אין עני יותר מהכלב ואין עשיר יותר מחזיר, ופרשו, באמת את כל המצוות מפי הגבורה שמענו, ועם כל זאת אנו רואים כי לא כל הלאווים שבתורה שווים בעיני הבריות. יש לאווים שהעולם נוהר בהם עד מאוד, כגון "ואת החזיר לא תאכלו", שלא רק שהאדם עצמו לא יאכל, אלא אם יראה את חבירו אוכל חזיר הוא יתרחק ממנו ויתבייש לדבר איתו. ומצד שני, יש לנו לאו חמור בהרבה מאיסור אכילת חזיר, וקל הוא בעיני האדם, וכצחוק נחשב הוא בעיניהם, כגון לדבר לשון הרע. וא"כ, הלאו של חזיר הוא לאו עשיר, כי כולם חוששים ממנו, והלאו של לשון הרע הוא לאו עני, שכמעט אין אדם המפחד ממנו. וזהו שאמר רב פפא דרך רמז אין עני מכלב, רצה לומר, אין לאו עני יותר מלאו של לשון הרע, שכאמור לעיל מי שעובר עליו ראוי להשליכו לכלבים, כי גם המספר דרכו תמיד לנבוח ככלב, וקל הוא בעיני האדם, וכצחוק נחשב הוא בעיניהם, ואין עשיר כחזיר, שכולם יראים לאכול אותו.

"וזאת תהיה תורת המצורע" (י"ד - ב)

המדרש [ויקרא ט"ז - ב'] מביא מעשה ברוכל אחד שהיה מסתובב בעיירות, והיה מכריז ואומר מי רוצה לקנות סם חיים, והראה להם את הפסוק "מי האיש

החפץ חיים וכו' נצור לשונך מרע". אמר ר' ינאי, כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט.

לכאורה איזה חידוש מיוחד חידש אותו רוכל לרבי ינאי, מבאר רבי יצחק בלאור: הרוכל שהכריז מי רוצה לקנות סם חיים, לא התכוון לחיי עולם או "חיים ארוכים", אלא ל"חיים טובים", וכמו ששנינו "זכה נעשית לו סם חיים". וחידוש גדול יש בדבר, שבפשטות הפסוק "מי האיש החפץ חיים" הכוונה היא לשלול את ההיפך שהוא המוות, ולא יותר. בא אותו רוכל, וחידש כי "חיים" אין הכוונה כפשוטם, היפוכם של המוות, אלא הכוונה ל"חיים טובים", חיים שיש בהם ענין וטעם, ללמדנו, שכל תענוגות העולם הזה אין הם "חיים", ולמי יש "חיים", רק לזה הנוצר את לשונו מרע ושפתיו מדבר מרמה ומונע את עצמו מלדבר לשון הרע רק לו יש סם חיים. רצה לומר, זכות בפועל שמקדשת את האדם על ידי שנעשה פיו קדוש ונתקדש בעצמו ודבק בחיי תורה.

ביאור נוסף מובא בשם רבי יצחק בלאור, ישנם אנשים הלועגים לאלה ההולכים להתרפאות ע"י רופאי אליל, ובכל זאת, במידה והם יחלו וילכו לרופאים מובהקים ומפורסמים, ומישהו יציע להם רופא אליל ששמו יצא לתהילה, גם הם ילכו אליו! ומדוע? כי תאוות החיים כל כך גדולה, עד שאנשים מנסים דברים שהם עצמם אינם מאמינים בהם. אותם אנשים שהולכים להתרפאות אצל רופאי אליל, נציע להם "רפואות סגוליות" של חז"ל, כמו "החש בראשו יעסוק בתורה", לא ירצו לשמוע, ומדוע? כי יצר הרע מסמא את עיניהם ומכביד את ליבם אפילו בדבר שחייבים תלויים בו. את זה ביקש הרוכל ללמד את העם כשהכריז על סם החיים אשר ברשותו. כל בר דעת מבין שאין רפואה שמאריכה ימיו של אדם, ואם זה היה במציאות הרי אי אפשר היה לשלם את המחיר, ובוודאי לא רוכל המחזר על הפתחים היה מוכרו, ועם כל זאת, תאוות החיים אנשים יקנו, שאולי יש אחוז אחד אמת בדבריו. וזה שהעיר ליבם הרוכל, אם אתם כבר מאמינים לרוכל עובר אורח בדבר שהוא דמיוני, מדוע לא תתנו אמונן בדברי דוד המלך בתהילים שהציע חיים לכל אחד, ומוטב שתנסו סם ותרופה זו ואז תאריכו ימים.

ה"שואל ומשיב" מביא בספרו "דברי שאל" הסבר מבעל "קצות החושן". הסוחרים והתגרים כשמפליגים מעבר לים ועוברים מקומות סכנה מחכים מתי יסתיימו הימים ויוכלו לחזור לביתם, וכשהם חוזרים לביתם ונמצאים תקופת מה בביתם, הם כבר חושבים על נסיעתם החדשה שיוכלו שוב להפליג אל מעבר לים. וא"כ, כל ימיהם הם מחכים ומצפים ומייחלים "שיעברו הימים". לעומת זאת, האדם השלם לא מחכה שהימים יחלפו, אדרבה, הוא "אוהב ימים", אוהב את היום ולא מחכה שיעבור. וכל כך למה? כיון שהוא עסוק ב"לראות טוב", מנצל את הזמן לתורה ועבודה, וכך הוא שבע מטובו של היום. על פי זה מבאר השואל ומשיב את כוונת הרוכל אחרי שהכריז על מרכולתו, ורב ינאי בא לראות מהו מוכר. אמר לו הרוכל, לא אתה ולא שכמותך צריכים מהסחורה שלי, כי אתה ושכמותך יודעים לנצל את הימים עד תומם, ואתם לא מאותם אנשים שכל רצונם "שיחלפו הימים", וכל הזמן הם מחכים שיעבור הזמן.

ה"חפץ חיים" ביאר הענין באופן זה. ההבדל בין הרוכל לבין חנווני בחנותו, שהרוכל, כיון שמחזר בעיירות עם מרכולתו, לא מוכר בהקפה, וכל תשלום חייב להיות מיידי, במקום. זאת למד ר' ינאי מהרוכל, שעבור הימנעות מלשון הרע, התשלום שכר אינו בהקפה לעתיד לבוא, אלא מיידי, כלומר, שתיכף לקיום המצוה, וזכה ב"מנת חיים".

רבי שמעון שוואב מתאר איך המחיש זאת ה"חפץ חיים", ומה טיבם של חיים אלה. אנו אומרים בתפילה "וחיי עולם נטע בתוכנו", מה פירוש "חיי עולם"? שבכל שלב עתידי בחיינו ובחיי צאצאינו נהיה במחיצתו של הקב"ה. זה נקרא "חיי עולם". דבר נפלא זה, ניתן לרכוש תיכף ולאלתר, ממש כמו מהרוכל. ולא עוד, אלא שמכירה זו נעשית אין ספור פעמים, מידי יום ביומו, התגברת והתגברת רגע אחד מדיבור לשון הרע, הנה קנית לעצמך "חיי עולם" לנצח נצחים.

"זאת תהיה תורת המצורע" (י"ד - ב)

מדוע כתוב "זאת תהיה תורת המצורע", היה צריך לכתוב "זאת תורת המצורע"? מתרץ האדמו"ר רבי שמואל מסוכוטשוב, הנגעים הרי מגיעים בגלל הגאווה, מצורע זה בימי צרעתו חש רגעי השפלה, כולם מתרחקים ממנו, וזה גורם לו לעשות חשבון נפש ולראות לאן הוא התדרדר, ואלו מסקנות עליו להסיק ממצבו. הרגשה זו צריכה ללוותו כל ימי חייו, גם אחרי שיחלים לגמרי, שלא יחזור ויתגאה, אלא יישאר בענוותנותו כל ימיו ולכן מדגישה התורה זאת תהיה, הרגשה זו תמיד תהיה בליבו.

"זאת תהיה תורת המצורע" (י"ד - ב)

כותב רבי אברהם גרודינסקי: מצורע אמרו חז"ל הוא נוטריקון של "מוציא רע", והגמ' בשבת [קכ"ז:] אומרת, הדין את חבריו לכף זכות, דנים אותו לכף זכות. כל המפרשים מבארים שזהו גמול לאיש הדין את חבריו, שכיון שחישף בזכותו, אז בשמים דנים גם אותו "הדין" לכף זכות מידה כנגד מידה. אבל יש מפרשים, שחז"ל מתכוונים, שאם אדם דן את חבריו לכף זכות, אז גם בשמים דנים את החבר לזכות, כי בשמים מתחשבים בדעת הבריות, ובכל דעה של אדם היכולת להכריע בדיני שמים. ולפי"ז, המספר לשון הרע לא רק שגורם רע לחבריו בעולם הזה בשם רע שמוציא עליו, עוד הוא גורם לו רעה בשמים, שהרי דיבורו של אדם משפיע ופועל גם בבית דין של מעלה.

"זאת תהיה תורת המצורע" (י"ד - ב)

מה תקנתו של בעל לשון הרע? הגמ' בערכין [ט"ז:] אומרת, יעסוק בתורה, שנאמר "מרפא לשון עץ חיים" [משלי ט"ו - ד]. "מרפא לשון", מה ירפא את הלשון? "עץ חיים", שהיא התורה. אומר ה"יודבר משה", לשון הרע נובעת מגאווה, אדם המדבר על הזולת, מרשה לעצמו לעשות זאת מפני שהוא חושב שהוא טוב ממנו. אם אדם יעסוק בתורה, התורה תביאהו לידי ענווה, ואז יפסיק לדבר על השני. לכן, תקנתו של לשון הרע היא שיעסוק בתורה, שאז יתברר לו שאין לו במה להתגאות, כי יש חכמים גדולים ממנו, ממילא יפסיק לדבר לשון הרע.

חטא לשון הרע הוא חטא חמור מאוד, עד שרבותינו בגמ' ערכין [ט"ז:] הזהירו אותנו לא לדבר אפילו בשבחו של אדם, כי מתוך שבחו יבוא לידי גנותו. ועוד הזהירו אותנו, לא לדבר אבק לשון הרע. אבק לשון הרע מהו? אדם שואל היכן ניתן למצוא אש? עונים לו: לך לפלוגי, אצלו תמיד אפשר למצוא אש בוערת. דבר זה עלול להתפרש כאילו אותו אדם להוט יתר על המידה אחרי האכילה, ואצלו מבשלים ואופים כל היום. הוא לא אמר שום דבר רע, אבל זה נחשב כאבק לשון הרע. אומרת הגמ' בבבא בתרא [קס"ה:], רובם בגזל, מיעוטם

בעריות וכולם באבק לשון הרע. מסביר המגיד מקלם, דוד המלך אומר בתהילים [ל"ט - ב-ד]: "אמרתי אשמרה דרכי מחטא בלשוני וכו' נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר חם ליבי בקרבי בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני". דוד המלך מתפלל, מדוע הוא סובל כל כך, הרי נזהר מלדבר לשון הרע, עד כדי ש"נאלמתי דומיה", ולא רק שלא דיבר לשון הרע, "החשיתי מטוב", גם לא דיברתי טוב על איש כדי שלא לבוא לידי גנותו, ובכל זאת "וכאבי נעכר", הוא סובל ייסורים. אבל מוסיף דוד המלך, "חם ליבי בקרבי", כשזכר ש"בהגיגי תבער אש", שאמרתי דברים שהם רק בגדר אבק לשון הרע, כגון המקרה שמציינים חז"ל "בביתו של פלוני תדיר בוערת אש", "דיברתי בלשוני", גם זה נחשב לדיבור של לשון הרע, ולכן אני סובל.

כותב רבי אביגדור מילר בספרו "תורת אביגדור", המצורע צריך לשבת מחוץ למחנה, לא בגלל שהמחלה מדבקת ויש להישמר מפניו. והראיה, שהצרת של גוי אינה מדבקת, אלא הטעם שהתורה הרחיקה אותו מהמחנה, זה עונש על כך שהוא גרם לפירוד בין אנשים, לכן מידה כנגד מידה מפרידים אותו מן המחנה. ועוד, הוא דיבר לשון הרע, כי ראה את החסרונות של הזולת, וכנגד זה דיבר. אומרים לו, שגם לו עצמו יש חסרונות, ולכן יוצא מחוץ למחנה.

"זאת תהיה תורת המצורע" (י"ד - ב)

אמרו חז"ל, חמש פעמים כתוב "תורה" בענין המצורע, ארבע בפרשתנו פרשת מצורע, ואחת בפרשת תזריע. לומר לך, שכל המספר לשון הרע, כאילו מעל בחמשה חומשי תורה. וצריך להבין, הלא גם אם היה כתוב רק פעם אחת "תורה", היה אפשר לרמוז את אותה הדבר? מתרץ ה"פנינים יקרים", כוונת חז"ל היא, כי בכל חומש וחומש מחמשת חומשי התורה נמצא הענין של לשון הרע. בספר בראשית, לשון הרע של הנחש, שסיפר לשון הרע על בוראו - "מהעץ אכל וברא עולמו". בחומש שמות, "אכן נודע הדבר", וכפירוש רש"י שם שהיו דילטורין. כמו כן "ויוציאה מחיקו והנה ידו מצורעת כשלג", שאמרו לנו חז"ל שצרת זו באה למשה רבינו כי דיבר לשון הרע על ישראל. בספר ויקרא "לא תלך רכיל". בספר במדבר, ענין מרים שדיברה לשון הרע. בספר דברים, "השמר בנגע הצרעת", "זכור את אשר עשה ה' אלוך למרים". נמצא, שכל ספר מחמשה חומשי תורה מזהיר על לשון הרע, לכן כתוב חמש פעמים "תורה", לומר שמרמז על חמשה חומשי תורה שהזהירו על חטא זה.

"זאת תהיה תורת המצורע" (י"ד - ב)

זאת תהיה תורתו של מוציא שם רע. [ערכין ט"ו:]

כותב בספר העקידה, כח הדיבור הוא הדבר הנעלה שבאדם, המעלה אותו מסוג החי למדבר - "ויפח באפיו נשמת חיים", "ויהי האדם לנפש חיה" תרגומו לרוח ממלא, והתכונה הזאת מטביעה את חותמה לנצח, על האדם. לפי"ז כתב העקידה לפרש את הפסוק [ישעיה מ' ו-ח] "כל הבשר חציר וכו' יבש חציר נבל ציץ ודבר אלוקינו יקום לעולם", פרושו: גופו של האדם שהוא הבשר, הוא כעין חציר היבש ונבל, אבל כח הדיבור שבו "ודבר אלוקינו" - "יקום לעולם". ואם האדם משתמש במתנה זו לרע, להרע ולהשחית לשם יצריו הגסים והחומרניים, אז הוא מסלף ומחטיא את עיקר כוונת הבריאה, ודומה הוא למי שהמלך נתן לו לבוש מלכות, והלך והלביש בו את חמורו. ואומרת התורה: "זאת תהיה תורת המצורע", מוציא שם רע, הרי זה סילוף, זו לא תורת האדם הנעלה, אלא תורת המצורע.

"זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן" (י"ד - ב)

הגמ' בנדרים [ס"ה:] אומרת "תניא ארבעה חשובים כמות, עני, מצורע, סומא ומי שאין לו בנים". מבאר רבי חיים שמואלביץ בספרו "שיחות מוסר" [תשל"ב מאמר ל"א] הטעם שסומא חשוב כמות זה לא בגלל שהוא בעל ייסורים, שהרי אפילו כל ייסורים שבעולם אינם כמותה, וכמו שכתוב בתהילים [ק"ה - ח] "יסור יסרני קה ולמוות לא נתנני", והגמ' בקידושין [פ:] אומרת על הפסוק באיכה [ג - ח] "מה יתאונן אדם חי" - "דיו שהוא חי", וכתב שם רש"י "למה יתרעם אדם על הקורות הבאות עליו, אחר כל החסד שאני עושה עמו, שנתתי לו חיים ולא הבאתי עליו מיתה". הרי, שאין לאדם להתאונן על מר גורלו, אפילו שבאים עליו ייסורים כייסורי איוב, כי כל הצרות והייסורים הם כאין לעומת החסד הגדול שנתן לו הקב"ה, והוא החיים שניתן בהם. ומסביר, הסיבה שהמצורע חשוב כמות הוא בגלל שכתוב "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", לכן הוא חשוב כמות, ומה שכתוב ארבעה חשובים כמות זה לא סתם צירוף של כל מיני מקרים אומללים הנחשבים כמותה, אלא כולם ענין אחד ומלמדים זה על זה. אחד מהארבעה הוא "סומא", והסיבה שהוא חשוב כמות, שבלי חוש הראיה הוא לא מסוגל לחוש את השני והוא כמי ששרוי לבדו בעולם, והבודד כמות יחשב. וזה ענין ה"מצורע" שמאחר שחייב לישב "בדד מחוץ למחנה" ואין לו קשר עם אף אחד, הרי הוא כמות. ולכן נחשב גם כמות "מי שאין לו בנים", ולכאורה מה חסר לו? אלא שטבעו של אדם להיטיב בעיקר עם בנו, ואין אדם בעולם שיכול לקבל הטבות כשם שיכולים בניו של אדם לקבל מאביהם, ובלי אפשרות להיטיב עם הזולת, הרי זה ג"כ חשוב כמות. ולכן גם "העני" חשוב כמות, לא בגלל שחסר לו עצמו, אלא בגלל שאין ביכולתו לתת לשני כלום. נמצא שכל הארבעה החשובים כמות, ענין אחד הוא.

"זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו" (י"ד - ב)

בספר "חובות הלבבות" [שער הבחינה פרק ז'] כתב, אדם המדבר לשון הרע על חבירו, יורש המספר את כל העבירות של האדם עליו הוא דיבר. ולא זו בלבד, אלא כל זכויותיו של המספר עוברות לאדם שעליו סיפרו. משום כך, ממשיך בעל חובות הלבבות, הרבה בני אדם כאשר יבואו ליום חשבון, וכשיראו להם את מעשיהם, ימצאו בספר זכויות שלא הם עשו, ויאמרו: לא עשינו אותן כלל! ויאמרו לו: עשה אותם אדם פלוני שדיבר עליכם וסיפר בגנותכם, וכן להיפך, כאשר יבוא בעל הלשון הרע לדיון ויראה שמספר הזכויות שלו שעשה, חסרים מעשים טובים שעשה, ויתמה!?! ולשאלתו ישיבו לו שזכויותיו אבדו בעת שדיבר לשון הרע על פלוני ופלוני.

באחד המבחנים הפומביים שערך רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף, לתלמידים ששינו בעל פה מסכתות שלמות, קרא הבחור המסיים את ההדרן שבסוף המסכת, וכשהגיע למילים 'שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהי עמנו לעולם הבא', הפסיקו רבי יהודה ושאל, "מה פשר הבקשה ותהי עמנו לעולם הבא"? וכי זה לא ברור שאדם הגורס ומשנן מסכת שלימה, שתהא עמו גם לעולם הבא?

ומיד ענה, מובא בחובות הלבבות, שהמדבר לשון הרע, יטלו ממנו את כל זכויותיו, ויזקפו אותם לזכות האיש שדיבר עליו. נמצא אם כך, שתיתכן מציאות שהאדם לומד תורה בעולם הזה, אך אינה עומדת לו לעולם הבא, כי היא תילקח ממנו ותניתן לחבירו. וזו כוונת התפילה 'שתהא עמנו לעולם הבא'.

שמתפללים אנו שלא נישל חלילה בלשון הרע ונפסיד את כל זכויותינו חלילה.

אומר החיד"א מתי התורה והמצוות של המוציא שם רע יחזור בחזרה אליו, "זאת תורת המצורע ביום טהרתו", ביום שיעשה תשובה ויבקש מחילה ממי שדיבר עליו. אז נחשבת תורתו, אבל עד עכשיו נחשבה תורתו על חשבון חבירו שדיבר עליו לשה"ר.

דברים אלו אפשר להמליץ בדברי הגמרא בראש השנה [י"ז:] "כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו". המדובר באיש שדיבר עליו לשון הרע, והוא מעביר על מידותיו, ואינו משיב מידה כנגד מידה כגמולו, מעבירים את פשעיו על חשבון חבירו.

וכן אפשר להמליץ רעיון זה בדברי הגמ' בקידושין [פ"ב:] "טוב שברופאים לגיהנום". זה המדבר לשון הרע, הוא רופא טוב לאותו שדיבר עליו לשון הרע, כי ברגע אחד נרפא ההוא מכל חטאיו, והוא הרופא המדבר לשה"ר לגיהנום.

עצה שניה כותב רבי שמשון פינקוס, "והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים", שכאן מרמז עצה טובה לבעל הלשון הרע, שילך לכהן אשר יהיה בימים ההם, הלא הוא הכהן הגדול של ימינו - "החפץ חיים", וילמד את ספריו בנושא לשון הרע, ובוודאי אחר הלימוד לא ידבר לשון הרע.

"והובא אל הכהן" (י"ד - ב)

בני אדם מזלזלים בלשון הרע, כי אינם יודעים את חומרת הדבר, את כח המחץ שבפה. אין הם יודעים להעריך את ההשפעה לרעה שיש בלשון הרע, חושבים: וכי מה עשיתי? הוצאתי הגה מפיו, הרי אלה רק דברים בעלמא. אומר המגיד מדובנא, לכן "והובא אל הכהן" ויראה שדיבורו של הכהן חותך גורלו, לשבט או לחסד. במוצא פיו "טהור" נטהר ובאומרו "טמא" נטמא. מזה ידע להעריך את הכח העצום שבדיבור לטוב ולרע - "החיים והמוות ביד הלשון".

"והובא אל הכהן" (י"ד - ב)

מדוע כתבה התורה והובא ולא ובא שבא בכוחות עצמו? מתרץ רבי חיים מוואלווין, צרעת באה על חטא לשון הרע, וכרגיל עיקר הרכילות מדברים על המנהיגים, הכהנים. אם כן, לא ירצה בעל לשון הרע ללכת מרצונו הטוב לכהן, לכן "והובא".

החיד"א בספרו "חומת אנך" כותב, "והובא אותיות אהוב", רמז למה שאמר הרמב"ם [הלכות תשובה פ"ז - ה"ו], בא וראה כמה גדול בעל תשובה, שאתמול היה שנאו לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום אהוב ונחמד, קרוב וידיד.

"והובא אל הכהן ויצא הכהן אל מחוץ למחנה" (י"ד - ב - ג)

לכאורה, מי הולך למי, המצורע לכהן או הכהן יוצא אליו? טעמד, מפני מה אמרה תורה ויצא הכהן אל מחוץ למחנה, והלא היה צריך להיות שיבוא המצורע אל הכהן, שכן 'סברא הוא: דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא' (ב"ק מו:), וכמו שפתח הכתוב ואמר 'והובא אל הכהן'.

צריכים לומר שהכהן יוצא אל מחוץ ג' מחנות, כי למצורע אסור להיכנס, מצד שני, הוא לא הולך עד למצורע, אלא המצורע בא אליו. מכאן רואים, עד כמה מקפידה התורה בכבוד הכהנים, וקדושתו - "כי את לחם אלקיך הוא מקריב" [ויקרא כ"א - ח].

רבי שמעון סופר זצ"ל אב"ד קראקא ביאר, (עי' חידושי רבנו יוסף נחמיה, עמ' ריט-רס), כי מה חטאו של המצורע, שהיה גם רוח (ערכין טז:). לכן אומרים לו: ראה נא והתבונן איך הכהן מהשבט הנבחר והנעלה משפיל את עצמו ובא עד אליך מחוץ לשלש מחנות. ומה למד אף אתה להשפיל את רוחך הגבוהה ילא להתייחד עוד. והוא שסיים קרא 'וראה הכהן', שכאשר המצורע יחזה את הכהן ברוחו הנמוכה ובענוותנותו, ודאי יחלחלו הדברים ללבו ויחדל מדרכו הרעה, 'והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע'.

הוסיף על כך (שם) נכדו הגאון רבי יוסף נחמיה קורניצר זצ"ל, רבה האחרון של קראקא, כי כן היא דרכם של גסי הרוח בעלי הלשון, שמקנטרים על תלמידי חכמים לומר 'מאי אהני לן רבנן'. לדידהו קרו, לדידהו תנו' (עי' סנהדרין צט:). ופיהם מדבר סרה: חיים הם על חשבוננו, אוכלים ושותים ממעשרותינו ומתרומות ידינו, ואינם מועילים לנו דבר. איש אשר כזה, סופו שגולה ומורחק חוץ לשלש מחנות, מצורע ומבודד, ואזי נצרך לבוא אל הכהן שיטהרנו להיכנס ולשוב אל ביתו. או אז ידע גם ידע עד כמה מועיל לו הכהן. ובראותו כיצד הכהן מעביר על מידותיו, אחר שיוודע שדיבר נגדו ונענש בצרעת, ולמרות זאת מקרבו הכהן להשיבו ולהושיבו במחנהו, שוב כבר לא יתיר חרצובות לשונו להטיל דופי בכהן, וילמד שפלות רוח וענוה. [והוא ממש אומרים ז"ל (ברכות סג. : ע"י רש"י במדבר ה, יב) 'למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות, לומר לך: כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותן לכהן, סוף נצרך לכהן על ידי אשתו'. כי חוטא זה יושב בביתו ומחורף את הכהנים משרתי ה' המורים את העם, שאוכלי חינם הם ואינם תורמים דבר. ואשר על כן גומלת בלבו ההחלטה להפסיק להעביר את תרומותיו אל הכהן. 'אני לא מממן בטלנים מכיס'. אך התורה מבטיחתו: 'חייך שתצטרך לבא אצלו, ואז בנסיבות פחות נחמדות כבר תלמד היטב עד כמה הוא מועיל לך].

רבי משה פיינשטיין זצ"ל בספרו "דרש משה" ביאר על דרך המוסר - כשהאדם חוטא ושב בתשובה כהמצורע שנתרפא, הוא צריך לידע שעליו לבוא אל הכהן ללמוד איך להתנהג מעתה: אבל אף על הכהן מוטלת החובה שלא להמתין עד שיבוא הטמא, אלא 'ויצא הכהן' - כדי ללמדו איך להתנהג. והרבה פעמים הוא מפני תקנת השבים הצריכים שיבואו אליהם, כאשר אינם מתעוררים בעצמם לשוב בתשובה, וכן צריך המשפיע והרב לעשות.

"ויצא הכהן אל מחוץ למחנה" (י"ד - ג)

יש להבין, מה הענין שהכהן היה צריך להטריח עצמו לצאת אל הצרוע אל מחוץ למחנה. מתרץ בעל ה"שפתי כהן", יש לומר, לפי שכאשר נטמא ע"י הכהן ונשתלח חוץ לג' מחנות ועבר בכל המחנות וקרא בקול גדול טמא טמא יקרא, שלא יתקרבו אליו כי הוא מצורע, והתבזה בפני הכל, עתה שעשה תשובה אחר שקיבל ענשו ועסק שם מחוץ למחנה בלימוד התורה נתן לו הקב"ה כבוד תחת שהיה בזוי, ואיזה כבוד נתן לו, שיצא הכהן אליו, ומי שרואה את הכהן יוצא, יוצא גם כן עימו כדי ללוותו, וגם ללמוד כיצד מטהרים את המצורע, וגם אחיו הכהנים היו הולכים עימו והכל מדברים ביניהם ונעשה פירסום שהכהן הולך לראות פלוני שנתרפא, והיה לו בזה כבוד גדול שהכהן הזקן וכל העם אשר איתו הגיעו אליו כדי לטהרו כדי שיוכל להיכנס למחנה.

"והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע" (י"ד - ג)

לכאורה, היה צריך להיות כתוב "והנה נרפא הצרוע מנגע הצרעת", ולא נרפא נגע הצרעת מן הצרוע? מתרץ רבי שמואל די אוזידא בהקדמתו ל"מדרש שמואל" על מסכת אבות: בדרך הטבע, אין תרופה לצרעת, ורק על ידי שהצרוע חזר בתשובה, נרפא נגע הצרעת. א"כ, איך נרפא נגע הצרעת? התשובה היא

"מן הצרוע", בגלל מעשיו של האדם הצרוע שעשה תשובה! והרי כשאדם חוזר בתשובה מאהבה, אפילו הזדונות נהפכים לו לזכויות. וזהו שאומרת התורה, "והנה נרפא נגע הצרעת", כלומר הנגע עצמו, העבירה והזדון נהפכו לרפואה ולזכות, וכל זאת בזכות "הצרוע" שחזר בתשובה שלימה.

רבי אלכסנדר זושא אלישיבין זצ"ל בספרו **"אלף המגן"**, מתרץ במשל למה הדבר דומה. כאותו רופא שמכפיל ומשלש את מינון התרופה שרשם לחולה, ועדיין אינו רואה שיפור. עד שמבין שהלה אינו משנה מהרגליו הרעים. הוא ממשיך לזהם את פצעיו, ולאכול מאכלים המזיקים לבריאותו, ולהיחשף לחיידקים ולמחלות מידבקות. ומה יועיל כל מינון שהוא. זהו 'והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע', ראשית עליך להיפטר מן הנגע. שכאשר הצרוע ישתף פעולה ברפואתו, יעשה את חלקו ויתרחק מהרע ומהחטאים שגרמו לנגעו, אז יועיל התהליך ויתרפא.

"וציה הכהן ולקח למטהר" (י"ד - ד)

לשון הכתוב "ולקח למטהר" 'מטהר' בבנין התפעל, ולכאורה היה צריך להיות כתוב "נטהר" בבנין נפעל, שהרי המצורע עצמו נטהר. אומר ה"משך חכמה", ללמדך, שאת פעולת המטהר מפעיל המצורע בעצמו, ע"י שמתפעל ומיטיב דרכיו, ואז סר הנגע מעליו.

שאלה נוספת על לשון זו שאל רבי זלמן סורוצקין זצ"ל בספרו **"אזוניים לתורה"**, מלשון הפסוק משמע שהכהן לוקח עבור המטהר, והקשה, מדוע המצורע עצמו אינו לוקח את הציפורים, מדוע צריך שהכהן יקח עבורו, וביאר, על פי הפסוק במשלי [א' - י"ז] 'כי חינו מזורה הרשת בעיני כל בעל כנף', שדרשו בו [סוטה ל"ח:] כי אפילו ציפורים מכירות בצרי עין. שכן צר העין פורש רשת ללכוד ציפורים, אך אינם באות אליו כי הם מרגישות בורעים שהניח כי אין דעתו נוחה שהם יאכלו הימנו. ובמהרש"א [חידושי אגדות ד"ה שאפילו] מבאר בפשטות, כי כיון שאיש קמץ הוא, הוא מניח פחות זרעים מן הצורך לכן הציפורים אינן באים אל רשתו, כי הם מבינות שאין כאן נדיבות הלב של מאן שהוא שדואג להם אלא שפרשו להם מכמורת. לכן מצורע זה, שאמרו בו חז"ל שלקה בצרעת משום צרות העין שבו [ע"י ערכין ט"ז:], אם השליחות להביא ציפורים תהיה מוטלת עליו, לא יעלה הדבר בידו, כי העופות יישטמו ממנו, מפני צרות עינו. לכן אמרה תורה "ולקח למיטהר", שהכהן ישלח איש אחר שיתפוס ציפורים.

"וציה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות" (י"ד - ד)

לפי שהנגעים באים על לשון הרע שהוא מעשה פטפטי דברים, לפיכך הוזקקו לטהרתו צפרים שמפטטים תמיד בצפצוף קול. [רש"י]

מדוע היה צריך להביא שתי ציפורים ומדוע לא מספיק בציפור אחת? כתוב **בזוהר הקדוש** [ח"ג מ"ו - ב], שהמצורע מביא ביום טהרתו שתי ציפורים, כי כמו שיש בידו עוון שדיבר לא טוב על רעהו, כך גם יש בידו עוון על הדברים הטובים שיכול היה לומר לחבירו ולחזק אותו, אך הוא נמנע מלאומרם.

ה"בן איש חי" שואל שאלה נוספת, מה הסיבה שאחת נשחטת ואחת נשארת בחיים? ומתרץ את שתי הקושיות על פי מה שכתוב בירושלמי, שר' שמעון בר יוחאי אומר, בתחילה חשבתי שיותר טוב אם היה לאדם שתי פיות, פה אחד בשביל לימוד תורה ופה אחד בשביל צרכי העולם הזה, כי אין ראוי שהכלי שמשמששים בו קודש, ישתמשו בו גם לדברי חול. אבל אחרי שראיתי כמה

רבים הם מספרי לשון הרע, אמרתי יפה עשה הקב"ה שברא לאדם פה אחד ולשון אחת, שהרי עכשיו בלשון אחת כל כך מדברים רע, ואם היו לו שתי פיות איך היה העולם מתקיים. והנה, ציפור רומזת ללשון, כמו שאומר רש"י הוא דיבר לשון הרע ולכן יביא ציפור שעושה מעשה פטיט, מפטפטת. לכן, תחילה יביא שתי ציפורים חיות טהורות, לרמוז שהיה ראוי שיהיה לאדם שתי לשונות, אחת לקודש ואחת לחול, אבל מפני שראה הקב"ה שחטאי הלשון רבים הם, לא ברא לו אלא לשון אחת, ולכן תחילה יביא שתי ציפורים כמו שהיה ראוי להיות, שתי לשונות, ולכן את אותה ציפור המסמלת דברים בטלים יש לשחוט אל כלי חרס ובו מים חיים, כלומר, תורה, כדי שמכאן ואילך ידבר אך ורק דברי תורה. ואחת שישלח על פני השדה ולא יעשה בה שום דבר, כנגד מה שביטל לשון אחת מהן.

רבי שלמה גנצפריד בספרו **"אפריון"** מתרץ תירוץ נוסף בהקדם מה שיש לשאול שאלה שלישית, מדוע נשלחת הציפור החיה דווקא על פני השדה ולא נשלחת לים או למדבר? ומתרץ, הגמ' בחולין [פ"ט.] אומרת, מאי דכתיב [תהלים נ"ח - ב] האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם", מה אומנותו של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאילם (שלא ידבר הרבה). יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר "צדק תדברון", בדברי תורה אדם צריך וחייב לעסוק ולדבר. דברי הגמ' מאירים לנו את ענין שתי הציפורים אשר המצורע חייב להביא ביום טהרתו. טעם הבאת הקרבנות, אומרים המפרשים, הוא כדי שייתן המקריב אל ליבו כי הוא עצמו היה אמור לעבור את הדברים האלו שנעשים עם הקרבן, כגון שחיטה שריפה וכדומה, רק הקב"ה ברוב רחמיו נתן לו את האפשרות להביא או עוף שיהיו במקומו. לכן, אם היו מביאים ציפור אחת ושוחטים אותה, היה המצורע מגיע למסקנה שהדיבור הוא דבר גרוע ורע, והראה מעצם הציור לשחוט את הציפור הפטפטנית, וכתוצאה מכך היה בולם את פיו ועושה עצמו כאילם כל ימיו! אך האמת היא, שזו טעות, כיון שהאדם צריך לדבר דברי תורה, וכמו שהגמ' אומרת "צדק תדברון", וכן מצינו בגמ' [ערכין ט"ז:], אמר רבי חמא ב"ר חנינא - מה תקנתו של מספר לשון הרע אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה שנאמר [משלי ט"ו - ד] "מרפא לשון עץ חיים. כדי למנוע שגיאה זו, הוצרך המצורע להביא ביום טהרתו שתי ציפורים, את הציפור האחת ישחטו כדי להורות לו שישנם דיבורים שצריך להימנע מהם - כגון לשון הרע. אך את הציפור השנייה ישאירו בחיים, כדי לרמוז לו שיש דיבור שמביא חיים והוא לימוד התורה. גם המצווה לשלוח את הציפור החיה, שרומזת על לימוד התורה, דווקא על פני השדה, יש בה כדי לרמוז למצורע, כיון שעדיין יכול המצורע לטעות ולחשוב שאין הבדל בין לימוד תורה מתוך צער ודוחק, בין לימוד מתוך הרווחה, אך בגמ' בעירובין [כ"א:] מובא, דרש רבא, כתוב בשיר השירים [ז' - י"ב] "נצא השדה נלינה בכפרים", בא ואראך תלמידי חכמים שעוסקים בתורה מתוך הדחק. שליחת הציפור על פני השדה דווקא, באה לרמוז על מעלת הלומדים והעוסקים בתורה מתוך הדחק.

ה"כלי יקר" מבאר, המצורע מביא שתי ציפורים, כי לאדם יש שני מיני דיבור - אחד שהוא דיבור אסור והאחד דיבור שהוא מצווה עליו. הדיבור האסור, כגון לשון הרע, מסומל על ידי הציפור שמפטטת ללא הרף, ושוחטים אותה על כלי חרס על מים חיים, להודיעך שאם המצורע הוא עם הארץ יש לו דין כלי חרס שאין לו תקנה כי אם בשבירה. ואם תלמיד חכם הוא, יעסוק בתורה

שנמשלה למים חיים, לכך נאמר 'על מים חיים'. ומטעם זה נאמר חמש פעמים 'זאת תורה' בענין המצורע - לומר לך שהעוסק בחמשה חומשי תורה ניצול מן הצרעת הבאה על לשון הרע.

ואת הצפור החיה - הצפור החיה מרמזת להתעסקות ודיבור בתורה ותפילה המרוממים את האדם כארז, אך גם לזה צריך לצרף את שני תולעת ואוזב המורים על ההכנעה והשפלות, להורות שגם כשמתעסק בדברי תורה, יהיה לו לב נשבר ונדכה.

הרב מפוניבז' ישיב פעם באחד הדינרים בארה"ב, ודיברו שם רק באנגלית, שפה שלא הכיר. התיישב לידו אחד מן העשירים, ושאל את הרב האם הוא כבר למד מעט אנגלית? ענה הרב, כן, חצי שפה אני כבר יודע, לשתוק אני יודע, גם באנגלית.

בעת שרצו המתחדשים להרוס את עיקרי הדת רח"ל, האדמו"ר מוהר"י אבד"ק בעלזא, כינס אסיפה כללית בלבוב עם כמה מאות גדולי ישראל, וצעק ככרוכי בקול להבת אש. יחד איתם היה אחד מגדולי וצדיקי הדור שישב ושתק, אמר לו הרה"ק מבעלזא: הלא כתיב 'עת לחשות ועת לדבר' וכעת הגיע העת לדבר ולא לחשות, ולמה אתם מוחשים ??

ופירש מה שקשה בענין הציפורים שהיה המצורע מביא, אחת נשחטה ואחת נשארה חיה. והקשה - בשלמא הציפור השחטה באה לרמוז לו שכמו שהאוזב בא לכפר על שפטפט ודיבר דברים אשר לא כדת, כדכתב רש"י ז"ל שהנגעים באים על לשון הרע שהוא מעלה פטפוט דברים, לפיכך הוזקקו לטהרתו צפורים שמפטפטין תמיד בצפצוף קול, כך הציפור השחטה מרמזת לו שכמו שהציפור השחטה אינה יכולה לדבר - כמו כן היה לו לשתוק ולא לדבר לשון הרע. מושא"כ הציפור החיה - למה בא, הלא הוא בא כעת לתקן עוונותיו ואין קטגור נעשה סנוגר? ותירץ, כשם שהציפור השחטה הייתה באה לכפר על שדיבר במקום ששתיקתו היתה יפה מדיבורו, כמו"כ הציפור החיה באה לרמוז לו לשוב על מה ששתק במקום שדיבורו היה יפה משתיקתו, כגון במקום שהפושעים רוצים להרוס ח"ו דת יהודית ...

"ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות" (י"ד - ד)

צפור בגימטריה "שלום", לרמוז לו לבעל לשון הרע, שחטאו לא יכופר עד שלא יתקן מה שקלקל ברכילותו, הפריד בין אחים, בין משפחות, בין איש לאשתו, עליו להחזיר את השלום על כנו.

"ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות" (י"ד - ד)

לפי שהנגעים באים על לשון הרע שהוא מעשה פטפוט דברים, לפיכך הוזקקו לטהרתו צפרים שמפטפטין תמיד בצפצוף קול. [רש"י]

בספר "תוספת ברכה" שואל, הרי ישנם קרבנות נוספים שמביאים ציפורים או תורים או בני יונה, כמו "זב וזבה", ומדוע רש"י מביא את הטעם שמביאים ציפורים דווקא כאן מפני שמפטפטות? ותירץ, בכל הקרבנות לא מצאנו שהיו מביאים לקרבן שני מיני בעלי חיים ביחד, לדוגמא, בקרבן של בהמה, מן הבקר או מן הצאן, ובקרבן של עופות, תורים או בני יונה, ורק במצורע הקרבן הוא שני מיני בעלי חיים, בהמות ועופות, שלושה כבשים ושתי ציפורים. ולכאורה כיון שמביא שלושה כבשים שהם חשובים ויקרים יותר, לשם מה דרושות עוד

ציפורים? ועל זה כתב רש"י, "לפיכך הוזקקו לטהרתו ציפורים שמפטפטין תמיד", שזהו הטעם להבאתן.

שאלו את רבי חיים קניבסקי זצ"ל הדמיון לפטפוט ציפורים היה מובן אם צרעת היתה באה על דיבור דברים בטלים, אבל מה הקשר בין פטפוט הציפורים ללשון הרע? השיב רבי חיים, ללמדנו שכאשר מדברים דברים בטלים, ודאי שידברו גם לשון הרע, כי ברוב דברים לא יחדל פשע' [משלי י' - י"ט]. (מאחורי הפרגוד)

"ולקח למטהר שתי צפרים וכו' ועץ ארז ושני תולעת ואוזב" (י"ד - ד)

מדוע צריכים להביא ארבע מינים דווקא? אומר הבן איש חי בספרו "אדרת אליהו", יש ארבע כיתות שאינו מקבלות פני שכינה [סוטה מ"ב:], ר"ת חש"מ"ל - חנפנים, שקרנים, מספרי לשון הרע, ליצנים. המשותף לכל הכיתות הללו, שהן חוטאות בעוון הלשון. כנגד אותן ארבע שחוטאות בעוון הלשון, אומרים למצורע שביא ארבע מינים, כדי שיזכור שיש ארבע כיתות שלא מקבלות פני שכינה, ומכאן ולהבא יזהר ביותר.

"ועץ ארז ושני תולעת ואוזב" (י"ד - ד)

ישפיל עצמו מגאווותו כתולעת וכאוזב. [רש"י]

אומר רבי פנחס מקוריץ, לכל עבירה נדרשת איזה מעשה, תנועת יד או רגל, תנופת ראש או עקימת שפתיים, מלבד הגאווה, מספיק ששוכב על מיטתו חושב אין כמוני! אני כאחד הגדולים והטובים, מי ידמה לי ???

רבי נפתלי מברשד היה אומר, בעולם הבא אוכל להצטדק ולמצוא תירוץ על כל החטאים, חוץ מחטא הגאווה. כשישאלו אותי בבית דין של מעלה, עסקת בתורה? אענה: לצערי הייתי עם הארץ, לא ידעתי ללמוד. האם לכל הפחות עסקת בעבודה, בתעניות ובסיגופים? אענה, הייתי חלש, כוחותי לא עמדו לי. האם נתת כסף לצדקה? אענה, לצערי לא היה ביכולתי, הייתי עני ואביון. א"כ, ישאלו אותי, עם הארץ היית, כח לא היה לך וגם כסף לא היה לך, במה התנשאת? מדוע היית בעל גאווה? ועל זה לא תהיה לי כל תשובה.

הגמ' בברכות [מ"ג:] אומרת, פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של האדם. אומר האדמו"ר מקוידניוב, פסיעה אחת מ"גסות הרוח", נוטלת חמש מאות חלקים מכח הראיה של האדם. בעל גאווה אינו רואה כלום, לא את עצמו ולא את הזולת.

רבי לוי יצחק מברדיצ'וב היה אומר: אלמלא שכתוב בחז"ל על גאווה, אי אפשר היה להאמין, שבן אדם, קרוץ מחומר, עפר ואפר, רימה ותולעה, חרס הנשבר, היום חי ומחר מת, יוכל להתגאות.

"ועץ ארז ושני תולעת ואוזב" (י"ד - ד)

ישפיל עצמו מגאווותו כתולעת וכאוזב. [רש"י]

שואל ה"חידושי הרי"ם", מובן ש"תולעת ואוזב" מסמלים שפלה וענווה, אך "עץ ארז", אדרבה, מסמל גדולה וגאווה? ומתיר, יש מקרים שבהם צריך האדם להנהיג עצמו בגדולה, ואז הענווה והשפלות פסולות הן, וכמו שכתוב בדברי הימים ב' [י"ז - י"ח] "ויגבה לבו בדרכי ה'". ולפיכך, אם אמנם הגיע האדם למצב זה, והשפיל עצמו מגאווותו כתולעת וכאוזב במקום שלא ראוי לנהוג כן, כי אז עליו לשוב ולהגביה עצמו כ"ארז".

דבר נוסף אמר ה"חידושי הרי"ם", למרות שמביאים עץ ארז בכדי להראות שהגבוה שנתגאה ישפיל את עצמו כאזוב, מכל מקום שורפים את שניהם - הארז והאזוב, לרמוז שאסור לאדם שתכנס בו הרגשה של חשיבות מזה שהוא משפיל את עצמו.

רבי יצחק בלאזר כותב בספרו "תורה אור", הנה, עץ ארז רומז לגאווה וגסות רוח, אך מאידך, מצאנו שעץ הארז מסמל את הצדיק, וכמו שנאמר בתהילים [צ"ב - י"ג] "צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה". אבל, רבים טוענים וסוברים ש"ענוה" היא רגש נחיתות, להרגיש שפל ובזוי, אבל לאמיתו של דבר אין זו ענוה כלל, העניו האמיתי יודע ומכיר מעלותיו, וכפי ידיעת מעלותיו כן גודל שאיפותיו, לעלות ולהתעלות, אלא שעם כל זאת משפיל עצמו, כי יודע ש"ה' יתן חכמה", ואדרבה, תמיד הוא חי בשפלות ובהכנעה מחמת קוצר השגתו, ומחמת גודל חובו הודאתו לה' על שחננו ונתן לו את הכלים והאמצעים לעלות ולהתעלות. והנה, טבע הארז לגדול כלפי מעלה, ולעומתו טבע התמר שאף הוא גדל כלפי מעלה, מ"מ ראשו וענפיו כפופים ומוטים כלפי מטה, וזה ביאור הפסוק שהשווה את הצדיק לתמר ולארז: אמנם הצדיק עולה ומתעלה כלפי מעלה, אך עם כל זאת מטה ראשו כלפי מטה בענוה ובשפלות רוח.

"את הציפור החיה יקה אותה ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב וטבל אותם ואת הציפור החיה בדם הציפור השחווטה על המים החיים" (י"ד - ו)
כל הפסוקים שבפרשה זו (כמובן, מלבד הראשון לציווי), מתחילים באות ו' המחבר כל פסוק אל שלפניו, חוץ מפסוק זה שמדבר על שחיטת הציפור האחת, שאינו מתחיל ב' החיבור. מסביר רבי זלמן סורוצקין בספרו "אוזניים לתורה", שיש כאן רמז, שלא תראה הציפור החיה בשחיטת חברתה, חוץ ממה שיש בזה משום צער בעלי חיים, כמבואר בשו"ע [זורה דעה סימן ל"ו], צמקה הריאה כולה, אם מחמת בני אדם שהפחידוהו, כגון ששחטו אחרת לפניה, טריפה. ובפתחי תשובה כתב שם, שהוא הדין בעופות, וכאן נאמר "שתי ציפורים חיות", ודרשו חז"ל [חולין ק"מ]. ולא טרפות. לכן נאמר "את הציפור החיה" בלי ו' החיבור, שלא תיעשה טריפה מתוך ראיית שחיטת חברתה.

"וטבל אותם ואת הציפור החיה בדם הציפור השחווטה על המים החיים והזה על המטהר מן הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח את הצפור החיה על פני השדה" (י"ד - ו)
הגמרא בקידושין [נ"ז:] אומרת שציפור המשתלחת מותרת באכילה שהרי אמרה תורה "ושלח את הצפור" ולא שייך שהתורה תתיר לשלח ציפור ויצא מזה תקלה.

רבי משה אהרן שטרן, המשגיח דיישבת קמניץ אומר סיבה נוספת מדוע צריך להתיר את הציפור לאכילה, כי היה מקום לומר שהיא אסורה, כיון שרחצה בדם חברתה, והרוחץ בדם חבירו, צריך פסוק מיוחד בתורה כדי להגיד לו שמותר לו להסתובב ברחובות...

"וצוה הכהן ולקח למטהר וכו' ועץ ארז ושני תולעת ואזוב" (י"ד - ז)

כעין זה מצינו בפרה אדומה: "ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת" [במדבר י"ט - ו]. אך לכאורה בפרה אדומה כתוב קודם אזוב ואח"כ שני תולעת, ואילו במצורע קודם כתוב שני תולעת ואח"כ אזוב? עוד יש להקשות מדוע במצורע כתוב "אזוב" בכתוב חסר, ואילו בפרה אדומה כתוב "אזוב" בכתוב מלא.

מתרץ הרב יוסף חיים ברון בפרשת פרה העוסקת בטומאת מת, רומזת התורה על סוף כל האדם, בתחילה הוא זקוף כארז, לעת זקנה הוא כפוף כאזוב, ולבסוף הוא בקבר והרי הוא רימה ותולעה. לעומת זאת בפרשת מצורע, רומזת התורה למצבו של המצורע, בתחילה הוא גאה וזקוף כארז, אחר כך בהיותו מצורע הוא חשוב כמות [רש"י, י"ב - י"ב] ואם כן הרי הוא כתולעת, ולבסוף כששב בתשובה ונטהר הרי הוא נמוך ושפל באזוב.

והנה הגמ' במגילה [ט"ז:] מבארת לגבי ו' של וזיתא, כי האות ו' מורה על זקיפות, ונראה מסיבה זו במצורע כתוב אזוב בכתוב חסר. מפני שהאזוב מורה על שפלות הנפש הנדרשת מן המיטהר, ולכן אין מקום לאות ו' המורה על זקיפות, אולם בפרה אדומה לא נדרשת שיפלות, ולכן שם מופיע אזוב בכתוב מלא.

"וכבש המטהר את בגדיו וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר" (י"ד - ח)

טהרתו של המצורע תלויה בשלושה דברים: כיבוס הבגדים, גילוח השער וטבילה במקווה. אומר ה"בן איש חי", כל אחד משלושת הדברים בא ללמד את האדם כדי שיתקן את דרכיו ולא יחטא כלפי הזולת, ובכך יסיר מעליו את נגע הצרעת. הטהרה הראשונה **"וכבש המטהר את בגדיו"**, כאשר דבק רפש וטיט בבגד, הכיבוס הראשוני מסיר את הלכלוך הגס, אבל הכתם נשאר. רק לאחר כמה כביסות, הכתם נעלם. וכך גם עם החטאים, עבירות חמורות המזהמות את הנפש, נטהרים מהם מיד בוידוי הראשון, כי על אלו יתחרט האדם חרטה גמורה ואמיתית, ויקבל עליו קבלה גמורה בלב שלם שלא לעשותן עוד. אך עבירות קלות שהאדם דש בעקביו, אין החרטה בהן גמורה ושלומה, וגם אין קבלתו בהם לעזובן בלב שלם, ולכן עד שיטהר לגמרי, צריך לטרוח הרבה, בדומה לכתמים שבבגד שקשה להסירם.

הטהרה השנייה **"וגלח את כל שערו"**, בירושלמי מובא מעשה בכהן אחד, שהיה עני ביותר, ורצה ללכת למדינת הים בשביל הפרנסה. ואמר לאשתו: אין לי דבר להניח לך, אבל אלמדך את חכמתי, והיה מלמד אותה מראות נגעים. אמר לה: דעי, כל שיערה צומחת מגומא אחת, ואם היו שתי שערות יוצאות מגומא אחת, לא היה האדם יכול להתקיים והיה מת. כל גומא משקה ומפרנסת רק שיערה אחת. אמרה לו, ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר. אם לכל אדם יש אלפי שערות בראשו, וכל שיערה יונק מגומא נפרדת, וכל גומא מפרנסת את השערה שלה, ולך הקב"ה לא יכול לדאוג כאן, רק בחו"ל? אדם צריך לגלח את שערותיו, כדי שיווכח כי לכל שיערה יש גומא משלה, כך יחדל לקנא באחרים, שהרי אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו אפילו כמלוא נימא [וימא ל"ה:], כמו שיערה שאינה נכנסת לגומת חברתה.

הטהרה השלישית **"ורחץ במים וטהר"**, מים מסמלים ענווה, שכן הם תמיד יורדים ממקום גבוה למקום נמוך [תענית ז:]. אלו שלושה דברים שאדם צריך לעשות על מנת להיטהר מצרעתו שבאה לו על חטא שחטא לזולתו ודיבר עליו לשון הרע.

"ורחץ במים" (י"ד - ח)

רמז למקווה שצריכה ארבעים סאה. "ורחץ במים" - מים - מי-מ' (ארבעים).

"ואחר יבוא אל המחנה וישב מחוץ לאהל שבעת ימים" (י"ד - ט)

שואל רבי שמעלקא מניקלשבורג, הרי כבר הותר לו לבוא אל המחנה, מדוע צריך עוד לשבת מחוץ לאהל? ומתוך, כי צרעת באה על חטא של גסות הרוח, והגמ' בכבא בתרא [צ"ח] אומרת, אדם שהוא בעל גאווה, אפילו על אנשי ביתו

הוא לא מקובל. א"כ, חטא הצרוע הזה בגסות רוחו גם נגד בני ביתו, ואולי עוד ביתר עוז נגדם. לכן ענשו, שאף אחר שנטהר לבוא אל המחנה, יישאר עוד מחוץ לאהל.

"והיה ביום השביעי יגלח את כל שעריו את ראשו ואת זקנו ואת גבת עיניו" (י"ד - ט)

שואל ה"בלי יקר", מפני מה נצטוו לגלח שלושת איברים אלו? ומתרץ התורה פרטה שלושה איברים אלה, כי הם קרובים לשלוש עבירות עיקריות אשר עליהם הנגעים באים. יגלח שער ראשו, לכפר על גסות הרוח, על הרצון להיות ראש לכל דבר. זקנו, השערות סביב הפה יגלח, לכפר על הפה המדבר לשון הרע. ואת גבות עיניו, לכפר על צרות העין.

ובספר "רחובות הנהר" [להגדירו טאנענבוים זצ"ל] דקדק, כיון שכתוב שיגלח את כל שעריו, אם כן למה נאמר "את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו". וכתב לבאר, הכתוב הקפיד בהתגלחת השניה שיהיה דווקא באופן זה, בתחילה יגלח את הראש, ואחר כך יגלח את הזקן ואחר כך גבות עיניו, ולא יקדים הזקן להראש, וכן השאר, משא"כ בשאר המקומות זולת אלה השלשה וכו', שם אין קפידה איזה יקדים.

בעל ה"בן איש חי" מבאר ביאור נפלא שבתוכו מוסר השכל גדול מדוע נצטוו המצורע לשם טהרתו לגלח את כל שעריו מה שלא מצונו אצל נטמאים אחרים שהוצרכו לטהר עצמם? אלא, מובא בחז"ל, נגע הצרעת בא על האדם בעוון לשון הרע שמדבר האדם על חבריו. ומדוע פותח האדם את פיו לדבר רעה על חבריו? כי חושב שחבירו עשה לו רע, פגע בו, לקח ממנו, ויש לו תרעומת עליו. אך אם האדם היה מתבונן לרגע כפי שיהודי מאמין צריך להתבונן, הוא היה מבין, שהאדם הפוגע בו, כלל לא פגע בו ברצונו. הוא רק היה שליח מאת ה'. איננו מבינים חשבונות שמים מדוע זה דווקא היה צריך להגיע על ידו. אך כך זה נקבע מלמעלה. ולפעמים, אף נראה לאדם שחבירו לקח ממנו, מנע ממנו איזה טובת הנאה, וכליבו הוא כועס ואינו רגוע, אבל כשמתבונן כפי יהודי היודע את לשון הנמרא שקיבלו חכמינו זכרונם לברכה מסיני (חולין ז ע"ב): "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה", כלומר כל דבר שנמצא בבריאה, הכל מכלל - וזהו כלל שאין לו יוצא מן הכלל - מושגח ע"י הרבש"ע, אין לו לאדם להתרעם, הרי זה לא הוא עשה לי, זה רבון כל העולמים עשה לי ...

לכן נצטוו המצורע לגלח את כל שעריו, בכדי ללמדו שכל דבר הקורה עמו, זה מאת הבורא יתברך בהשגחה פרטית ומיוחדת. איך הוא ילמד מכך? בואו ונראה: מתבונן בשערות ראשו, הוא יכול לחשוב: שהשערות כולם גדלים זה על זה, דוחפים זה את זה, לוקחים את מקומו של השני. אך האמת הוא, שלכל שיערה ושערה יש גומא מיוחדת שממנה היא יוצאת. לאדם שמתבונן מלמעלה, זה נראה שהשערות גונבות ולוקחות את מקומם האחד של השני, אך האמת הוא לא כן, זה רק נראה כך, לכל שיערה ושערה יש מקום מיוחד שנתן לו הבורא. מתי רואים זאת בבירור יותר, כשהאדם מגלח את שערותיו, הוא יכול להתבונן ולראות שלכל שיערה יש את הגומא שלה, אף אחד לא גונב ולוקח את מקומו של השני, ואף אינו רשאי לקחת את מקומו של השני. כדאיתא בילקוט שמעוני (איוב פרק ט'), א"ר אבא: "איוב בסערה חרף ובסערה השיבוהו", "בסערה חרף" - אמר לפניו: רבש"ע, שמא רוח סערה עברה לפניך ונתחלף לך בין איוב לאויב?! "ובסערה השיבוהו" - דכתיב: ויען ה' את איוב מן הסערה ויאמר: שוטה שבעולם, הרבה נימין בראתי בראשו של אדם וכל נימא ונימא

בראתי לה גומא בפני עצמה, כדי שלא יהיו שתי נימות יונקות בגומא אחת, שאלמלי כן מכחישות מאור עיניו של אדם. בין גומא לגומא לא נתחלף לי, בין איוב לאויב יתחלף לי?! א"כ, זהו הטהרה של בעל הלשון הרע - לגלח את כל שעריו ולהבחין בבירור כי אף אחד לא גונב ממך, אף אחד אינו יכול להרע לך, מה שנגזר עליך מלמעלה תקבל לטוב ולמוטב, ללא שום תרעומות ולשון הרע על דא ועל הא, כי הכל מאת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא! ...!

"וכבס את בגדיו ורחץ את בשרו במים וטהר" (י"ד - ט)

כתב הרמב"ם [פי"א מהלכות מקוואות ה"ה עד י"ב]: "דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן, ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו, והרי הן מכלל החוקים. וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא, שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים, אלא גזירת הכתוב היא, והדבר תלוי בכוונת הלב. ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל. ואעפ"כ רמז יש בדבר, כשם שהמכווין לבו לטהר, כיון שטבל טהור, ואף על פי שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכווין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור. הרי הוא אומר "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם". השם ברחמי הרבים מכל חטא עון ואשמה יטהרנו אמון".

"והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר ואותם לפני ה' פתח אוהל מועד" (י"ד - י"א)

בשער נקנור. [רש"י]

התורה נתנה למצורע רשות שלא ניתנה לשום טמא אחר, לעמוד ליד שער נקנור של העזרה ולהושיט את ידו ורגלו לתוך העזרה, כדי לתת על בהונותיו מדם האשם. מסביר זאת ה"מעיינה של תורה", משום שכבר חזר בתשובה וטיהר עצמו מחטאיו, פתחו לו אפוא פתח חדש, מקום המיוחד לבעלי תשובה, כדברי חז"ל, שהקב"ה חותר חתירה תחת כסא הכבוד לקבל שבים.

"ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת" (י"ד - י"ג)

הגמ' בסנהדרין [מ"ג]: אומרת, כל הזובח את יצרו ומתוודה עליו, כאילו כיבדו להקב"ה בשני עולמים. אומר רבי שמחה זיסל מקלם, אבל להיות שוחט, צריכים לדעת סימני שחיטה, ואיך לשחוט ומה לשחוט...

"ונתן הכהן על תנוך און המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית" (י"ד - י"ד)

מה נשתנו תנוך ובוהן יד ורגל מכל איברים שבגופו של אדם. כתב בספר "משאת בנימין" (מצורע כח) להגאון רבי אליהו רייך זצ"ל, דומ"ץ טירנוי, לבאר על פי מה שאמרו חז"ל (כתובות ה:) מפני מה אצבעותיו של אדם משופות כיתידות, אלא 'שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, יניח אצבעותיו באזניו'. ועוד אמרו שם, 'מפני מה אוזן כולה קשה והאליה רכה, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, יכוף אליה לתוכה'. ולכן בטהרת המצורע ניתנים הדם והשמן על איברים אלו דווקא. כי חטא חמור עשה בשומעו את כל הדברים האסורים הללו. שאם יטען, 'מה היה בידי לעשות, הלא אני לא עשיתי דבר. הרכלנים הם אלו שבאו אצלי', אמרינן ליה הלא היתה לך עצה לכופף התנוך לתוך האוזן. ואם לא היה די בכך, היה לך לסתום את אוזנך עם בוהן ירך. ואם לא היה די לך אף בעצה זו,

היה עליך לתפוס את רגליך ולהסתלק מן המקום. ולא נכשלת בלשון הרע, אלא משום ש'אהבת כל דברי בלע לשון מרמה' (תהילים נב, ו).

החיד"א בספרו **"מדבר קדמות"** מבאר, יש חמשה מיני לשון הרע: א. בדבור פה לבד, ועל זה באים הציפורים המצפצפות. ב. שהולך ברגליו לדבר לשון הרע, כמו שאמר הכתוב 'הולך רכיל', לכן נותן על בוהן רגלו. ג. שמקבל לשון הרע על ידי שמיעת האוזן, לכן נותן על תנוך אוזנו. ד. רואה מספר לשון הרע ובידו למחות ואינו מוחה כאבנר, לכן נותן על בוהן ידו. ולפי שכל אלו - גורמים לשפיכת דמים, נותן דם. ה. לשון הרע על ידי שפת חלקות כדכתיב 'רכו דבריו משמן', ובצנעה כיציקת שמן שאינו נשמע, לכן נותן שמן. ומספר בטובת חברו - שמתוך שבחו בא לידי גנותו, לכן עץ ארז שמגביהו ומזה - שמשפילו כאזוב. ועל דרך זו אפשר לרמוז, שכתב בעל הטורים דכתיב 'תורת הצרעת' - חמש פעמים, כנגד חמשה חומשי תורה, לומר שמספר לשון הרע כאילו עובר על חמשה חומשי תורה, ולפי מה שביארנו, אפשר דכתיב חמש פעמים תורת הצרעת כנגד חמשה מיני לשון הרע הנזכרים לעיל.

"וזהו מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה'" (י"ד - ט"ז)

כותב ה"חפץ חיים" [שמירת הלשון ח"ב פ"ה], כל עבירה שאדם עושה, השפעתה לרעה, כידוע, גם למעלה בעולמות העליונים. אבל יש שקלקולו מגיע ממש עד המקום הקדוש והנורא, כנגד בית קודש הקדשים של מעלה. במצורע הדין הוא **"וזהו מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה'"**, ואמרו בתורת כהנים שהוא **"כנגד בית קודש הקדשים"**, כי כפי הקלקול שגרם האדם בחטאו, כך צריך להיות התיקון בעת הכפרה, וכיון שקלקל למעלה בקודש הקדשים, צריכה הזאת הדם להיות אף היא באותו מקום. עצם דבר זה צריך לזעזע את האדם, כאשר יעלה על ליבו עד היכן הוא הקלקל בעוון אחד שחטא. זאת ועוד, הכהן הגדול כשנכנס פעם אחת בשנה לקודש הקדשים, עבודתו הראשונה, עוד לפני קבלת הדם וזריקתו, היתה הקטרת הקטורת, והגמ' ביומא [מ"ד] אומרת, שזה בא לכפר על חטא הלשון. א"כ, ראה מה גודל קלקולו של הלשון, שהאיש המקודש ביותר מכלל ישראל, בהיכנסו אחת בשנה למקום המקודש ביותר, עליו לכפר ראשית כל על עוון לשון הרע, לפני הקטרת הקטורת, ורק אחר כך הזאת דם הפר, ואם לא עשה כן חייב מיתה. הרי לך, שעוון זה מעכב את כל הכפרה של עבודת הכהן לפני ולפנים.

"יתן הכהן על תנוך אוזן המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית על דם האשם" (י"ד - י"ז)

למה על מקומות אלו דווקא. כתב בספר **"משאת בנימין"** לרבי אליהו רייך זצ"ל, דומ"ץ טירנוי, הפגם הראשון שבגינו קיבל את הצרעת הוא מה ששמע לשון הרע. לכן יזה שמן על אוזנו. ואם יטען מה היה בידי לעשות, הלא אני לא הלכתי לשמוע לשון הרע, אלא הרכלנים באו אצלי. לכך מזה גם על בוהן ידו שהרי היה עליו לסתום את אוזנו עם הבוהן. ואם יטען שלא היה יכול לעשות כן פן יהיה לבזו, לכך אמרה תורה לתת שמן גם על בוהן רגלו, לרמוז שהיה לו לתפוס את רגליו ולהסתלק מהמקום.

"וכיפר עליו הכהן וטהר" (י"ד - כ)

פסוק זה מדבר במצורע עשיר, ואילו במצורע עני נאמר סתם **"וכיפר הכהן"**, בלי **"וטהר"**, מבאר בספר **"וידבר משה"** הטעם לזה הוא שכן העני לעולם אינו

נטהר. בהיותו מצורע הרי **"מצורע חשוב כמת"**, ומשנתרפא הוא נשאר עני, ו"עני חשוב כמת".

"ואם דל הוא ואין ידו משגת" (י"ד - כ"א)

הגמ' ביומא [מ"א]: אומרת, עשיר שהביא קרבן עני יצא, חוץ ממצורע שלא יצא, שכתוב **"זאת"**. מסביר ה"אור שמח" את ההבדל, הגמ' בערכין [ט"ז]: אומרת, שהנגעים באים על צרות העין. הרי המצורע נענש על זה שהיה צר עין, ושלחו אותו מחוץ למחנה ונשאר לבד. ובכל זאת נשאר בקמצנותו ואינו מביא קרבן עשיר אלא כעני, כפרתו אינה שווה ואינה מתקבלת. הסבר נוסף, לעשיר יש חובות אחרים ושונים משל העני שאין לו, למשל, עשיר גדול הנותן צדקה סכום גדול יותר מאשר הסובבים אותו, אלא שיחסית להונו הוא נתן מעט, הרי מודדים אותו ביחס לאפשרויות שלו ולא ביחס לסובבים אותו. כן הדבר באדם שהוא בעל כשרון שסיים מסכת מספר פעמים, בשעה שאחרים לא סיימו אפילו פעם אחת, הוא לא נמדד ביחס לאחרים, אלא ביחס ליכולות של עצמו. וכן כותב ה"חפץ חיים", ישנם אנשים שלומדים ומתפללים, וחושבים בנפשם כי אף לא עשו חובתם כראוי, אבל אחרים אפילו למדרגתם זו אינם מגיעים. אבל נעלם מהם, כי הם עשירים בדעת, והאחרים עניים בדעת. דל שאין ידו משגת, מספיק לו קרבן עני, אבל עשיר שהביא קרבן עני, לא יצא ידי חובתו. וכך היא המידה בקיום מצוות התורה, על תלמיד חכם לקיים את המצוות בדייקנות ובהירות רבה.

רבי אייזל חריף זצ"ל אמר פעם לעשיר מופלג שהתנהג בצרות עין גם לעצמו וגם לאחרים, שבראותו את התנהגותו מובן לו מאמר הגמרא [קידושין מ"ח:], **"שהמקדש את האשה על מנת שאני עשיר ונמצא עני או עני ונמצא עשיר, אינה מקודשת"**. לכאורה צריך להבין, הניחא עשיר ונמצא עני, מובן שהקידושין היו בטעות, כי היא רצתה בעל עשיר ולא עני, אולם אם הוא אמר שהוא עני ונמצא לבסוף עשיר, מה מפריע לאשה אם יהיה לה בעל עשיר, ומדוע בטלים הקידושין?

אלא, עני ונמצא עשיר, בוודאי מדובר בכזה שמחמת קמצנותו המופלגת הוא חי ומתנהג כמו עני מרוד גם לעצמו, והוא חס על כל פרוטה היוצאת מכיסו. לומדים מהגמרא שמוטב לה לאשה להינשא לעני באמת, מאשר לאדם עשיר המתנהג כעני.

"ואם דל הוא ואין ידו משגת" (י"ד - כ"א)

ידוע הדיוק, מדוע כפל הלשון, הרי אם דל הוא ודאי שאין ידו משגת? מפרש ה"אבן עזרא", למילה דל יש שתי משמעויות, דל בגוף, כמו דלות ורעות אצל פרעה, ודל, עני. וכאן הכוונה שלא דל בגוף, אלא **"ואין ידו משגת"**.

בספר **"ליקוטי יהושע"** מפרש בדרך צחות. ישנם שני סוגי "דלים", יש דל שידו משגת, הוא באמת אביון, אבל יש לו השגות, הוא מבין את מצבו, הוא מכלכל את צעדיו ביושר וביושרה. אנשים רואים כזה אדם, מלווים לו כספים, כי סומכים על יושרו והוא נחשב **"ידו משגת"**. אבל יש דל אחר, שאין ידו משגת, שגם הלוואה אינו יכול להשיג, אין לו אשראי, והוא נקרא **"ואין ידו משגת"**. לכן אמרו כאן **"ואם דל הוא ואין ידו משגת"**, אפילו בהלוואה, דינו להביא קרבן עני. יש שפירשו בדרך צחות, מדובר פה בשני אנשים. הראשון הוא באמת עני, והשני הוא עשיר קמצן שאין ידו משגת, שאין ביכולתו להושיט את ידו לכיסו מרוב קמצנותו.

"ונתן הכהן מן השמן אשר על כפו על תנוך אוזן המטהר הימנית ועל בוהן ידו הימנית וכו' על מקום דם האשם" (י"ד - כ"ח)

לגבי מצורע עני כתוב "על מקום דם האשם", ואילו במצורע עשיר כתוב "על דם האשם", מדוע? בשו"ת "בנין שלמה" מבאר בשם ר' יעקב ברי"ט על דרך הצחות. הלכה היא שאדם יכול להביא את קרבן האשם היום, ואילו את לוג השמן מכאן ועד עשרה ימים. ואמנם, בגמ' במנחות [ט"ז] מובא, שמצווה להביא בו ביום. ולכן, עשיר שאין לו בעיה כספית, ודאי מביא ביום הקרבת האשם גם את לוג השמן. ולכן, כשהכהן נותן את השמן, עדיין הדם קיים באותו מקום, לכן כתוב "על דם האשם". אבל מצורע עני, שאין בידו את האפשרות להביא גם את האשם וגם את השמן באותו יום, דרכו להביאו רק מאוחר יותר, כשדם האשם כבר לא על מקומו, לכן נאמר בו "על מקום דם האשם", ולא על דם האשם עצמו.

"והנותר מן השמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר לכפר עליו לפני ה'" (י"ד - כ"ט)

ה"משך חכמה" מדייק ושואל, מדוע בקרבן עשיר כתוב "וכיפר עליו", ואילו כאן אצל עני כתוב "לכפר עליו"? ומתריך, הגמ' אומרת, שנגעים באים על גסות הרוח. גסות הרוח נמצאת לרוב אצל העשירים, וכמו שהתורה אומרת [דברים ח' - י"ג - י"ד] "וכסף וזהב ירבה לך ורם לבבך". אבל מוס זה, כביכול, הוא טבעי שבא לו עקב עושרו, אבל עני שמתגאה, מאוס גם על הקב"ה וגם על הבריות, לכן כתוב "לכפר עליו", שאצלו הכפרה אף פעם לא נגמרת, כי ממשיך בגאוותו, ועדיין לא התכפר.

"וזאת תורת אשר בו נגע צרעת אשר לא תשיג ידו בטהרתו" (י"ד - ל"ב)

מדוע במצורע עשיר כתוב [לעיל פסוק ב'] "וזאת תהיה תורת המצורע", ואילו במצורע עני כתוב "וזאת תורת אשר בו נגע הצרעת" רבי זלמן סורוצקין בספרו "אזוניים לתורה" יישב את הסתירה - כי "אדם שהוא מצורע ובכל זאת הוא נשאר בעל גאווה, והרי על זה נהיה הוא מצורע, סימן אשר בו הנגע, שהנגע כבר מושרש בו ובפנימיותו".

"ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם" (י"ד - ל"ד)

בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר וע"י הנגע נותן הבית ומוצאן. [רש"י]

שואל ה"ערוך השולחן", אם הקב"ה רוצה להעניק לאדם אוצר, למה זה צריך להגיע דרך הנגעים? ושאלה נוספת, אם נגעים באים על לשון הרע וגאווה, איך יתכן שהוא עוד מקבל פרס? ומתריך, שכך היא דרכו של הקב"ה, כאשר הוא רוצה להחזיר אדם למוטב הוא מעניש אותו, אבל גם מלטף אותו, לכן גם הצרות והרעות עצמן סופן שיתחפכו לטובה. כך אירע במכירת יוסף שממנה הגיע יוסף למלכות. וכן בכל צרה שעברנו, בסופו של דבר מעז יצא מתוק. ולכן, אם לא היו חוטאים, היו מוצאים בלי צער, ועכשיו שחטאו, יוציאו בצער, אבל מכל מקום הסוף יהיה לטובה.

רבי משה פיינשטיין מתריך, אם הוא צדיק, מן הדין שייזכה במטמון בלי הפסד בכלל, וא"כ, עצם הדבר שעכשיו בשביל להיות עשיר צריך להרוס את ביתו, זה מחייב אותו לחזור בתשובה, כי אחרי הכל הוא קיבל גם עונש חמור.

"ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית" (י"ד - ל"ה)

כתוב ב"בעל הטורים", ב' במסורה, כנגע נראה לי בבית, ואידך: "מרחוק ה' נראה לי" [ירמיהו ל"א - ב.]. מה הקשר בין שני הפסוקים במסורה? בספר "כסף ישיב" לרבי יוסף שניפלד מחכמי "איליאק" כותב: בפסוק הקודם נאמר "כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם", לכאורה המילים "ארץ אחוזתכם" נראות מיותרות, שהרי כבר נאמר "אל ארץ כנען"? ומתריך, עונש נגעי בתים בא על מי שאוסף הון ורכוש וכסף וזהב הרבה לו, ובנה בתים טובים ורם לבבו ושכח את ה', ואמר "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה". שולח לו הקב"ה נגעים בביתו, ותהיה טהרתו על ידי הכהן, וכך יתעורר לדעת שהקב"ה הוא הנותן כח לעשות חיל, והכל בא לאדם בהשגחת וגזירת ה'. זהו שאמרה התורה "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם", דהיינו באותו בית שתאמרו שהוא אחוזתכם ולא מהקב"ה. והוסיפה התורה "ובא אשר לו הבית", כלומר, זה שחושב שהבית שלו, ואינו יודע שאינו קניינו אלא מה' הוא, ויאמר לכהן: "כנגע נראה לי בבית", דהיינו המחשבה שחשבתי הוא "לי" היא הנגע, ויחזור בתשובה, ועל ידי זה יטהר הבית. כמה נפלא לפי זה הקשר בין שני הפסוקים: "כנגע נראה לי בבית", ומהו הנגע? "מרחוק ה' נראה לי", עצם מחשבתו שהקב"ה עומד מרחוק ואינו משגיח עליו ואין הוא המשפיע עליו כל טוב, זהו הנגע.

"כנגע נראה לי בבית" (י"ד - ל"ה)

כנגע, כ' הדמיון. המשנה בנגעים [פ"ב - מ"ה] אומרת, אפילו הוא ת"ח ויודע שזה נגע גמור, אסור לו לפסוק ולומר נגע אלא "כנגע" וכתב על זה ה"בעל הטורים", ב' במסורה, כנגע נראה לי בבית, ואידך: "מרחוק ה' נראה לי" [ירמיהו ל"א - ב.]. לבאר שאפילו ת"ח ובקי בנגעים לא יאמר נגע אלא כנגע וזהו מרחוק נראה שיקח הדבר מרחוק ולא יפסוק לומר נגע.

בספר "גלילי זהב" שואל, מה ההבדל איך הוא אומר, הרי בין כה וכה אין לו אפשרות להכריע בדרך, וכל זמן שהכהן לא פוסק, הבית לא נגוע ואין פה שום טומאה? ומתריך, כתוב במשנה בשבת [פ"ב - מ"ה], "כחם על השמן כחם על הנר", שניהם בכ' הדמיון, ומדוע? מתרצים בשם הגר"א מוילנא, ע"פ הגמ' בביצה [ט"ז] שאומרת, מזונתיו של אדם קצובים מראש השנה עד ראש השנה, חוץ מהוצאות שבת ויו"ט שאם מוסיף מוסיפים לו. א"כ, מה שהוא חס על השמן או על הנר, זה רק דמיון, שנדמה לו שהוא צריך לחוס, ובאמת אין לו לחוס שהרי מזמינים לו פרנסת הוצאה זו במיוחד.

ונראה, שזה טעם הפסוק בדברים [ט"ז - י"ז] "איש כמתנת ידו", שוב בכ' הדמיון, כלומר, כאילו זה מתנת ידו, שבאמת אין זו מתנת ידו, וכמו שכתוב בדברי הימים א' [כ"ט - ד'] "כי ממש הכל ומידך נתנו לך". וכן הגמ' בשבת [נ"ה] ובנדרים [ל"ב] ועוד, "מידה כנגד מידה" ולא אמרו "מידה נגד מידה", הכוונה שאין הנמשל דומה בהחלט. דוגמא, המשנה באבות [ב' - א'] אומרת, הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה", שאין להשוות לגמרי הפסד עולם הזה לשכר עולם הבא, שיפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה [אבות ד' - י"ז]. וכן "אעשה לו עזר כנגדו", אבל נגדו ממש זה רע מאוד. וזה שאמר בעל הבית "כנגע נראה לי", מודיע שאינו חושב שזה רע החלטי, שגם טובה טמונה בו, שעליו לגלות אוצרות טמונים.

לימוד נוסף למד הסבא מסלבדקא מלשון הכתוב כנגע. הדין הוא שהכהן בעצמו צריך לומר טמא, וגם אם הכהן הוא עם הארץ וסומך על בעה"ב שהוא

תלמיד חכם, בכל זאת יאמר בעל הבית "כנגע", ואפילו שיש ביד בעה"ב להטעותו ובכך להציל את ביתו, אבל הוא עומד בניסיון ואומר את האמת, בכל זאת לא יאמר "נגע", משום שעדיין לא הוחלט הנגע והרי זה נראה כשקר. צא ולמד עד כמה הרחיקה התורה מן השקר, אם הקדמת האמת, ולו כדי רגע אחד הרי זה בכלל "דובר שקרים", כיון שנראה כמשקר, על אחת כמה וכמה יש להתרחק משמץ של דבר שקר.

"כנגע נראה לי בבית וצוה הכהן ופנו את הבית" (י"ד - ל"ה)

שואל האלשיך, היה צריך להיות כתוב כנגע ראיתי בבית? ומתכן, יהודי שייסורים באים עליו, צריך לדעת כי זה חסד ה', מי יודע אם לא היה צריך להיות גרוע יותר? ממילא, כשבא אל הכהן, הוא צריך להודות לקב"ה ולומר: בעצם הצרעת היתה צריכה לבוא עליו בעצמו, והקב"ה עשה לו טובה ושם אותה בבית. "כנגע נראה לי בבית", מה שהיה צריך לבוא לי, בא בבית.

רבי חיים וויטאל [עין הדעת טוב] שואל, מדוע כתוב "כנגע נראה לי בבית", ולא כתוב 'נגע' נראה לי בבית. ומבאר, האיש הרואה צרעת בביתו ידע שאין זה הנגע עצמו, אלא רק 'כנגע', כי הנגע עצמו הרי הוא עצם 'חטא הלשון' הנורא, אשר נחקק בעמקי נשמתו, והיא נשחתת על ידי אלו הדיבורים, וכלומר שבפגם הדיבור נעשה 'נגע' בפנימיות נפשו, וה'נגע' החיצוני אינו רק 'כנגע'.

הסבא מסלבודקא מבאר, אדם גם והמוני רואה את הרפש ואת הבוץ רק לאחר שנערמו לנגד עיניו ערימות ערימות, והוא נבהל ממראה עיניו. כך היא דרכו, את ריח הרע של העיפוש אינו מרגיש אלא לאחר שריח הסרחון פוצע את נחיריו. אבל התורה מתריעה על הסימנים הראשונים של נגע הצרעת, איזהו שאור, קרני חגבים או שהכסיפו פניו. מתכונותיה המהותיות של תורתנו הקדושה לגלות את הנגע קודם שנראית לעיני בשר ודם, "כנגע נראה לי בבית", משהו חשוד, וכבר "וצוה הכהן ופנו את הבית".

רבי מרדכי מפנינשטוב זצ"ל תלמידו של החוזה הקדוש מלובלין זצ"ל, היה עני מדוכא וגם היו לו שלוש בנות שהגיעו לפרקן ולרש אין כל צורכי נדוניה ונישואין. כפעם בפעם כשהיה נוסע לרבו הקדוש הייתה אשתו מציקה לו ומזהירה אותו שישאיר את מצבם המדוכא לפני הרבי, ויבקש ממנו עצה וברכה. אבל הוא בכל פעם כשהיה בא אצל הרבי היה שוכח לגמרי ממצבו, ולא דיבר עם הרבי על אודות זה כלל. פעם אחת נמלכה אשתו ונסעה גם היא ללובלין אחרי בעלה בלא להגיד לו מקודם שהיא נוסעת. כשבא ללובלינה וראה את אשתו ואז הוכרח כבר להגיד לרבו את כל אשר אתו. אמר לו הרבי: למה לא אמרת לי מזה עד הנה ??? השיבו **רבי מרדכי**: חשבתי שהרבי ברוח קדשו יודע בעצמו את מצבי.

השיבו **הרבי מלובלין**: לא כן הוא הדבר, הנה בנגעי נפש כתוב בתורה 'אדם כי יהיה בעור בשרו נגע צרעת והובא אל הכהן וראה הכהן את הנגע', כלומר כאשר אך יובא המצורע אצל הכהן וראה הכהן בעצמו את הנגע - בלי שייגידו לו על זה מקודם. אבל בנגעי בתים כתוב ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמור כנגע נראה לי בבית', הרי שבנגעי בתים - רוצה לומר בצורכי הבית - צריכים לבוא ולומר בפירוש לכהן.

"וצוה הכהן ופנו את הבית וכו' ולא יטמא כל אשר בבית" (י"ד - ל"ה)

מדוע צריך לפנות את כל אשר בבית, אומר **רבי יהונתן אייבשיץ**, נגעים באים על הגול, ולכן ציוותה התורה להוציא החוצה את כל כלי הבית, שכל אחד יבוא

"ופנו את הבית בטרם יבוא הכהן" (י"ד - ל"ה)

"בטרם יבוא הכהן" ולא יבוא הכהן קודם לכן, וכל כך למה? אומר הספורנו, כדי שבינתיים יהיה זמן תשובה ותפילה לבעלים, וזמן תפילה לכהן.

"ולא יטמא כל אשר בבית" (י"ד - ל"ה)

לא חסה התורה אלא על כלי חרס שאין להם טהרה במקוה. [רש"י] שואל ה"אור החיים", מדוע ציוותה התורה לפנות את הבית לפני שהכהן מגיע, הרי אפשר לפנות אחרי שיבוא, לפני שיאמר שהוא טמא? אלא, לומדים מכאן עד כמה התורה חסה על ממונו של ישראל, הרי ברגע שהכהן אומר שהבית טמא, אסור יותר להתעכב וצריכים לפנות את הבית מיד, חששה התורה שמא מתוך בהילות יפנו רק את הדברים החשובים וישאירו את הדברים הפחות חשובים, לכן ציוותה התורה להציל כל אשר בבית בלי יוצא מהכלל, אפילו את הפכים הקטנים והפחותים בערכם. לפי רש"י, חסה התורה על כלי החרס הקטנים לא להם טהרה, ואמנם לפי ההסבר לעיל חסה התורה על כלי החרס הקטנים לא רק בגלל שאין להם טהרה, אלא בגלל שהם פחותים בחשיבותם ובערכם ואין איש חס עליהם.

"ונתן את הבית את אבניו ואת עצי ואת כל עפר הבית והוציא אל מחוץ לעיר אל מקום טמא" (י"ד - מ"ה)

לכאורה מה חטא הבית שצריכים לנתצו ולשברו לגמרי ולבנותו מחדש, בשלמא גופו של האדם זהו גוף החוטא וכן בגדיו טפלים הם לו אבל הבית מה שייכות יש לו לחטא ואיזה תיקון יהיה בנייתו. אומר **רבי יוסף לייב ננדיק מנובהרדוק**, רואים מכאן שמעשיו של האדם משפיעים על סביבתו, על האנשים, על הבגדים וגם על הדומם בכוחם להשפיע. וכן מוכח בגמ' [קידושין מ"ט:], שם מובא עשרה קבים חכמה ירדו לעולם, תשעה לקחה ארץ ישראל ואחד כל העולם כולו וכו' "עשרה קבים גסות ירדו לעולם, תשעה נטלה עולם וכו' עשרה כשפים ירדו לעולם, תשעה נטלה מצרים וכו' עשרה קבים עזות ירדו לעולם, תשעה נטלה מישן וכו'. רואים אנו, כי טבע המקום, אפילו החלק הדומם, משפיע על האנשים שגרים בו. זוהי הנהגה שטבע הקב"ה בבריאה, כי הכל משפיעים על סביבתם. מעתה, אם חטאו דיירי הבית, הרי הם במעשיהם משפיעים השפעה רעה על קירות הבית על אבניו ועציו, וכמו כל מחלה שיש לה השפעה המיוחדת לה, כך במחלת הנפש, עוונות הללו משפיעים באופן מיוחד על קלקול הבית, לכן בדין הוא "ונתן את הבית את אבניו ואת עצי ואת כל עפר הבית".

"וזהו אל הבית שבע פעמים" (י"ד - נ"א)

שואל ה"משך חכמה", מדוע בנגעי אדם הדין שמזים על "יד" המצורע, ואילו בנגעי בתים מזים על המשקוף? ומתכן, הגמרא בערכין [ט"ז:] אומרת, שנגעים באים על צרות העין, ולכן מזים על המשקוף שהוא פתח הבית, כדי ללמד אותנו שאל יהיה האדם צר עין, אלא ביתו יהיה פתוח לרווחה לכל נצרך. לעומת זאת,

נגעני אדם באים על לשון הרע וליצנות, והגמ' בכתובות [ה:] אומרת, שאצבעות של אדם דומות ליתדות, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, יניח אצבעותיו באוזניו. לכן מוזים על יד המצורע, כדי שיידע האדם להשתמש באצבעותיו באוזניו, כדי שלא ישמע לשון הרע.

"זאת התורה לכל נגע הצרעת" (י"ד - ג')

כתב בספר **"דגל מחנה אפרים"**: "זאת התורה", התורה היא רפואה לכל המחלות ולכל המיחששים - "לכל נגע הצרעת", וכמו שהגמ' אומרת בעירובין [ג']. חש בראשו יעסוק בתורה, חש בגרונו יעסוק בתורה, חש בכל גופו יעסוק בתורה.

"להורות ביום הטמא וביום הטהור זאת תורת הצרעת" (י"ד - ג')

בש"ת **"ציץ אליעזר"** [ח"ג סימן פ"א] מביא שאלה ששאל רופא מאחד מבתי החולים, האם יש היתר להדריך סטודנטים ליד מיטתו של חולה כשהמטרה ללמד את הסטודנטים ולא עזרה לחולה, או שיש בכך סתירה ל"שבועת הרופאים" שבה מתחייב הרופא שלא לגלות את מצבו הרפואי של החולה לאנשים זרים? ה"ציץ אליעזר" עונה, מצד השבועה אין בעיה, שהרי בשעת השבועה יודע כל רופא שידריך סטודנטים ליד מיטת החולה, וכך הרי גם הוא למד. וסברא נוספת, בכל חכמה יש את הכלל "ומתלמידי יותר מכולם", ועל ידי זה שמסביר להם ושואלים שאלות, לא פעם מתעורר גם אצל הרופא דבר חדש לתועלת רפואתו של החולה.

אבל מעיר ה"ציץ אליעזר" שלכאורה מראים לסטודנטים את גופו הגלוי של החולה, וגם מקומות נסתרים, האם אין בכך הלבנת פני החולה? מביא בעל **"ציץ אליעזר"** את דברי הנצי"ב ב"העמק דבר" בפסוק שלפנינו "להורות ביום הטמא וביום הטהור זאת תורת המצורע", ופירש הנצי"ב על פי דברי הראב"ד בתורת כהנים, ש"להורות" הכוונה שהכהן יהיה מורה בשעה שבא מעשה לפניו ויהיה קורא לתלמידיו להראות להם את צורת הנגע ופרטיו, בין ביום הטמא ובין ביום הטהור. וזה מה שמסיים הפסוק "זאת תורת הצרעת", ללמדנו שדין זה אינו בכל מקום, אלא רק בצרעת, כי באמת יש ביזיון גדול לאדם שיתקבצו תלמידים רבים ויביטו על בשרו ונגעו, ולכן ודאי שכיצא בזה במקום אחר אסור לעשות, כי בכך מלבינים את פני השואל. אבל "זאת תורת הצרעת", שבכך תהיה לו כפרה על שהלבין הוא את פני חברו. ומסיים ה"ציץ אליעזר" את תשובתו לרופא, מכאן יש ראייה שאסור להראות לסטודנטים את פצעי החולה משום אסור הלבנת פניו, ומן הראוי שהרופא ירצה את החולה שיסכים לכך, ואם מתנגד יש להימנע מלהביאם סמוך למיטתו.

"דברו אל בני ישראל ואמרתם אליהם" (ט"ו - ב')

בכל פרשת מצורע לא כתוב "דבר אל בני ישראל", ורק כאן כתוב "דברו אל בני ישראל". אומר ה"משך חכמה", יתכן בגלל שהזכיר נשלח מחוץ לשני מחנות בלבד, ונשאר במחנה ישראל, אבל מצורע שנשלח מחוץ לשלוש מחנות, גם ממחנה ישראל, נפרד מן הכלל - "בדד ישב", וניתק הקשר בינו ובין כלל ישראל.

"וביום השמיני יקח לו שתי תורים וגו' ונתנם אל הכהן" (ט"ו - ד')

כאן נאמר 'ונתנם', ואילו לקמן גבי זבה נאמר 'והביאה אותם' ולא אמר 'ונתנתם' אל הכהן. לשון הבאה ולא לשון נתינה. מבאר רבי חיים קניבסקי זצ"ל בספרו

"טעמא דקרא", יש הבדל בין זב לזבה, זבה אינה נותנת ישירות לתוך ידו של הכהן שהרי אמרו ז"ל [ע"י עירובין י"ח:] המרצה מעות מידה לידו וכו' לא ינקח מדינה של גיהנם. ואין לה אלא להביא. מה שאין כן הזב, הוא יכול לתתו לתוך ידו של הכהן.

"והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו בטומאתם בטמאם את משכני

אשר בתוכם" (ט"ו - ל"א)

כותב רבי נח מיינדס, "את משכני" סופי תיבות בגימטריה ת"י, כנגד בית ראשון, "משכני" בגימטריה ת"כ, כנגד בית שני.

"והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו בטומאתם בטמאם את משכני

אשר בתוכם" (ט"ו - ל"א)

בסוף פרשת שמיני ישנם מ"ז פסוקים שנאמר בהם איסור אכילת שרצים, ואילו בפרשיות תזריע ומצורע שעוסקות בדיני נגעים וצרעת הבאים על האדם בעוון לשון הרע, יש קנ"ז פסוקים, יותר מפי שלושה ממנין הפסוקים שנאמר בהם איסור וטומאת שרצים. מבאר בספר "מתנת ים" התורה באה ללמדנו, שחייב האדם להזהר בדיבורים שמוציא מפיו, יותר ממה שהוא נזהר בדברים שמכניס לפיו.

האדמו"ר מהר"א מבעלזא אמר בשם הרה"ק מסטרעליסק (מובא בספר "אמרי קודש"), המונע את עצמו מלומר דיבור שעמד על שפתיו, נחשב לו הדבר כאילו התענה פ"ד תעניות, "אולם אני אומר", אמר האדמו"ר מהר"א מבעלזא, "שזה שווה עוד יותר מכך!"

לאחר נישואיו של הרה"ק רבי שלמה פרישטיק ז"ל, חתנו של הרה"ק רבי גדליה משה מזוועהיל, הוא לא ידע כיצד לנהוג בחג המצות, כי אביו נהג לאכול מצות מכונה, ואילו אצל זקנו הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל הקפידו על מצות יד. רבני ירושלים יעצו לו לשאול את פי הרבי מזוועהיל בעצמו. ברחימו ודחילו העלה את ספיקו על הנייר, ומסרו לידי רבי שלמה, אשר קרא את השאלה במהירות ותוך כדי דיבור ענה לו ברורות, "וכי סבור אתה שבשמים ישאלו אותך אם אכלת מצות מכונה או לא?! בשמים ישאלו אותך שתי שאלות: האם שמרת את ענין מלהסתכל בראיות אסורות, והאם שמרת את פך בלבתי תפגע חלילה ביהודי!"

כשסיפר רבי שלמה פרעשטיק את המעשה הזה לכמה אברכים, הם העירו, "אבל רבי שלמה לא ענה לך על השאלה בענין אכילת מצות מכונה!" כששמע רבי שלמה את הדבר, נסער ליבו בקרבו והוא זעק, "הוא לא השיב?! ודאי שהשיב! הוא לעג על כל החומרא כאשר הדבר נוגע באיסור דאורייתא של פגיעה ברגשות יהודי אחר. כי במקום פגיעה ברגשות יהודי אין מקום לשום חומרא בעולם! ושם היה אבי, שהיה עלול להפגע". (באר הפרשה - ילקוט מאיש לרעהו)

לקבלת הגליון בדואר אלקטרוני יש

לשלוח בקשה לכתובת

mideshenb@gmail.com